

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS

Eraõiguse instituut

Marleen Kaleininkas

ABIELULAHUTUSELE KOHALDATAV ÕIGUS:
TÕHUSTATUD KOOSTÖÖ EUROOPA LIIDUS

Magistritöö

Juhendaja: *dr iur* Karin Sein

Tallinn 2012

Olen koostanud magistritöö iseseisvalt.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikad ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

07. mai 2012. a.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. TÕHUSTATUD KOOSTÖÖ EUROOPA LIIDUS	9
1.1. Tõhustatud koostöö mõiste, alused ja tingimused	9
1.2. Tõhustatud koostöö abielulahutuse suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas.....	11
1.3. Argumendid tõhustatud koostööga mitteliitumiseks	14
1.4. Vahekokkuvõte	20
2. ABIELULAHUTUSELE KOHALDATAVATE KOLLISIOONINORMIDE HARMONISEERIMISE VAJALIKKUS	21
2.1. Õiguslik ebaselgus kollisiooninormides	21
2.1.1. <i>Lex domicilii</i>	23
2.1.2. <i>Lex nationalis</i>	25
2.1.3. <i>Lex fori</i>	26
2.2. Kohaldatava õiguse mitteennustatavus	28
2.3. Kohtusse võidujooks.....	32
2.4. Vahekokkuvõte	35
3. ABIELULAHUTUSELE KOHALDATAVA ÕIGUSE MÄÄRAMINE.....	36
3.1. Abielulahutusele kohaldatava õiguse määramise valikuvõimalused.....	36
3.2. Poolte valikuvõimaluse kasutamata jätmise korral kohaldatav õigus.....	41
3.3. Kohaldatava õiguse määramise kokkuleppe sõlmimise aeg ning selle sisuline ja vormiline kehtivus	46
3.4. Juurdepääsu tagamine ajakohastatud teabele abielulahutust käsitlevate õigusaktide ja menetluste kohta	51
3.5. Vahekokkuvõte	56
4. LISAREGULATSIOONID KOHALDATAVA ÕIGUSE VÄLJASELGITAMISEL	58
4.1. Üldine kohaldatavus ning tagasisaate ja edasiviite välistamine	58
4.2. Diskrimineerimise vältimine.....	62

4.3. Vastuolu avaliku korruga	64
4.4. Vahekokkuvõte	68
KOKKUVÕTE	69
LAW APPLICABLE TO DIVORCE: ENHANCED COOPERATION IN THE EUROPEAN UNION	72
KASUTATUD MATERJALID	77
Kasutatud kirjandus	77
Kasutatud normatiivsed allikad	79
Kasutatud Euroopa Liidu institutsioonide avalikud dokumendid.....	81
Muud allikad	82
LISA 1	84
LISA 2	85
LISA 3	86

SISSEJUHATUS

Euroopa Liidu jaoks on äärmiselt oluline tagada, et kodanikud saaksid vabalt liikuda kõikide liikmesriikide vahel, et nad saaksid ebakindlust tundmata liikmesriikides elada, õppida, töötada ja pere luua. Liikumis- ja elukohavabadus on Euroopa Liidu põhiõiguste harta¹ artikli 45 kohaselt üks põhivabadustest ning kõikide selle põhivabaduse teostamise takistustega tuleb tegeleda. Perekonnaõiguse valdkonnas on viimasel ajal suure tähelepanu all olnud rahvusvahelistele abielulahutustele kohaldatava õiguse problemaatika ja võimalike lahenduste otsimine. Seoses kodanike liikumisega ühest liikmesriigist teise, on tekkinud olukord, kus abikaasad elavad erinevates liikmesriikides, neil on erinevad kodakondsused või nad elavad mõnes liikmesriigis, mis ei ole nende kodakondsuse riik. 13 % kõikidest sõlmitud abieludest ning 13 % kõikidest abielulahutustest olid 2007. aastal Euroopa Liidus rahvusvahelised (vaata LISA 1 ja LISA 2). Praegused suundumused näitavad, et Euroopa Liidu kodanikud kasutavad üha enam vaba liikumise võimalust, mis tähendab, et on olemas tõenäosus, et rahvusvaheliste abielude ja rahvusvaheliste abielulahutuste arv suureneb tulevikus veelgi.²

Rahvusvaheliste abielude puhul kaasnevad raskused abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamisega, sest igas liikmesriigis kehtivad erinevad kollisiooninormid, mis võivad abielulahutuse lõpptulemust oluliselt mõjutada. Kodanikel peab aga olema kindlustunne, et ühes liikmesriigis saavutatud õiguslikku positsiooni ei muudaks kehvemaks asjaolud, mis annaksid abielule rahvusvahelise mõõtme. Komisjon võttis 17. juulil 2006. aastal vastu ettepaneku võtta vastu nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2201/2003 seoses kohtualluvusega ning abieluasjades kohaldatavat õigust käsitlevate eeskirjade kehtestamisega³. Komisjoni ettepaneku eesmärgiks oli võtta abielulahutuse ja lahuseluga seotud küsimustes kasutusele abikaasade valikul tuginevad ühtlustatud kollisiooninormid. 5. ja 6. juunil 2008. aastal toimunud istungil jõudis nõukogu aga järeldusele, et kavandatud

---

¹ Euroopa Liidu põhiõiguste harta. ELT C 83/391, 30.3.2010. Artikkel 45 kohaselt on igal liidu kodanikul õigus liikmesriikide territooriumil vabalt liikuda ja elada. Liikumis- ja elukohavabaduse võib aluslepingute kohaselt anda ka kolmandate riikide kodanikele, kes elavad seaduslikult liikmesriigi territooriumil.

² Study to inform a subsequent Impact Assessment on the Commission proposal on jurisdiction and applicable law in divorce matters, Draft Final Report to the European Commission, DG Justice, Freedom and Security (2006), lk 16-17.

³ Ettepanek. NÕUKOGU MÄÄRUS millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2201/2003 seoses kohtualluvusega ning abieluasjades kohaldatavat õigust käsitlevate eeskirjade kehtestamisega. KOM(2006) 399 lõplik, 17.7.2006.

määruse menetluse jätkamise osas ei jõutud ühisele arvamusele ning ületamatute raskuste tõttu ei ole ühehäälsust nõudva otsuse vastuvõtmine võimalik ka lähitulevikus.⁴

Käesoleva töö teemaks on abielulahutusele kohaldatav õigus: tõhustatud koostöö Euroopa Liidus. Uurimustöö teema aktuaalsus väljendub selles, et 21. juunil 2012. aastal hakatakse neljateistkümnes tõhustatud koostööga edasiliikunud liikmesriigis (vaata LISA 3) kohaldama abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse väljaselgitamiseks ühtlustatud kollisiooninorme, mille kohaselt on abikaasadel muuhulgas võimalik valida, millise riigi õigust nende abielulahutusele kohaldada tuleks. Eesti nende liikmesriikide hulgas käesoleval hetkel ei ole. Antud teemal uurimustöö kirjutamise vajadus tuleneb asjaolust, et autorile teadaolevalt ei ole Eestis rahvusvahelistele abielulahutustele kohaldatava õiguse valdkonnas kaitstud ühtegi bakalaureuse- või magistritööd, samuti ei ole seda teemat põhjalikult Eesti erialakirjanduses käsitletud.

Põhiliste allikatena on töös kasutatud erialast kirjandust, Euroopa Liidu õigusakte, Euroopa Liidu institutsioonide ametlikke dokumente, Eestis kehtivaid rahvusvahelise eraõiguse seadust⁵ (edaspidi REÕS) ja perekonnaseadust⁶ (edaspidi PKS) ning teistes liikmesriikides kehtivate õiguste arusaadavas keeles kättesaadavuse puudumise tõttu tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku koduleheküljel⁷ kättesaadavat informatsiooni.

Uurimustöö täidab kahte põhilist eesmärki. Esiteks on autori eesmärk välja selgitada, mida kujutab endast tõhustatud koostöö ning millistel erinevatel põhjustel tuleks Eestil liituda tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas. Teiseks on autori huviorbiidis abielulahutusele kohaldatava õiguse määramise kokkuleppe sõlmimisega ja abielulahutusele kohaldatava õiguse tuvastamise harmoniseeritud kollisiooninormidega seonduva regulatsiooni käsitlemine. Eelnevalt nimetatud kaudu oleks autoril võimalik selgeks teha, kas Eesti jaoks oleksid tõhustatud koostöö alusel sisse seatud regulatsioonist tulenevad muutused sobilikud.

---

⁴ PRESS RELEASE 2873rd Council meeting Justice and Home Affairs Luxembourg, 5-6 June 2008. 9956/08 (Presse 146).

⁵ Rahvusvahelise eraõiguse seadus. Vastu võetud 27.03.2002. RT I 2002, 35, 217... RT I 2009, 59, 385.

⁶ Perekonnaseadus. Vastu võetud 18.11.2009. RT I 2009, 60, 395... RT I, 29.12.2011, 1.

⁷ Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku kodulehekülg. Kättesaadav arvutivõrgust: http://ec.europa.eu/civiljustice/index_et.htm, 06.05.2012.

Käesolev töö on kvalitatiivne uurimustöö, kus kasutatakse peamiselt analüüsi ja võrdlusmeetodit Euroopa Liidu õiguse, liikmesriikides kehtivate normide ja erialakirjanduse uurimiseks. Uurimustöö on jaotatud neljaks peatükiks. Töö esimene peatükk käsitleb tõhustatud koostööd kui liikmesriikide vaheliste reeglite vastuvõtmise protsessi, teises peatükis uurib autor abielulahutusele kohaldatavate harmoniseeritud kollisiooninormide vajalikkust, kolmas peatükk on pühendatud rahvusvahelise elemendiga abielulahutustele kohaldatava õiguse määramisele ning neljas peatükk käsitleb kohaldatava õiguse määramise lisaregulatsioone. Iga peatüki lõpus on esitatud lühike kokkuvõtte peamistest järeldustest.

Esimeses peatükis avab autor tõhustatud koostöö mõiste ning selle sisseadmise eeldused. Autor käsitleb põhjuseid, miks kolmteist liikmesriiki ei ole liitunud tõhustatud koostööga abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas. Suuremat tähelepanu pöörab autor just Eesti poolt esitatud seisukohtadele tõhustatud koostööga mitteliitumise kohta.

Teises peatükis uurib autor kolme peamist põhjust, miks otsitakse Euroopa Liidus lahendusi rahvusvahelistele abielulahutustele kohaldatava õiguse valdkonnas. Töö autor käsitleb erinevaid ühendavaid faktoreid, mille alusel liikmesriikides tuvastatakse abielulahutusele kohaldatav õigus. Samuti uurib autor kuivõrd erinevad on liikmesriikides kehtivad materiaalõiguse normid vastavas valdkonnas ning mis võib põhjustada abikaasade kohtusse võidujooksu.

Kolmandas peatükis analüüsib töö autor abielulahutusele kohaldatava õiguse määramise kokkuleppe sõlmimisega seonduvat ning poolte valikuvõimaluse kasutamata jätmise korral kohalduvaid harmoniseeritud kollisiooninorme. Töö autor püüab selgusele jõuda, millised muutused kaasneksid Eesti jaoks tõhustatud koostööga liitumisega.

Neljandas peatükis käsitleb autor lisaregulatsioone, mis peaksid kaasa aitama abielulahutusele kohaldatava õiguse ennustatavusele ja õiguskindluse tagamisele. Samuti käsitleb autor kaitseklausleid nii abikaasade diskrimineerimise vältimiseks kui ka kohtu asukohariigi avaliku korraga vastuolu vältimiseks.

Autor püstitab uurimustöös väite, et Eesti peaks liituma neljateistkümne liikmesriigiga, kelle vahel on sisse seatud tõhustatud koostöö abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse

valdkonnas, et suurendada kodanike etteaimatavust ja õiguskindlust rahvusvaheliste abielude puhul ning seeläbi tagada kodanike vaba liikumine liikmesriikide vahel.

1. TÕHUSTATUD KOOSTÖÖ EUROOPA LIIDUS

1.1. Tõhustatud koostöö mõiste, alused ja tingimused

Käesoleva töö teema paremaks mõistmiseks puudutab autor lühidalt tõhustatud koostöö mõistet, aluseid ja tingimusi. Tõhustatud koostöö on protsess, mille läbi liikmesriikide grupil, mis ei ole eelnevalt määratletud, on Euroopa institutsioonide poolt lubatud vastu võtta uusi reegleid valdkonnas, mis ei ole eelnevalt määratletud, kasutades aluslepingutega loodud institusioone, mehhanisme ja protseduure.⁸

Euroopa Liidu toimimise lepingu⁹ artikli 81 lõike 1 kohaselt arendab liit õigusalast koostööd piiriülese toimega tsiviilasjades, lähtudes kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttest. Selline koostöö võib hõlmata meetmete võtmist liikmesriikide õigus- ja haldusnormide lähendamiseks. Euroopa Parlament ja nõukogu võivad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 81 lõige 2 punkti c kohaselt vastu võtta muuhulgas meetmeid, mille eesmärk on tagada liikmesriigis kohaldatavate rahvusvahelise eraõiguse normide ja kohtualluvust reguleerivate normide kokkusobivus. Perekonnaõiguse piiriülest toimet käsitlevad meetmed sätestab nõukogu Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 81 lõikest 3 tulenevalt seadusandliku erimenetluse kohaselt, mis tähendab, et nõukogu teeb ühehäälse otsuse pärast konsulteerimist Euroopa Parlamendiga.

Euroopa Liidu lepingu¹⁰ artikkel 20 lõikest 1 tulenevalt võivad liikmesriigid omavahel sisse seada tõhustatud koostöö valdkonnas, kus liidul ei ole ainupädevust. Liidu pädevuse liigid ja valdkonnad sätestab Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 2, 3 ja 4. Ainupädevuse puhul võib õiguslikult siduvaid akte menetleda ja vastu võtta ainult liit, liikmesriigid võivad seda teha ainult liidu volitusel või liidu õigusaktide rakendamiseks. Jagatud pädevuse puhul võivad nii liit kui ka liikmesriigid selles valdkonnas õiguslikult siduvaid akte menetleda ja vastu võtta. Liidu ainupädevuses on järgmised valdkonnad: tolliliit; siseturu toimimiseks vajalike konkurentsieeskirjade kehtestamine; nende liikmesriikide rahapoliitika, mille rahaühik on euro; mere bioloogiliste ressursside kaitse ühise kalanduspoliitika raames; ühine

---

⁸ McEleavy, P. Current Developments. Private International Law. Harmonizing The Law Applicable To Divorce And Legal Separation—Enhanced Cooperation As The Way Forward? International And Comparative Law Quarterly, October 2010, vol 59, lk 1146 -1147.

⁹ Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon. ELT C 83/47, 30.3.2010.

¹⁰ Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon. ELT C 83/13, 30.3.2010.

kaubanduspoliitika; teatud tingimustel ka rahvusvahelise lepingu sõlmimine. Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala valdkond kuulub liidu ja liikmesriikide jagatud pädevusse.

Tulenevalt Euroopa Liidu lepingu artikkel 20 lõikest 1 on tõhustatud koostöö eesmärk edendada liidu eesmärke, kaitsta tema huve ja tugevdada tema integratsiooniprotsessi. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 326 kohaselt peab mis tahes tõhustatud koostöö vorm olema kooskõlas liidu aluslepingute ja õigusega. Selline koostöö ei tohi kahjustada siseturgu ega majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust. See ei tohi olla takistavaks ega diskrimineerivaks teguriks liikmesriikidevahelises kaubanduses ega moonutada nende vahelist konkurentsi.

Euroopa Liidu lepingu artikkel 20 lõike 2 kohaselt saab nõukogu vastu võtta otsuse tõhustatud koostöö lubamise kohta vaid siis, kui koostöös osaleb vähemalt üheksa liikmesriiki. Tõhustatud koostöö ei ole vahend, mida pakutakse ainult suletud liikmesriikide ringile, mis oleks eelnevalt määratletud kui Euroopa tuumik ning millele oleks määratud võtta integratsiooniprotsessis juhtiv roll. Vastupidiselt on tõhustatud koostöö avatud igale liikmesriigile, kes soovib vastavas küsimuses olla osa „pioneergrupist“.¹¹ Euroopa Liidu lepingu artikkel 20 lõikest 1 ja Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 328 lõikest 1 tulenevalt on tõhustatud koostöö avatud kõikidele liikmesriikidele, eeldusel et nad vastavad koostööd lubavas otsuses seatud osalemistingimustele. Koostöö on liikmesriikidele avatud ka mis tahes muul ajal, eeldusel et peale nimetatud tingimuste täidetakse koostöö raames juba vastuvõetud õigusaktide nõudeid. Iga liikmesriik, kes soovib osaleda käimasolevas tõhustatud koostöös peab oma kavatsusest teatama Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 331 kohaselt nõukogule ja komisjonile, mille järel kontrollib komisjon nelja kuu jooksul osalemistingimuste täitmist ning kinnitab asjaomase liikmesriigi osalemise. Kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 327 austab tõhustatud koostöö nende liikmesriikide pädevust, õigusi ja kohustusi, kes selles ei osale ning ning mitteosalevad liikmesriigid ei takista omakorda osalevate liikmesriikide koostööd. Tõhustatud koostöö raames vastuvõetud õigusaktid on Euroopa Liidu lepingu artikkel 20 lõike 4 kohaselt siduvad ainult osalevatele liikmesriikidele ning neid ei käsitata *acquis*'na, mida liidu kandidaatriigid peavad aktsepteerima.

---

¹¹ McEleavy, P. Harmonizing The Law Applicable To Divorce. (viide 8), lk 1151.

Liikmesriigid, kes soovivad omavahel sisse seada tõhustatud koostöö mõnes aluslepingutega hõlmatud valdkonnas, välja arvatud liidu ainupädevusse kuuluvad valdkonnad ning ühine välis- ja julgeolekupoliitika, esitavad komisjonile taotluse, milles täpsustatakse kavandatava tõhustatud koostöö ulatus ja eesmärgid. Seejärel teeb komisjon ettepaneku nõukogule ning loa tõhustatud koostöö alustamiseks annab Euroopa Liidu lepingu artikkel 20 lõikest 2 ja Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 329 lõikest 1 tulenevalt nõukogu komisjoni ettepaneku põhjal pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist. Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu sätted ei määra kindlaks millise perioodi jooksul peaks komisjon tegema ettepaneku nõukogule tõhustatud koostöö alustamise lubamise kohta.

Kõik nõukogu liikmed võivad osaleda nõukogu aruteludel, kuid Euroopa Liidu lepingu artikkel 20 lõike 3 ja Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 330 kohaselt võivad hääletamisel osaleda vaid tõhustatud koostöös osalevate liikmesriike esindavad nõukogu liikmed. Ühehäälsuseks otsuseks on vaja ainult osalevate liikmesriikide esindajate hääli.

Euroopa Liidu lepingu artikkel 20 lõike 2 kohaselt võtab nõukogu otsuse tõhustatud koostöö lubamise kohta vastu viimase abinõuna, kui ta on kindlaks teinud, et liit tervikuna ei ole võimeline selle koostöö eesmäärke mõistliku aja jooksul saavutama.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 334 kohaselt tagavad nõukogu ja komisjon tõhustatud koostöö raames toimuva tegevuse ühtsuse ja selle vastavuse liidu poliitikaga ning teevad selleks koostööd. Komisjon jälgib seega aluslepingute nõuetekohast kohaldamist ning nõukogu tagab tõhustatud koostöö järjepideva kooskõla liidu poliitikaga. Euroopa Kohus aga tagab vastuvõetud meetmete ühtse tõlgendamise, et tagada nende ühetaoline kohaldamine.

1.2. Tõhustatud koostöö abielulahutuse suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas

Nõukogus toimus 24.–25. juulil 2008. aastal mõttevahetus abieluasjade (eelkõige lahutusajade) kohtualluvust ja nende suhtes kohaldatavat õigust käsitleva õigusakti menetlemise olukorra üle. Nõukogu võttis teadmiseks, et vähemalt kaheksa liikmesriiki kavatsesid paluda komisjonil esitada ettepaneku tõhustatud koostöö kohta ja et pärast komisjoni ettepaneku esitamist osaleb selles eeldatavasti teisi liikmesriike. Kuid isegi sel teemal olid liikmesriigid eri arvamustel, mõned väljendasid kahtlusi selle suhtes, kas

tõhustatud koostöö on niisugusel juhul asjakohane, teised leidsid, et nad ei kavatse õigusakti koostamises osaleda, kuid ei esita tõhustatud koostöö suhtes reservatsioone.¹²

Komisjon väljendas valmisolekut vaadata läbi vähemalt kaheksa liikmesriigi ametlik taotlus tõhustatud koostöö kohta, kuid ei soovinud ennetavalt avaldada sel juhul esitatava ettepaneku sisu. Komisjon rõhutas siiski, et kõnealuse taotluse läbivaatamisel arvestaks ta sellise ettepaneku poliitilisi, juriidilisi ja praktilisi aspekte.¹³

2008. aasta juulis-augustis esitasid üheksa liikmesriiki (Bulgaaria, Kreeka, Hispaania, Itaalia, Luksemburg, Ungari, Austria, Rumeenia ja Sloveenia) komisjonile taotluse, märkides, et nad soovivad sisse seada omavahelise tõhustatud koostöö abieluasjade suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas ja et komisjon peaks esitama nõukogule sellesisulise ettepaneku. 2009. aasta jaanuaris esitas sarnase taotluse ka Prantsusmaa. 3. märtsil 2010. aastal võttis Kreeka oma taotluse tagasi.¹⁴

Mõnda aega tundus, et komisjon ei vasta positiivselt taotlusele tõhustatud koostöö lubamiseks abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas. Komisjon ei koostanud ametlikku vastust ligi kahe aasta jooksul, kuigi Euroopa Liidu lepingust ja Euroopa Liidu toimimise lepingust tulenevalt oleks tulnud seda teha.¹⁵ Viviane Reding, Euroopa Komisjoni asepresident õigusküsimuste, põhiõiguste ja kodakondsuse valdkonnas, teatas 2010. aasta alguses, et tema eesmärk on edasi liikuda tõhustatud koostööga piiriülestes lahutusajades. Ta rõhutas, et kuigi ta usub kõikide liikmesriikide osalemisse kõikides Euroopa Liidu poliitikates, ei ole teist lahendust olukorras, kus ühtsust on võimatu saavutada sellises inimlikus mõttes. Viviane Reding'u peamine eesmärk on tagada, et liikmesriikide õigussüsteemide vahelised erinevused ei moodustaks õiglusele juurdepääsubarjääre.¹⁶

24. märtsil 2010. aastal väljastas komisjon kaks ettepanekut: esiteks tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas¹⁷ ning

---

¹² PRESSITEADE, Nõukogu 2887. istung, Justiits- ja siseküsimused, Brüssel, 24.-25. juuli 2008. 11653/08 (Presse 205), lk 23.

¹³ Ibid, lk 23.

¹⁴ Ettepanek: NÕUKOGU OTSUS nr .../2010/EL, tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. KOM(2010) 104 lõplik, 24.3.2010.

¹⁵ Peers, S. Divorce, European Style: The First Authorization Of Enhanced Cooperation. European Constitutional Law Review, 6, 2010, lk 346.

¹⁶ European Parliament, Hearing with Viviane Reding, 7 January 2010, CM 800797EN, lk-d 4 ja 7.

¹⁷ KOM(2010) 104 lõplik. (viide 14).

teiseks tõhustatud koostöö rakendamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas.¹⁸ Peale komisjoni poolt ametlike ettepanekute tegemist selgus veel viie liikmesriigi lisandumine.¹⁹

Tõhustatud koostöö kui õigusaktide vastuvõtmise kiirendamise vahend, kogus toetust²⁰ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitees, kes väljendas oma seisukohta tugevalt. 14. juunil 2010. aastal esitas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: nõukogu määrus tõhustatud koostöö rakendamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas”. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetas komitee ettepanekut, mis aitaks kiiremini lahendada kõnealuse koostööga seotud riikide elanike abielulahutuse või lahuselu vormistamise menetlusi, aidates seeläbi kaasa isikute ja täitmisele pööratavate kohtuotsuste vabale liikumisele.²¹

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiitis määruse eelnõu heaks ja toetas seda ning lootis, et tõhustatud koostöö, mis leiab esimest korda kasutust, muutub nüüd menetluste tavaliseks osaks ning võimaldab liikuda Euroopal edasi valdkondades, mis nõuavad ühehäälsust, kuid mille puhul ei ole seda võimalik niipea saavutada. Nii välditakse võimalikke seisakuid ja viivitusi ühiste õigusaktide või meetmete vastuvõtmisel ning võimaldatakse seda soovivatel riikidel arendada edasi omavahelist koostööd ka ühehäälsuse puudumise korral.²²

16. juunil 2010. aastal andis Euroopa Parlament nõusoleku nõukogu otsuse abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas tõhustatud koostöö lubamise eelnõule²³ ning 12. juulil 2010. aastal võttis Euroopa Liidu Nõukogu vastu otsuse, mille kohaselt Belgia Kuningriigile, Bulgaaria Vabariigile, Saksamaa Liitvabariigile, Hispaania Kuningriigile, Prantsusmaa Vabariigile, Itaalia Vabariigile, Läti Vabariigile, Luksemburgi Suurhertsogiriigile, Ungari Vabariigile, Maltale, Austria Vabariigile, Portugali Vabariigile, Rumeeniale ja Sloveenia Vabariigile anti luba seada omavahel sisse tõhustatud koostöö

---

¹⁸ Ettepanek: NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) tõhustatud koostöö rakendamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. KOM(2010) 105 lõplik, 24.3.2010.

¹⁹ Peers, S. (viide 15), lk 349.

²⁰ McEleavy, P. Harmonizing The Law Applicable To Divorce. (viide 8), lk 1158.

²¹ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: nõukogu määrus tõhustatud koostöö rakendamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas”. ELT C 44/167, 11.2.2011, punkt 1.6.

²² Ibid, punkt 3.6.

²³ Tõhustatud koostöö lubamine abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. Euroopa Parlamendi 16. juuni 2010. aasta õigusloomega seotud resolutsioon nõukogu otsuse eelnõu kohta tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas (09898/2/2010 – C7-0145/2010 – 2010/0066(NLE)). ELT C 236 E/179, 12.8.2011, punkt 1.

abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas, kohaldades aluslepingute asjakohaseid sätteid.²⁴ Nõukogu saavutas kindla kvalifitseeritud häälteenamuse lubada esimest korda Euroopa Liidu ajaloos tõhustatud koostööd.²⁵ Esimene tõhustatud koostöö lubamine vastas nendele kriitikutele, kes kahtlesid, kas mõnele tõhustatud koostööle üldse kunagi luba antakse.²⁶ Õigusakti sisu osas (tõhustatud koostöö rakendamist käsitlev määrus) leppisid ministrid kokku üldise lähenemise põhielementides ning palusid jätkata lahendamata küsimuste analüüsimist.²⁷

20. detsembril 2010. aastal võttis Euroopa Liidu Nõukogu vastu määruse nr 1259/2010 tõhustatud koostöö rakendamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas²⁸ (edaspidi Rooma III määrus). Rooma III määruse artikli 21 kohaselt hakatakse määrust kohaldama alates 21. juunist 2012. aastal, välja arvatud artikkel 17, mida hakatakse kohaldama alates 21. juunist 2011. aastal. Liikmesriikide vahel sisseseatud tõhustatud koostöö ei mõjuta mitteosalevaid liikmesriike ega rahvusvahelisi kokkuleppeid, mis on sõlmitud osalevate liikmesriikide ja mitteosalevate liikmesriikide vahel.²⁹

1.3. Argumendid tõhustatud koostööga mitteliitumiseks

Kolmteist liikmesriiki ei osale abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas sisse seatud tõhustatud koostöös erinevatel põhjustel. Uurimustöö teema paremaks mõistmiseks tuleb käsitleda nende riikide argumente, mis olid vastava otsuse tegemise aluseks. Rooma III määruses sisalduvad kollisiooninormid lubavad teises liikmesriigis kehtiva lahutusõiguse kohaldamist.³⁰ Kuna esialgne ettepanek abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse suhtes lükati tagasi põhjusel, et välisriigi õiguse kohaldamine on osade liikmesriikide jaoks võimatu, siis on see osade liikmesriikide puhul ka tõhustatud

---

²⁴ NÕUKOGU OTSUS, 12. juuli 2010, tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. ELT L 189/12, 22.7.2010.

²⁵ PRESSITEADE, Nõukogu 3018. istung, Justiits- ja siseküsimused, Luxembourg, 3.-4. juuni 2010. 10630/10 (Presse 161), lk 17.

²⁶ Peers, S. (viide 15), lk 356.

²⁷ PRESSITEADE, (Presse 161). (viide 25), lk 17.

²⁸ NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) nr 1259/2010, 20. detsember 2010, tõhustatud koostöö rakendamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. ELT L 343/10, 29.12.2010.

²⁹ Peers, S. (viide 15), lk-d 351, 352.

³⁰ Rooma III määruse artiklid 5 ja 8.

koostööga mitteliitumise põhjuseks. Liikmesriikidele on vastuvõetamatu, et kohtud peaksid kohaldama välisriigi õigust, mis on vähem liberaalne kui kohtu asukohariigi õigus.³¹

Taani puhul on antud juhul tegemist erandiga, kuna Taani ei osale liidu tasandil vastuvõetavates rahvusvahelise eraõiguse instrumentides. Amsterdami lepingu kohaselt ei osale Taani endise Euroopa Ühenduse asutamislepingu IIIa jaotise alusel vabadusel, turvalisusel ja õigusel põhineva ala kehtestamiseks ettepanud meetmete vastuvõtmisel nõukogus. Taanile ei ole siduv ning tema suhtes ei ole kohaldatav ükski Euroopa Ühenduse asutamislepingu IIIa jaotise säte ega ükski selle jaotise alusel võetud meede.³² Suurbritannia, Iirimaa ja Küpros on kõige paremini tuntud riigid, kus kasutatakse abielulahutusele kohaldatava õigusena *lex fori*'t ehk kohtu asukohariigi õigust. Need liikmesriigid on jäänud käsitluse juurde, et kohus kohaldab alati kohtu asukohariigi õigust.³³ Kuna Suurbritannial ja Iirimaal on Amsterdami lepingu kohaselt õigus mitte osaleda instrumentides, mis ei ole järjekindlalt kooskõlas nende õigusega, oli juba eelnevalt selge, et nad ei kavatse osaleda tõhustatud koostöös abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas.³⁴

Ülejäänud Euroopa Liidu liikmesriikidel olid varieeruvad põhjused, miks tõhustatud koostööga mitte kaasa minna. Tšehhis võeti vastu poliitiline otsus tõhustatud koostööga mitte liituda, kuigi rahvusvahelise eraõiguse spetsialistid toetasid koostööga liitumist. Tšehhi tahab järgida osalevate liikmesriikide kogemusi ning lõpuks võib uuesti läbi vaadata oma seisukohad.³⁵ Leedu perekonnapoliitikat – mida toetab konservatiivne partei ning mõjutab katoliku kirik - iseloomustab asjaolu, et perekonnasuhete õiguslik reguleerimine peaks olema ainult siseriikliku seadusandliku võimu pädevuses.³⁶ Slovakkia lükkas tõhustatud koostöö tagasi järgnevatel põhjustel: ta uskus, et tõhustatud koostöö mehhanismi ei tohiks kasutada rahvusvahelise eraõiguse valdkonnas ning lahutus on riigi poolt kontrollitav institutsioon, mis on lepitamatu osapoolte autonoomia suhtes.³⁷ Kreeka esialgu liitus tõhustatud koostööd

---

³¹ Boele-Woelki, K. To Be or Not To Be: Enhanced Cooperation In International Divorce Law Within The European Union. Victoria University Of Wellington Law Review, Volume: 39 (2008), lk 789.

³² Amsterdami leping, millega muudetakse Euroopa Liidu lepingut, Euroopa Liidu asutamislepinguid ja teatavaid nendega seotud akte. OJ C 340, 10.11.1997. Protokoll Taani seisukoha kohta. – artiklid 1 ja 2.

³³ Boele-Woelki, K. For Better or for worse: The Europeanization of International Divorce Law. Yearbook of Private International Law, Volume 12 (2010), lk 11.

³⁴ Ibid, lk 11.

³⁵ Information provided by Monika Pauknerova, Carles University, Prague.- Boele-Woelki, K. For Better or for worse. (viide 33), lk 11.

³⁶ Information provided by Valentinas Mikelenas, a lawyer and former Justice of the Supreme Court of Lithuania.- Boele-Woelki, K. For Better or for worse. (viide 33), lk 12.

³⁷ Information provided by Miloš Hatapka, Ministry of Justice of the Slovak Republic.- Boele-Woelki, K. For Better or for worse. (viide 33), lk 12.

taotlevate liikmesriikide grupiga, kuid drastiliste kulude kärpimise meetmete tõttu 2009. aastal, tuli Kreekal laiali saata kõik nõuandvad komisjonid ja võtta tagasi oma taotlus.³⁸ Samas jääb töö autorile arusaamatuks, miks Kreeka esialgse taotluse tõhustatud koostöö sisseseadmiseks üldse esitas, kui juba eelnevalt oli Kreeka väljendanud seisukohta, et abikaasadele ei tohiks anda võimalust abielulahutusele kohaldatavat õigust valida.³⁹

Vastupidiselt nendele liikmesriikidele, kus kohaldati *lex fori*'t liberaalsema välisriigi perekonnaõiguse kohaldamise vältimiseks, oli Soome ja Rootsi puhul probleemiks hoopiski abikaasade olukorda raskendava õiguse kohaldamine. Soome ja Rootsi vaidlesid kirglikult vastu väljapakutud kollisiooninormidele, sest nende jurisdiktsioonides kuulub lahutamise õigus põhiõiguste hulka, mille tulemusena nendes liikmesriikides peaks abikaasal olema vabadus lõpetada abielu ilma riskimata aeganõudva või kuluka menetlusega. Samuti on märgitud, et piiramatu õigus abielu lahutada on tähtis osa meeste ja naiste võrdsusest.⁴⁰ Soome mõistis hukka, et tõhustatud koostööd kasutatakse perekonnaõiguse valdkonnas, kuna see on nii tihedalt seotud liikmesriikide põhiväärtuste ja traditsioonidega, mistõttu tuleks otsida paindlikke lahendusi, mis töötaksid terve Euroopa Liidu suhtes.⁴¹

Kuna käesoleva töö põhieesmärgiks on selgitada välja, miks peaks Eesti liituma tõhustatud koostööga abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas, siis järgnevalt puudutab töö autor lähemalt Eesti poolt esitatud seisukohti. Eesti nõustus nõukogu otsusega tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas⁴², aga ei olnud lõplikult veendunud tõhustatud koostöö otstarbekuses ja selleks seatud õiguslike tingimuste täidetuses.⁴³ Eesti ei soovinud tihendatud koostööga liituda, kuid ei välistanud liitumist tulevikus.⁴⁴ Kuigi Eesti tõdes, et kõigis liikmesriikides on omad rahvusvahelise eraõiguse reeglid, mis muudavad kohaldatava õiguse leidmise keeruliseks ning

---

³⁸ Information provided by Achilles Koutsouradis, University of Thessaloniki.- Boele-Woelki, K. For Better or for worse. (viide 33), lk 12.

³⁹ Questionnaire concerning the law applicable to divorce (ROME III) - Compilation of the replies of the delegations. 8839/00, JUSTCIV 67, 5.07.2000. lk 117.

⁴⁰ Jäntere-Jareborg, M. Jurisdiction and Applicable Law in Cross-Border Divorce Cases in Europe.-Basedow, J., Baum, H., Nishitani, Y., (eds). Japanese and European Private International Law in Comparative Perspective, 2008, lk 340.

⁴¹ Declaration of Finland to the COREPER of 5 July 2010, 11429/10, JUSTCIV 128 JAI 583.

⁴² Lang, R. Seletuskiri. Vabariigi Valitsuse istungi päevakorrapunkti „Eesti seisukohad Euroopa Liidu Komisjoni eelnõude „Euroopa Liidu Nõukogu otsus tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas“ ja „Euroopa Liidu Nõukogu määrus tõhustatud koostöö rakendamise abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas“ suhtes“ kohta. Arvutivõrgus. Kättesaadav: www.riigikogu.ee, 10.02.2012, lk 1.

⁴³ Ibid, lk 3.

⁴⁴ Ibid, lk 3.

sageli tuleb arvestada mitme riigi rahvusvahelise eraõiguse sätete koosmõjuga, ei olnud ühinemine Eestile vastuvõetav⁴⁵ peamiselt alljärgnevatel põhjustel.

Eesti seisukoha kohaselt saavutataks lisaväärtus vaid siis, kui tõhustatud koostöös osaleks piisavalt suur hulk liikmesriike. Kui tõhustatud koostöös osaleb väike hulk liikmesriike, siis ei pakuks selles osalemine Eestile lisaväärtust ning seetõttu oligi Eesti esialgseks positsiooniks tõhustatud koostööst kõrvalejäämine.⁴⁶ Käesoleval hetkel on tõhustatud koostöö seatud sisse neljateistkümne liikmesriigi vahel ehk üle poolte Euroopa Liidu liikmesriikidest on otsustanud tõhustatud koostööga kaasa minna ning muuta sellega Euroopa kodanike elu lihtsamaks. Eesti seisukohast ei ole võimalik välja lugeda, kui palju liikmesriike moodustaksid piisavalt suure hulga. Töö autor nõustub Eesti poolt väljendatud seisukohaga, et lisaväärtust annaks võimalikult paljude liikmesriikide osalemine, kuid juba praegusel hetkel (kui osaleb neliteist liikmesriiki) on töö autori arvates osalejate arv piisavalt suur, et saavutada tõhustatud koostööst tulenevat lisaväärtust. Samas on Eesti väljendanud, et isolatsiooni jäämise tõttu oleks kahjulik tõhustatud koostööst kõrvale jääda,⁴⁷ millega käesoleva töö autor nõustub.

Korrektsete protseduurireeglite järgimise tagamisele on Eesti oma seisukohas samuti viidanud. Eriti tuleks sellele tähelepanu pöörata, kuna tegemist on esimese korraga Euroopa Liidu ajaloos, kus soovitakse kasutada tõhustatud koostööd justiitsvaldkonnas nii, nagu see aluslepingutes on ette nähtud.⁴⁸ Samas ei ole Eesti väljendanud oma seisukohas konkreetseid kahtlusi ega viidanud mõnele tõhustatud koostööd puudutava asjaolu mittevastavusele aluslepingutega. Tõhustatud koostöö vastavust aluslepingutega on käesolevaks hetkeks kinnitanud nii Euroopa Komisjon oma ettepanekus, Euroopa Parlament oma nõusolekus ning lõplikult Euroopa Nõukogu oma otsuses tõhustatud koostöö lubamise kohta, mistõttu puudub töö autoril vajadus selles osas kahelda ning sellel pikemalt peatuda.

Eesti on tõhustatud koostöö suhtes pigem skeptiline, kuna tõhustatud koostöö kasutamine võib endaga kaasa tuua olukorra, kus Euroopa Liidu tsiviilõiguse alases koostöös kehtivad tulevikus erinevatele riikide gruppidele erinevad ühenduse reeglid ning võimalikuks riskiks

---

⁴⁵ Ibid, lk 4.

⁴⁶ Ibid, lk 4.

⁴⁷ Ibid, lk 4.

⁴⁸ Ibid, lk 2.

tõhustatud koostöö kasutamisel on õiguse killustumine.⁴⁹ Euroopa Liidu fragmenteerumise üle on arutletud ka õigusosalases kirjanduses. Nimelt on leitud, et Euroopa Liidu fragmenteerumine läbi tõhustatud koostöö võib rahvusvaheliste abielulahutuste puhul muuta õigusemõistmise rohkem keeruliseks,⁵⁰ mis väljenduks muuhulgas abielulahutustele kohaldatava õiguse valdkonna arengu mitmekiiruselisuses⁵¹ erinevate liikmesriikide gruppide vahel. Sellel hetkel, kui algaks „tõhustatud koostöö“ osade liikmesriikide vahel, lõppeks „koostöö“ kõikide liikmesriikide vahel.⁵² Samuti on leitud, et diferentseeritud integratsioon võib kahjustada seda, mis on liidus juba saavutatud ning see võib blokeerida edasise edu. Kuid eelnev argument on ebatäpne, sest diferentseeritud integratsioon on antud juhul tekkinud pigem seoses sellega, et puudub liikmesriikide huvi integreeruda antud küsimuses Euroopa Liidus tervikuna.⁵³ Töö autori arvates tuleks aga arvestada sellega, et olukorras, kus abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas ei ole liidu tasandil ühtlustatud kollisiooninorme, tuleb välismaise elemendiga abielulahutuse puhul orienteeruda erinevate liikmesriikide kollisiooninormides. See tähendab, et välismaise elemendiga abielulahutustele kohaldatava õiguse valdkond on Euroopa Liidus fragmenteeruva iseloomuga ka ilma tõhustatud koostööd sisse seadmata.⁵⁴ Välismaise elemendiga abielude lahutamisele kohaldatava õiguse väljaselgitamist lihtsustaks tõhustatud koostöö selles valdkonnas aga oluliselt, sest kui juba üle pooltes Euroopa Liidu liikmesriikides on võimalik lahutusmenetluse läbiviimisel lihtsamalt välja selgitada, millise riigi materiaalõigust kohaldada tuleb. Võimalus kasvõi ainult osade liikmesriikide vahel vastu võtta uusi reegleid, on kasulik vahend vastamaks Euroopa Liidu liikmesriikide varieeruvatele vajadustele.⁵⁵ Diferentseeritud integreerimise eesmärk ongi sobitada liikmesriikide mitmekesisusi.⁵⁶ Abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise kollisiooninormide erinevusi, milles väljendub vastava valdkonna fragmenteeruv iseloom, käsitleb töö autor lähemalt järgnevas peatükis. Tõhustatud koostöö sisseseadmine leevendaks probleeme, mis ilmnevad liikmesriikides kehtivate kollisiooninormide keerukuses.

---

⁴⁹ Ibid, lk 4.

⁵⁰ Henderson, T. From Brussels to Rome: The Necessity of Resolving Divorce Law Conflicts Across the European Union. Wisconsin International Law Journal vol. 28, no. 4, p 783.

⁵¹ Ibid, lk 785.

⁵² Boele-Woelki, K. To Be, or Not To Be. (viide 31), lk 791.

⁵³ Closa, C. Differentiated Integration and Flexibility in the EU under the Lisbon Treaty: challenges for the Trio Presidency (ARI), Real Instituto Elcano, 26.04.2010, lk 5. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari77-2010, 06.05.2012.

⁵⁴ Campuzano Díaz, B. Latest Developments in EU Private International Law. Uniform Conflict of Law Rules on divorce and legal separation via enhanced cooperation. Kättesaadav arvutivõrgust: http://centro.us.es/cde/justicia_civil_2011/mod_003.html, 06.05.2012.

⁵⁵ McEleavy, P. Harmonizing The Law Applicable To Divorce. (viide 8), lk 1146.

⁵⁶ Closa, C. (viide 53), lk 6.

Järgnevalt on Eesti seisukohas märgitud, et tõhustatud koostöö looks halva pretsedendi tulevikuks ning me peaksime olema teadlikud tõhustatud koostöö kasutamise kaasnevatest riskidest. Ühe näitena on Eesti seisukohas märgitud, et tõhustatud koostööd võidakse hakata tulevikus liiga kergekäeliselt kasutama.⁵⁷ Samas tuleb arvestada, et ka igasugune meetmete puudumine Euroopa Liidu pädevuses olevas valdkonnas ei edenda Euroopa Liidu eesmärke. Liikmesriikidevahelise koostöö arendamine väljaspool Euroopa Liidu raamistikku ei soodusta, vaid pigem pärsib liidu integratsiooniprotsessi ning integratsiooniprotsesside arendamine väljaspool liidu raamistikku pigem kahjustab kui kaitseb liidu huve.⁵⁸ Tõhustatud koostöö kergekäelist kasutamist välistab Euroopa Liidu lepingu artikkel 20 lõige 2, mille kohaselt võtab nõukogu otsuse tõhustatud koostöö lubamise kohta vastu viimase abinõuna, kui ta on kindlaks teinud, et liit tervikuna ei ole võimeline selle koostöö eesmärke mõistliku aja jooksul saavutama. See tähendab, et enne tõhustatud koostöö lubamist peavad Euroopa Parlament ja Euroopa Nõukogu veenduma selle nõude täitmisel. Liikmesriigid peavad eelnevalt võtma vajaliku aja, et mõelda alternatiivsetele marsruutidele ja lahendustele, mis töötaksid kogu Euroopa Liidus.⁵⁹ Töö autor nõustub, et tõhustatud koostöö ei peaks niinimetatud kiirparanduse vormina olema kasutusel iga kord, kui väärtuste erinevused muudavad tervet Euroopa Liitu hõlmavate eeskirjade üksmeelse vastuvõtmise keeruliseks.⁶⁰ Kuna tõhustatud koostööle on käesolevaks hetkeks juba roheline tuli antud, siis Eesti liitumine sellega omaks positiivset mõju nii liidu integratsiooniprotsessile kui ka rahvusvahelistele abielulahutustele kohaldatava õiguse valdkonnas õiguskindluse saamisele.

Eesti nõustus, et harmoneerimine antud valdkonnas aitaks parandada eri riikidest pärit paaride olukorda, kuna enam ei oleks vajadust üksteise rahvusvahelise eraõiguse seaduste uurimiseks.⁶¹ Eeltoodust saab järeldada, et Eesti mitteliitumise peamiseks põhjuseks olidki kahtlused tõhustatud koostöös kui liikmesriikidevaheliste reeglite vastuvõtmise protsessis. Selles osas, kas abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonna ühtlustamiseks on meetmete kasutuselevõtt vajalik ning mis õigustaks Eesti ühinemist meetmega, millega peale Eesti veel 12 liikmesriiki ei ole ühinenud, peatutakse Eesti poolt esitatud seisukohas minimaalselt. Käesoleva töö autor käsitlebki järgnevates peatükkides lähemalt, miks Eestil oleks vaja liituda teiste liikmesriikidega, kelle vahel on sisse seatud tõhustatud koostöö

⁵⁷ Lang, R. Seletuskiri. (viide 42), lk 4.

⁵⁸ Peers, S. (viide 15), lk 350.

⁵⁹ McEleavy, P. Harmonizing The Law Applicable To Divorce. (viide 8), lk 1158.

⁶⁰ Ibid, lk 1158.

⁶¹ Lang, R. Seletuskiri. (viide 42), lk 4.

abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas. Töö autor toob välja põhilised probleemid, mis tekivad seoses rahvusvaheliste abielude lahutamisel kohaldatava õiguse väljaselgitamisega ning mida muudaks liitumine Eestis abielu lahutada soovivate rahvusvaheliste elementidega abielupaaride jaoks.

1.4.Vahekokkuvõte

Rahvusvaheliste abielulahutustele kohaldatava õiguse problemaatika ja võimalike lahenduste otsimine on olnud Euroopa Liidus päevakorral juba mõnda aega. Kuna liikmesriigid ei suutnud saavutada üksmeelt abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise ühtlustatud kollisiooninormide osas, tuli osadel liikmesriikidel liikuda edasi tõhustatud koostööga antud valdkonnas. Alates 21. juunist 2012. aastal hakatakse neljateistkümnes tõhustatud koostööga liitunud liikmesriikides kohaldama ühtlustatud kollisiooninorme abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas ning rahvusvahelise elemendiga abielu puhul on nendes liikmesriikides abikaasadel võimalik sõlmida abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepe.

Kuna käesoleva töö eesmärgiks on leida vastused küsimusele, miks peaks Eesti liituma tõhustatud koostööga, peatus autor teiste mitteliitunud liikmesriikide argumentide kõrval pikemalt Eesti poolt esitatud seisukohtade analüüsimise juures. Peamiseks põhjuseks, miks Eesti ei läinud kaasa tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas, seisnes kahtlustes tõhustatud koostöös kui liikmesriikidevaheliste reeglite vastuvõtmise protsessis. Töö autor on seisukohal, et juba praegusel hetkel (kui osaleb neliteist liikmesriiki) on tõhustatud koostöös osalejate arv piisavalt suur, et saavutada tõhustatud koostööst tulenevat lisaväärtust. Eesti seisukohas on välja toodud ka õiguse killustumise argument, mille osas on töö autor seisukohal, et olukorras, kus abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas ei ole liidu tasandil ühtlustatud kollisiooninorme, tuleb välismaise elemendiga abielulahutuse puhul orienteeruda erinevate liikmesriikide kollisiooninormides. See tähendab, et välismaise elemendiga abielulahutustele kohaldatava õiguse valdkond on Euroopa Liidus fragmenteeruva iseloomuga ka ilma tõhustatud koostööd sisse seadmata. Kuna tõhustatud koostööle on käesolevaks hetkeks juba roheline tuli antud, siis Eesti liitumine sellega omaks positiivset mõju nii liidu integratsiooniprotsessile kui ka rahvusvaheliste abielulahutustele kohaldatava õiguse valdkonnas õiguskindluse saamisele.

2. ABIELULAHUTUSELE KOHALDATAVATE KOLLISIOONINORMIDE HARMONISEERIMISE VAJALIKKUS

2.1. Õiguslik ebaselgus kollisiooninormides

Üks peamistest põhjustest, miks Eesti peaks liituma tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas seisneb selles, et Euroopa Liidu liikmesriikide kollisiooninormides valitseb õiguslik ebaselgus, mis omakorda väljendab abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise fragmenteeruvat iseloomu. Välismaise elemendi esinemisel õigussuhetes tekib kollisioon erinevate õigussüsteemide vahel, mistõttu rahvusvahelist eraõigust nimetatakse ka kollisiooniõiguseks või konfliktiõiguseks.⁶² Kollisiooninorme kohaldatakse õigussuhetes, kus õigussuhte objekt, subjekt või õigusakt omab puutumust välisriigi õigusega.⁶³ Rahvusvahelise eraõiguse normid annavad vastuse küsimusele, millal tuleb õigussuhtele kohaldada välisriigi õigust.⁶⁴ Seetõttu on oluline teada, millal kohaldada eraõiguslikes suhetes välisriigi kollisiooninorme, millal välisriigi siseriiklikku õigust ja millal kohtu asukohariigi õigust.⁶⁵ Eriti oluline on see rahvusvaheliste abielude valdkonnas, kus isikud ei pruugi mõista, kuidas esialgu väheolulised asjaolud võivad muuta abielulahutuse tingimusi oluliselt. Arvestada tuleb ka sellega, et igas riigis otsustatakse rahvusvahelise eraõiguse normide sisu iseseisvalt.⁶⁶ Kuna erinevate riikide rahvusvahelise eraõiguse normides orienteerumiseks tuleb ka juristidel palju vaeva näha, siis ei saa eeldada, et abikaasad, kes on rahvusvahelises abielusuhetes, suudaksid eri riikide kollisiooninormide uurimisel ja abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamisel jõuda õigele lõpptulemusele.

Rahvusvahelise eraõiguse eesmärgiks on saavutada õiglus välismaise elemendiga kohtuasjades, seega tuleb esimese sammuna teha kindlaks õigus, millega abikaasad on kõige rohkem seotud. Alles teise sammuna tuleb vastavat materiaalõigust abielulahutusele kohaldada.⁶⁷

---

⁶² Pisuke, H. Rahvusvahelise eraõiguse sätted. *Juridica VIII*, 1994, lk 201.

⁶³ Nurmela, I., Almann, L., Punison, B., Põldvere, P., Tuulas, V., Vainomaa, M. *Rahvusvaheline eraõigus*, Tallinn 2008, lk 40.

⁶⁴ Nurmela, I. Välisriigi õiguse kohaldamine. *Juridica IV*, 2002, lk 254.

⁶⁵ *Ibid*, lk 254.

⁶⁶ Allarousse, V. A comparative approach to the conflict of characterization in private international law. *Case Western Reserve Journal of International Law*; Summer 91, Vol. 23, Issue 3, lk 482.

⁶⁷ Gaertner, V. European choice of law rules in divorce (Rome III): an examination of the possible connecting factors in divorce matters against the backgrounds of private international law developments. *Journal of Private International Law*, 2006, lk 109.

Alates nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1347/2000, abieluasjade ja vanemliku vastutusega abikaasade ühiste laste eest seotud asjade kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta⁶⁸ (edaspidi Brüssel II määrus), jõustumisest 1. märtsil 2001. aastal, on olnud võimalik abielulahutust käsitlevate otsuste vaba liikumine ja on määratud kohtualluvuse reeglid abielulahutust ja lahuselu käsitlevates asjades. Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruses (EÜ) 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000⁶⁹ (edaspidi Brüssel II *bis* määrus), jõustus 1. augustil 2004. aastal. Kuna lahutusajades on reguleeritud nii kohtualluvus⁷⁰ kui ka otsuste vaba liikumine⁷¹, võib tekkida küsimus, milleks üldse on veel kohaldatava õiguse kollisiooninormid vajalikud? Kollisiooninormide ülesanne on välja selgitada abielulahutusele kohaldatav õigus, et saavutada lahutusajades „õige otsus“. Seega ei ole otsustav ainult otsuse tunnustamine, vaid ka kohaldatava õiguse sobivus, mistõttu võib öelda, et kohaldatava õiguse väljaselgitamise kollisiooninormidel on Euroopas jätkuvalt tähtis funktsioon.⁷²

Liikmesriikides kehtivate abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise kollisiooninormide vahel on endiselt suured erinevused.⁷³ Üks kategooria liikmesriike tuvastab kohaldatava õiguse ühendavate seoste kaudu, mis püüavad tagada, et abielulahutusele kohalduks õigus, millega isikud on kõige lähemalt seotud. Teine kategooria liikmesriike kohaldab lahutustoimingutele süstemaatiliselt liikmesriigi enda seadusi.⁷⁴ Enne, kui ei ole paigas kindel arusaam kollisiooninormide suhtes, ei tea abikaasad, milline õigus kohaldub nende abielulahutusele, mis seetõttu põhjustab praktilisi probleeme ja teeb Euroopa kodanikele lahutusprotsessi keerulisemaks.⁷⁵ Lisaks õiguskindluse ja paindlikkuse

---

⁶⁸ NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 1347/2000, 29. mai 2000, abieluasjade ja vanemliku vastutusega abikaasade ühiste laste eest seotud asjade kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta. EÜT L 160/19, 30.6.2000.

⁶⁹ NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 2201/2003, 27. november 2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000. ELT L 338/1, 23.12.2003.

⁷⁰ Brüssel II *bis* määruse artiklid 3-7.

⁷¹ Brüssel II *bis* määruse artikkel 21.

⁷² Gaertner, V. (viide 67), lk-d 102, 103.

⁷³ Henderson, T. (viide 50), lk 775.

⁷⁴ Impact Assessment. (viide 2), lk 5.

⁷⁵ Henderson, T. (viide 50), lk 776.

puudumisele võib praegune olukord viia tulemusteni, mis ei vasta kodanike õiguspärastele ootustele.⁷⁶

Järgnevalt uurib töö autor erinevate Euroopa Liidu liikmesriikide kollisioonnormides kasutusel olevaid *lex domicilii*'l, *lex nationalis*'el ja *lex fori*'l põhinevaid ühendavaid faktoreid, mis mõjutavad välismaise elemendiga abielulahutustele kohaldatava õiguse väljaselgitamist. Kuna Eestis kehtiva REÕS-i §-de 60 ja 57 kohaselt tuvastatakse rahvusvahelisele abielulahutusele kohaldatav õigus välja ühendavate faktorite alusel, mis põhinevad eelnevalt nimetatud põhimõtetel, on vajalik töö eesmärgi saavutamiseks nendel peatuda.

2.1.1. *Lex domicilii*

Lex domicilii ehk elukohaprintsiibi kaudu seotakse isik teda vahetult ümbritseva ja talle tuttava õiguskorraga. Elukohaprintsiip võimaldab sagedamini kohaldada siseriiklikku õigust, mis lihtsustab kohtute tööd. Eestis kehtiva REÕS-i §-de 60 lõike 1 ja 57 lõike 1 kohaselt kohaldatakse abielu lahutamisele selle riigi õigust, kus on abikaasade ühine elukoht lahutusmenetluse ajal. Eesti rahvusvahelises eraõiguses *lex domicilii* eelistamine väljendub selles, et abielulahutusele kohaldatava õiguse määramisel tuleb esimese etapina välja selgitada, kus on abikaasade ühine elukoht ning alles siis, kui abikaasade elukohad on eri riikides, saab minna teiste REÕS-is §-s 57 sätestatud ühendavate faktorite kontrollimise juurde. Abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas on *lex domicilii* ehk abikaasade ühise elukoha printsiip esimese ühendava faktorina kasutusel ka Leedus.⁷⁷

Lex domicilii ehk elukohaprintsiibi kohaldamise problemaatika väljendub selles, et alati ei ole selge, millise riigi õiguse alusel tuleb kontrollida isiku elukoha olemasolu mõnes välisriigis. Kas seda tuleks teha kohtu asukohariigi sätete alusel või selle riigi sätete alusel, milles asuva elukoha olemasolu kontrollitakse? REÕS-i § 10 kohaselt kohaldatakse füüsilise isiku elukoha kindlaksmääramisel Eesti õigust, seega tuleks ka välisriigis asuva elukoha olemasolu kontrollida tsiviilseadustiku üldosa seaduse⁷⁸ (edaspidi TsÜS) § 14 kohaselt (isiku elukoht on koht, kus isik alaliselt või peamiselt elab). Samas tuleb arvestada, et isiku elukoha mõiste ei pruugi kattuda teistes riikides kehtivate elukoha mõistetega. Mõnedes liikmesriikide

---

⁷⁶ Roheline raamat, mis käsitleb lahutusasjades kohaldatavat õigust ja kohtualluvust. KOM(2005) 82 lõplik, 14.3.2005, lk 3.

⁷⁷ Liikmesriikide jaotus erinevate kollisiooninormide järgi on koostatud tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õigusala seaduse võrgustiku kodulehekülje alusel, sest liikmesriikide õigusaktid vastavas valdkonnas ei ole arusaadavas keeles kättesaadavad.

⁷⁸ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Vastu võetud 27.03.2002. RT I 2002, 35, 216... RT I, 06.12.2010, 1.

siseriiklikes seadustes on termin alaline elukoht täpselt määratletud ja mõnedes mitte.⁷⁹ Näiteks Eesti õiguse kohaselt tuvastatakse, et isiku elukoht on välisriigis, kuid välisriigi õiguse kohaselt isiku elukoht selles riigis puudub ning abikaasa on teadlik, et tal ei ole selles riigis elukohta välisriigi õiguse kohaselt. Selle abikaasa suhtes võib Eesti õiguse kohaselt elukoha tuvastamise kaudu tekkida olukord, kus abielulahutusele lõplikult kohaldatavaks õiguseks on see õigus, millega abikaasa ei ole kõige tugevamalt seotud. Kuna abielulahutusele tuleks kohaldada seda õigust, millega abikaasad on kõige tugevamalt seotud, siis on töö autor seisukohal, et kui kontrollida tuleks abikaasade elukoha olemasolu mõnes teises riigis, tuleks kohtul kohaldada vastava riigi materiaalõiguse norme.⁸⁰ Seega kui kohus hakkab välja selgitama abikaasade elukoha olemasolu mõnes teises riigis, tuleb kohaldada konkreetse riigi materiaalõiguse norme ilma rahvusvahelise eraõiguse säteteta.⁸¹

Segadust võib tekitada nii abikaasades kui ka Eesti kohtus asjaolu, et kui seadusega on lubatud rohkem kui ühe elukoha olemasolu, mida sätestab ka TsÜS § 14 lõige 2. Isiku mitu elukohta võivad asuda ka erinevates liikmesriikides. Näiteks võib tuua olukorra, kus Eesti kodakondsusega ja Austria kodakondsusega abikaasadel on Eesti õiguse kohaselt ühine elukoht Eestis, kuid Austria kodakondsusega abikaasa viibib poole oma töönalast Austrias ning Austria elukoha mõiste⁸² kohaselt on abikaasal ka seal alaline elukoht. Austria kodakondsusega isik peab nii Eestis kui ka Austrias asuvat elukohta oma alaliseks elukohaks, kuid ta tunneb tugevamat sidet Austria õigusega. Kuna abielulahutusele kohaldatav õigus peaks olema mõlema abikaasaga tugevalt seotud, siis eelnevalt kirjeldatud rahvusvahelise abielupaari suhtes ei pruugi abikaasade ühise elukoha ühendava faktori kohaldamine viia selle abielulahutusele kohaldatava materiaalõiguse kohaldamiseni, millega mõlemad abikaasad on tugevalt seotud.

---

⁷⁹ Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States, Study JLS/C4/2005/03. Final Version September 2007, lk 125. Soomes, Sloveenias ja Prantsusmaal näiteks ei ole siseriiklikus õiguses määratletud terminit alaline elukoht.

⁸⁰ Selline põhimõte on sätestatud ka Brüssel I määruse (NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. EÜT L 12/1, 16.1.2001) artiklis

⁸¹ Magnus, U., Mankowski, P., (eds). Brussels I Regulation. Sellier, European Law Publishers. 2007, pp 700-701.

⁸² Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. (viide 79), lk 125-126. Austria tsiviilkohtumenetluse seadustiku kohaselt on alaline elukoht koht, kuhu isik asub elama kavatsusega luua seal alaline elukoht - see koht peab olema isiku majandusliku ja sotsiaalse elu keskmeks.

2.1.2. *Lex nationalis*

Lex nationalis tähistab isiku kodakondsusriigi õigust, mis on lihtsalt kindlakstehtav ning elu jooksul harva muutuv pidevormel. Isiku kodakondsust on väga lihtne kindlaks teha, sest kodakondsust ei saa vahetada nii lihtsalt kui näiteks elukohta, mis tähendab, et võimalikud manipulatsioonid on välistatud. Füüsilise isiku õigusliku seisundi reguleerimisel on kodakondsuse eeliseks esiteks stabiilsus, sest seda ei saa muuta ilma riigi formaalse aktseptita ning teiseks kergesti tuvastatavus.⁸³ Ka Eestis kehtiva rahvusvahelise eraõiguse kohaselt on võimalik abielulahutusele kohaldatav õigus *lex nationalis*'e kaudu tuvastada. REÕS-i §-i 57 lg 2 kohaselt kui abikaasadel on ühine kodakondsus, määratakse abielu üldised õiguslikud tagajärjed selle riigi õigusega, mille kodanikud nad on. Eesti rahvusvahelises eraõiguses kohaldatakse *lex nationalis*'t aga alles siis, kui on tuvastatud, et abikaasadel puudub ühine alaline elukoht ühes ja samas riigis. Välismaise elemendiga abielulahutustele kohaldatava õiguse väljaselgitamiseks kohaldatakse *lex nationalis*'t ehk abikaasade ühise kodakondsusriigi õigust esimese ühendava seosena enamuse Euroopa Liidu liikmesriike, mille hulka kuuluvad näiteks järgnevad riigid: Saksamaa, Hispaania, Itaalia, Luksemburg, Holland, Austria, Portugal, Sloveenia.⁸⁴

Kodakondsuse kasutamine ühendava faktorina tagab, et kohaldatavaks õiguseks on see õigus, mida isik saab mõjutada poliitiliselt läbi oma valimisõiguse.⁸⁵ Õigussüsteem, mis on tugevalt seotud kultuuriliste väärtustega, alateadlikult kujundab isiku kultuurilist identiteeti, mistõttu võib väita, et õigus on osa individuaalsest kultuurilisest identiteedist.⁸⁶ Euroopa Liidu kodanike liikuva elustiili juures väljendab kodakondsus rohkem isiku kultuurilist seotust riigiga⁸⁷ kui näiteks isiku alaline elukoht, mis võib elu jooksul mitmeid kordi muutuda.

Euroopa Liidu kodanike suurenenud liikuvuse tõttu on tavaline, et liikmesriigi kodanikud resideeruvad riigis, mille kodanikud nad pikema aja jooksul ei ole.⁸⁸ Abikaasade ühise kodakondsuse alusel kohaldatava õiguse tuvastamise negatiivseks asjaoluks võib olla see, et kodanikud võivad tunda suuremat sidet mõne teise liikmesriigiga, kus nad on mitmeid aastaid elanud ja on täielikult integreerunud, kuid ei ole omandanud vastava riigi kodakondsust. Abikaasade ühise kodakondsuse alusel kohaldatava õiguse tuvastamine ei arvesta, et teises

---

⁸³ Morris, J. H. C. *The Conflict of Laws* by the late J. H. C. Morris. 4thed. London: Sweet Maxwell, 1993, lk 32.

⁸⁴ Liikmesriikide jaotus. (viide 77).

⁸⁵ Gaertner, V. (viide 67), lk 124.

⁸⁶ *Ibid*, lk-d 116, 117.

⁸⁷ *Ibid*, lk 121.

⁸⁸ Impact Assessment. (viide 2), lk 4.

liikmesriigis elavad abikaasad eelistaksid võib-olla hoopiski oma elukohariigi õiguse kohaldamist. Samas võivad kodanikud elada oma kodakondsusriigist erinevas liikmesriigis aastaid ning ikka tunda suuremat sidet oma kodakondsusriigi seadustega⁸⁹

Võttes arvesse, et kodakonduste seaduste ulatuvus on kõige absoluutsem ja et riigid määravad täiesti autonoomselt, keda nad oma kodanikuks peavad, on konfliktid üksikute seadusandluste vahel siiski möödapääsmatud.⁹⁰ Konfliktid võivad tekkida näiteks sellest, et isikul on mitu kodakondsust või et isikul ei olegi kodakondsust. Saksamaa näiteks tunnustab enda kodanike hulka ka Saksamaal elukohta omavad teise riigi kodanikud⁹¹, kuid Eestis kehtiva kodakondsuse seaduse⁹² §-i 1 lg 2 kohaselt ei või Eesti kodanik olla samal ajal mõne muu riigi kodakondsuses. Kui abikaasadel ei oleks ühes riigis ühist elukohta, siis REÕS § 57 lg 2 kohaselt tuleb abielu lahutamisel lähtuda abikaasade ühisest kodakondsuse riigi õigusest, kuid abikaasade kodakonduste kindlakstegemisel selgub, et ühel abikaasadest on kaks kodakondsust, siis tuleks REÕS-i § 11 lg 2 kohaselt kohaldada selle riigi kodakondsust, millega isik on kõige tugevamalt seotud. Kodakondsuste negatiivse konflikti puhul on tegemist kodakondsuseta isikutega või pagulastega. REÕS-i § 11 lg 3 kohaselt on olukorrale leitud lahendus selliselt, et arvestatakse kodakondsuse asemel isiku elukohta.

2.1.3. *Lex fori*

Lex fori tähistab kohtu asukohariigi õigust ehk menetlusriigi õigust, st kohtu asukohariigi materiaalõigusnorme (sh rahvusvahelise eraõiguse norme) ja menetlusnorme.⁹³ Abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas tähendab *lex fori* seda, et kohus on kohtu asukohariigi kollisiooninormide alusel tuvastanud, et abielulahutusele tuleb kohaldada ühendava faktorina *lex fori*'t, mis viitab seega kohtu asukohariigi materiaalõigusele.

Juhul kui REÕS-i § 57 kohaselt abielu lahutamisele kohaldatav õigus ei luba Eesti kodanikul või Eestis elukohta omaval isikul abielu lahutada või lubab seda väga rangetel tingimustel, on REÕS-i § 60 lg 2 kohaselt abielu võimalik lahutada Eestis Eesti õiguse kohaselt. Eestis kehtiva rahvusvahelise eraõiguse kohaselt tuleb *lex fori* välismaise elemendiga abielulahutuste puhul kasutusele võtta ainult erandlikel tingimustel. Samas on ka riike, kus abielulahutusele

---

⁸⁹ Ibid, lk 6.

⁹⁰ Piip, A. Rahvusvaheline eraõigus. Tartu Ülikooli I semestri loengute kokkuvõte. Tartu: Chr. Jurgensi kirjastus, 1923, lk 13.

⁹¹ Nurmela, I. Rahvusvaheline eraõigus. (viide 63), lk 95.

⁹² Kodakondsuse seadus. Vastu võetud 19.01.1995. RT I 1995, 12, 122...RT I 2010, 12, 65.

⁹³ Nurmela, I. Rahvusvaheline eraõigus. (viide 63), lk 48.

kohaldatavat õigust ei peagi välja selgitama, sest nad kohaldavad igal juhul rangelt *lex fori*'t ehk kohtuasukohariigi õigust. Nendeks riikideks on näiteks Belgia, Iirimaa, Kreeka, Küpros, Läti, Soome, Rootsi ja Suurbritannia.⁹⁴ Iirimaa on väljendamis, et Iiri kohtud on traditsiooniliselt tugevalt kaldu kohtu asukohariigi õiguse kohaldamise poole.⁹⁵ Suurbritannia on samuti väljendanud seisukohta, et ainsaks kohaldatavaks õiguseks peaks olema kohtu asukohariigi õigus.⁹⁶

Lex fori kohaldamise üle on arutletud ka erialases kirjanduses. Nimelt on küsitud, kas välisriigi õiguse välistamine on legaalne? Selles võib kahelda, sest üheks rahvusvahelise eraõiguse eelduseks on kõikide õigussüsteemide võrdsus. Rahvusvaheline eraõigus baseerub printsiibil, et kohaldatav õigus peaks olema õigus, mis tugeva seotuse tõttu on kõige sobivam. See printsiip eeldab aga välisriigi õiguse kohaldamist, mis baseerub erinevate riikide õiguste võrdsusel. Välisriigi õiguse mittekohaldamine põhjusel, et see on eksootiline või selle kohaldamine on ebameeldiv, viitab asjaolule, et kohtu asukohariigi õigust peetakse paremaks ning on seetõttu diskrimineeriva iseloomuga. Fakt, et mõni välisriigi õigus on eksootiline Euroopa õigussüsteemidega võrreldes, ei saa olla mõjuv põhjendus *lex fori* kohaldamiseks.⁹⁷

Kohtu asukohariigi normide kohaldamisel rahvusvaheliste abielude puhul on positiivseks asjaoluks see, et kohus ei pea kohaldama välisriigi norme, mille sisu ja kohaldamise praktika ei ole kohtunikule teada, mis omakorda võib osapooltele kaasa tuua suuremaid kulutusi ja kohaldatava õiguse sisu selgitamisele kuluva ajalise viivituse. Kohus saab kohaldada kohtu asukohariigi siseriiklikke norme, mida kohtunikud tunnevad ning mis välistab normide ebaõige kohaldamise. Vastab tõele, et kohtu asukohariigi õiguse kohaldamine on kiirem ja odavam, mistõttu võiks see olla piisav argument kohtu asukohariigi õiguse kohaldamiseks. Samas tuleb arvestada, et kui hakata seda argumenti liialt palju kasutama, võib see kahjustada rahvusvahelise eraõiguse põhialust, milleks on õigluse saavutamine õigussuhtele sobiva õiguse kohaldamise teel, mis samas jällegi ei pruugi olla kõige kergemini kohaldatav õigus.⁹⁸

Kohtu asukohariigi normide kohaldamise negatiivseks asjaoluks on sellise õiguse kohaldamise võimalikkus, millega abikaasad on ainult õrnalt seotud, näiteks on nad alles hiljuti kolinud sinna liikmesriiki ja ei ole veel selles riigis integreerunud. Selle tulemusena ei

⁹⁴ Liikmesriikide jaotus. (viide 77).

⁹⁵ Questionnaire concerning the law applicable to divorce (ROME III). (viide 39), lk 106.

⁹⁶ Ibid, lk 108.

⁹⁷ Gaertner, V. (viide 67), lk-d 110, 111.

⁹⁸ Ibid, lk 113.

ole kodanikel võimalik lahutada selle liikmesriigi õiguse alusel, millega nad tunnevad kõige suuremat seotust, mis võib omakorda viia tulemuseni, mis ei vasta abikaasade õigusparastele ootustele. Ühel pool on osapoolte huvi saavutada lahutus ilma viivitusteta ja kõrgete kulutusteta ning teisel pool on osapoolte huvi, et kohaldataks õigust, millega neil oleks tugev side. Need kaks eelnevalt nimetatud huvi peegeldavad tänapäeva rahvusvahelise eraõiguse kahte erinevat ülesannet, mida tuleb tasakaalus hoida.⁹⁹

Eelnevalt kirjeldatud abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise ühendavad faktorid – *lex domicilii*, *lex nationalis* ja *lex fori* — väljendavad oma erinevustes kohaldatava õiguse väljaselgitamise keerukust ja fragmenteeruvat iseloomu, millega puutub ka Eesti kokku. Eesti kohtud peavad rahvusvahelise elemendiga abielulahutuste puhul orienteeruma vastavates kollisiooninormides ning arvestada tuleb, et füüsilise isiku staatuse reguleerimine eri riikides erinevate ühendavate faktoritega suurendab tõenäosust kollisiooninormide konfliktiks, mille reguleerimiseks on vajalik kohaldada *renvoi*'d.¹⁰⁰ *Renvoi* kasutamine muudab abikaasade olukorra mõnes mõttes veelgi ebaselgemaks, sest peale erinevate abielulahutusele kohaldatava õiguse tuvastamise kollisiooninormide, erinevad riikides ka *renvoi*'d puudutavad reeglid. Abikaasadega kõige rohkem seotud riigi materiaalõiguse tuvastamine ilma kollisiooninorme harmoniseeriva Euroopa Liidu meetmeta väljendab õiguslikku ebaselgust kollisiooninormides. Kui Eesti liituks tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas, muutuks kohaldatava õiguse väljaselgitamine lihtsamaks nii abikaasadele, juristidele kui ka kohtutele.

2.2. Kohaldatava õiguse mitteennustatavus

Arvestades lahutusasjades kohaldatavate siseriiklike kollisiooninormide erinevusi ja keerukust, on tihti raske ette aimata, millist siseriiklikku seadust tuleb teatava lahutusasja suhtes kohaldada.¹⁰¹ Kollisiooninormide poolt kindlaks määratud lõplikult kohaldamisele kuuluv õigus, *lex causae*, on selle riigi õigus, millest tulenevat konkreetset siseriiklikku eraõiguslikku õigusakti õigussuhtele lõplikult kohaldatakse.¹⁰² Abielu lahutamisele kohaldatav õigus annab vastuse, kas abielu on võimalik lahutada ja kuidas seda teha saab.¹⁰³

⁹⁹ Ibid, lk 115.

¹⁰⁰ Nurmela, I. Rahvusvaheline eraõigus. (viide 63) lk 93.

¹⁰¹ Roheline raamat. (viide 76), lk 3.

¹⁰² Nurmela, I. Rahvusvaheline eraõigus. (viide 63), lk 47.

¹⁰³ Ibid, lk 195

Abielulahutust puudutav materiaalõigus erineb suuresti liikmesriikide vahel, alustades Malta õigusest, kus abielulahutus on keelatud, ning lõpetades Soome või Rootsi õigusega, kus abielulahutuseks mingeid tegelikke põhjuseid vaja ei ole.¹⁰⁴

Avalik arutelu paljastas, et abikaasadel ja õiguse praktikutel on tihti väga raske ennustada, liikmesriikide rahvusvahelise eraõiguse normide erinevuse tõttu, milline õigus kohaldub abielulahutusele. Materiaalõiguste erinevuste tõttu võivad ka abielulahutuse tingimused muutuda oluliselt, sõltudes sellest, milline õigus kohaldub – erinevused võivad seisneda lahusoleku perioodi tõestamises, lahutuse alustes jne. Kodanikud on ebatõenäoliselt teadlikud erinevatest õigussüsteemidest ning et lahutusele kohalduvad nõuded võivad muutuda kolimise käigus oluliselt.¹⁰⁵

Järgnevalt uurib töö autor erinevates Euroopa Liidu liikmesriikides kehtivaid abielulahutusele kohaldatavates seadustes sisalduvaid lahutamise aluseid, samuti millistes riikides tuntakse ka lahuselu mõistet. Igas liikmesriigis kehtiva abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse sügavuti uurimine ei ole käsoleva töö eesmärgiks, mistõttu liigitab töö autor liikmesriigid peamiste ühiste tunnuste alusel gruppideks. Informatsioon liikmesriikide õiguste kohta pärineb tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku koduleheküljelt, kuna juurdepääs välisriikide õigusaktidele on töö autorile aursaadavas keeles internetikeskkonnas või paberandjal raskendatud.

Abielu põhimõttelist ja pöördumatut purunemist, lagunemist, luhtumist, abielu jätkamise võimatust või abikaasade leppimise võimatust kohaldatakse erinevate nimetuste all abielu lahutamise alusena näiteks Tšehhis, Saksamaal, Iirimaal, Lätis, Hollandis, Poolas, Rumeenias ja Suurbritannias. Ka Eestiks kehtiva PKS-i § 67 kohaselt võib kohus abielu lahutada, kui abielusuhted on pöördumatult lõppenud. Abielusuhted lõppenud, kui abikaasadel abielulist kooselu enam ei ole ja on alust arvata, et abikaasad kooselu ei taasta. Eesti õiguse kohaselt eeldatakse abielusuhte lõppemist, kui abikaasad on elanud vähemalt kaks aastat eraldi. Lisaks abielu pöördumatu lagunemise tingimusele on erinevates liikmesriikides sätestatud veel erinevad lisatingimused abielu lahutamiseks. Näiteks Tšehhi õiguses võib kohus jätta alaealiste laste olemasolul laste huvides abielu lahutamata. Läti õiguses saab abielu lahutada enne kohustuslikku lahusoleku aega, kui üks abikaasa on hakanud mõne teise isikuga koos

---

¹⁰⁴ Fiorini, A. Rome III– Choice Of Law In Divorce: Is The Europeanization Of Family Law Going Too Far? *International Journal Of Law, Policy And The Family*, 22, (2008), lk 179.

¹⁰⁵ Impact Assessment. (viide 2), lk 5.

elama ja sellest suhtest sünnib või on sündimas laps. Iirimaa õiguse alusel saab abielu lahutada, kui üks abikaasadest asus algatamise kuupäeval alaliselt Iirimaaal või ühe abikaasa peamine elukoht on viimase aasta jooksul olnud Iirimaaal, lisaks peavad abikaasad olema viimase viie aasta jooksul elanud vähemalt neli aastat lahus. Poola õiguses aga ei ole sätestatud abielulahutusele eelnevat kohustuslikku lahuselu ning abielu saab lahutada abielu täielikul ja pöördumatul lagunemisel.

Abielukohustuste süülist rikkumist käsitletakse abielulahutuse alusena näiteks Belgias, Kreekas, Prantsusmaal, Austrias, Portugalis. Lisatingimustena lisanduvad erinevates liikmesriikides veel abikaasade lahusoleku ajalised nõuded. Portugali õiguses on kohtuvaidlusega abielulahutuse eelduseks abielukohustuste süüline rikkumine, kuid kohus võib keelduda abielu lahutamast, kui abikaasa on õhutanud teist taotluse põhjendusena esitatud tegu toime panema või on tahtlikult loonud selle toimumiseks soodsad tingimused või kui abikaasa on oma hilisema käitumisega, nimelt selgesõnalise või vaikiva andestamisega, näidanud, et ta ei pea toimepandud tegu ühiselu takistuseks. Kui süüd tuntakse lahutamise alusena, siis see, mis moodustab süü, varieerub erinevates kultuurides. Isegi abielurikkumine, mis on kõige rohkem aktsepteeritud abielulahutuse alus, tõlgendatakse erinevalt erinevates kultuurides.¹⁰⁶

Lahutuse põhjuseid ei arvestata näiteks Soome, Rootsi, Hispaania õiguste kohaselt, st et ei arvestata kohtuasja menetledes abikaasade isiklike suhteid ega lahutuse põhjuseid. Eelnevat minimaalset abikaasade lahusoleku perioodi enne abielu lahutamist sätestatud ei ole. Samas on Hispaania õiguses erinevad tingimused abielu sõlmimisest möödunud ajaga seoses ning Soome ja Rootsi õiguses on sätestatud kuuekuuline järelemõtlemisaeg. Abielu lahutamine abikaasade vastastikusel kokkuleppel on muuhulgas võimalik erinevatel tingimustel Saksamaal, Rumeenias, Belgias, Prantsusmaal ja ka Eestis õiguse kohaselt (PKS § 64). Tähelepanu väärib asjaolu, et Malta õiguses ei olegi abielulahutus seadusega reguleeritud (võimalik on välisriigis toimunud abielulahutuse registreerimine avalikus registris, peale mida on abikaasadel võimalik uuesti abielluda).

Lahuselu mõistet tuntakse järgnevate riikide seas: Belgias, Iirimaaal, Hispaanias, Prantsusmaal, Itaalias, Luksemburgis, Maltal, Hollandis, Poolas, Portugalis, Suurbritannias ja Leedus. Lahuselu mõistet ei tunta järgnevate riikide seas: Tšehhis, Küprosel, Lätis, Austrias, Soomes,

---

¹⁰⁶ Stark, B. *International Family Law – An Introduction*. Ashgate, 2005, lk 77.

Rootsis, Eestis ja Sloveenias, Ungaris, Saksamaal. Peamiselt tähendab lahuselu seda, et abikaasadel ei ole enam kohustust koos elada. Abielusidemed nõrgenevad, kuid ei katke ning truuduse- ja abistamise kohustus jääb püsima. Lahuselu jooksul ühe abikaasa poolne abielurikkumine võib olla aluseks abielu lahutamiseks. Lahuselu pooldamine abikaasade poolt võib olla tingitud ka usulistest põhjustest – abikaasad ei soovi enam koos elada, kuid tahavad, et abielu jääks kehtima. Samuti võib lahuselu olla vaheetapp teel abielu lahutamisele. Täpsemaid lahuselu tingimusi tuleb uurida konkreetse liikmesriigi materiaalõigusest, mis aga ei ole käesoleva töö eesmärgiks.

Eeltoodu illustreerib, kuidas erinevad on liikmesriikides kehtivad abielulahutusele ja lahuselule kohaldatavad normid. Ainult harmoniseeritud kollisiooninormid saavad kindlustada rahvusvaheliselt ühtsete otsuste tegemise selliselt, et ühes riigis omandatud õiguslik positsioon säilib ka teises riigis.¹⁰⁷ Õiguslike režiimide erinevuse tagajärjeks võib olla õigusliku positsiooni kaotus või muutused õigustes ja kohustustes. Selleks on kaks põhjust: esiteks kollisiooninormide ja materiaalõiguste erinevuste tõttu võivad tulla varieeruvad tulemused, kui perekonnaõiguses olulisi asjaolusid arvestatakse erinevate õiguslike režiimide vaatenurgast; teiseks võib elukohavahetus teise liikmesriiki viia teistsuguse õiguse kohaldamiseni.¹⁰⁸ Kui isikud – individuaalselt, paarina või perekonnana – viivad oma elukoha teise liikmesriiki, on tulemuseks jurisdiktsiooni ning seega ka kohaldatava õiguse muutus. Isegi kui kodakondsuse alusel määratakse kohaldatavat õigust, muudab tulemust kodakondsuse vahetus. Ühes liikmesriigis seaduse alusel omandatud õiguslikud positsioonid ei pruugi seega enam teises liikmesriigis eksisteerida.¹⁰⁹

Selline ebaselgus viib kohaldatava õiguse mitteennustatavuseni, samuti ebaselguseni võimalike tulemuste suhtes.¹¹⁰ Abielulahutusele kohaldatava õiguse mitteennustatavus võib viia tulemuseni, mis ei ühti jällegi kodanike õiguslike ootustega.¹¹¹ Mõned abikaasad võivad eelistada lahutada selle riigi õiguse alusel, kus nad hetkel resideeruvad või lahutada selle riigi õiguse alusel, mille kodanikud nad on.¹¹² Luues regulatsiooni, mis loob abikaasadele

---

¹⁰⁷ Boele-Woelki, K. Perspectives for the unification and harmonisation of family law in Europe. Antwerp [etc.] : Intersentia, 2003, lk 52.

¹⁰⁸ Ibid, lk 43.

¹⁰⁹ Ibid, lk-d 46-47.

¹¹⁰ KOM(2006) 399 lõplik. (viide 3), lk 3; Impact Assessment. (viide 2), lk 6.

¹¹¹ Impact Assessment. (viide 2), lk 6.

¹¹² Ibid, lk 6.

võimaluse valida lahutusele kohaldatav õigus ja pädev kohus, on abikaasadel rohkem võimalik ennustada lahutuse tulemusi.¹¹³

Arutletud on ka Euroopa Liidu liikmesriikides kehtivate perekonnaõiguste harmoniseerimise üle. Perekonnaõiguste harmoniseerimine ei ole sobiv tugevate kultuuriliste ja ajalooliste piirangute tõttu, mis väljenduvad vähestes jagatud väärtustes ja eesmärkides¹¹⁴, samuti vastasseis konservatiivsete pereväärtuste pooldajate ja progressiivsete pereväärtuste pooldajate vahel.¹¹⁵ Iga võimaliku reformi puhul tuleks ühitada erinevusi kahe rühma vastuoluliste eesmärkide vahel.¹¹⁶

Eeltoodust tuleneb, kuivõrd erinevad on liikmesriikides kehtivad abielulahutusele kehtivad normid. Abikaasade „saatus“ abielu lahutamisel sõltub niivõrd paljudest piasjadest ning esialgu abielulahutuse suhtes tähtsusetuna näivast teost (näiteks Eesti kodakondsusega abielupaar kolib töö tõttu Iirimaale elama ja soovivad kolimisest kahe aasta möödumisel lahutada abielu Iirimaa kohtus) võib saada takistus abielulahutuse läbiviimiseks. Kuna perekonnaõiguse põhiküsimuste harmoniseerimist ei ole võimalik ette kujutada, näib kollisiooninormide harmoniseerimine olevat ainus viis saavutamaks tasakaalu Euroopa Liidu siseturu eeskirjade ja rahvusvahelise eraõiguse perekonnaõiguse eesmärkide ning väärtuste vahel.¹¹⁷

2.3. Kohtusse võidujooks

Abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse määramisel mängib olulist rolli ka Brüssel II *bis* määrus, mille artikli 19 kohaselt, kui erinevate liikmesriikide kohtutes algatatakse ühete ja samade asjaosaliste vaheline lahutus- või lahuselumenetlus, peatab kohus, kellele hagi on esitatud hiljem, menetluse omal algatusel seni, kuni on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi on esitatud esimesena. Kui on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi on esitatud esimesena, loobub kohus, kellele hagi on esitatud hiljem, pädevusest

---

¹¹³ New Community rules on applicable law and jurisdiction in divorce matters to increase legal certainty and flexibility and ensure access to court in "international" divorce proceedings. MEMO/06/287, 17.07.2006, lk 3.

¹¹⁴ Antokolskaia, M. Objectives and Values of Substantive Family Law. International Family Law for the European Union. Antwerpen ; Oxford : Intersentia, 2007, lk 49-50.

¹¹⁵ Ibid, lk 51.

¹¹⁶ Ibid, lk 51.

¹¹⁷ Fiorini, A. (viide 104), lk 190.

esimese kohtu kasuks. Sel juhul võib pool, kes esitas asjakohase hagi kohtule, kellele hagi on esitatud hiljem, esitada kõnealuse hagi kohtule, kellele hagi on esitatud esimesena.

Eeltoodust tuleneb, et lahutuse üle omab jurisdiktsiooni selle liikmesriigi kohus, kuhu üks osapooltest pöördus esimesena. Mõne teise liikmesriigi kohus peab loobuma esimesena pöördutud kohtu kasuks ja igasugune järgnev avaldus teise abikaasa poolt tuleb tagasi lükata.¹¹⁸ See mehhanism peaks vältima erinevate kohtualluvuste vahelisi konflikte¹¹⁹, vältima menetluste dubleerimist ja erinevate tulemustega kohtuotsuseid ning tagama õiguskindluse.¹²⁰ Brüssel II *bis* määrus peaks hõlbustama kodanike vaba liikumist, kuid liikmesriikidevaheline liikumine võib olla tingitud ka valedest põhjustest, näiteks kui abielusidemete lõpetamiseks toimub eelnevalt niinimetatud poodlemine¹²¹ sobivate lahutustingimuste saamiseks. Põhiline probleem seisneb selles, et abielulahutusele kohaldatav õiguse väljaselgitamist reguleerivad kohtu asukohariigi kollisiooninormid, mis võivad oluliselt mõjutada abielulahutuse käiku.

Kuna välismaise elemendiga abielupaari üle on jurisdiktsioon tõenäoliselt rohkem kui ühel liikmesriigi kohtul¹²², võib poolleiolevate kohtuasjade reegel ajendada ühte abikaasat esitama abielulahutuse taotlust enne teist, et takistada teise liikmesriigi kohtul saamast asjaomast pädevust. Nii võivad tekkida olukorrad, kus abikaasa esitab abielulahutuse taotluse mingis konkreetses liikmesriigis selleks, et saavutada teatav tulemus - näiteks mingi konkreetse abielulahutust käsitleva õiguse kohaldamise vältimine¹²³ või võistlus üksteisest võõrdunud abikaasade vahel esitada abielulahutuse taotlus sellises jurisdiktsioonis, mille kollisiooninormid oleksid ühele abikaasale soodsamad teise abikaasa arvelt¹²⁴ või kiirema lahutusprotsessi saavutamine¹²⁵, sest mõned õiguskorrad lubavad lühemaid ootamisperioode või lühema pikkusega lahusolekut, mille võimalikkus väljendus käesoleva töö eelmises alapunktis. Eelnevast tulenevalt ei ole välistatud ka kohtusse võidujooks Eesti kohtusse, kui abikaasale on oluline mingi konkreetne tulemus, mida on võimalik saavutada Eestis kehtivate kollisiooninormide või materiaalõigusega seoses.

---

¹¹⁸ Impact Assessment. (viide 2), lk 6.

¹¹⁹ McEleavy, P. The Brussels II regulation: How the European Community has moved into family law. *International and Comparative Law Quarterly*, vol 51, October 2002, lk 886.

¹²⁰ Impact Assessment. (viide 2), lk 6.

¹²¹ McEleavy, P. Free Movement of Persons and Cross-border Relationships. *International Law FORUM du droit international* 7 (2005), p 154.

¹²² KOM(2006) 399 lõplik. (viide 3), lk 4.

¹²³ Roheline raamat. (viide 76), lk 5.

¹²⁴ Peers, S. (viide 15), lk 346.

¹²⁵ Impact Assessment. (viide 2), lk 6.

Kohtusse võidujooksul võivad olla negatiivsed tagajärjed kostjale, kui selle tulemusena kohaldatakse õigust, millega ta ei ole kõige lähemalt seotud ning mis ei arvesta tema huve.¹²⁶ Eriti „haavatavad“ on abikaasad, kelle majanduslik seisund ei võimalda palgata juriste, kes uuriksid täpselt välja, kus oleks abikaasale kõige kasulikum abielu lahutada.¹²⁷ Selline asjade käik võib sellises tundlikus valdkonnas potentsiaalselt suurendada abikaasadevahelisi pingeid ja vaenulikkust ning mis võib ka asjaosaliste alaealiste laste suhtes omada kahjulikke mõjusid.¹²⁸

Avalik arutelu avaldas, et praktikud üle Euroopa Liidu usuvad, et kohtusse võidujooks on tõsine ja tihtiesinev probleem.¹²⁹ Kohtusse võidujooks oleks ühele osapoolle vähem soodne, kui kõik liikmesriigid kohaldaksid samu kollisiooninorme.¹³⁰ Rahvusvahelistel paaridel oleks lahutuse üle rohkem kontrolli ja nõrgemad abikaasad oleksid kaitstud ebaausa halvema olukorra eest.¹³¹ Harmoniseeritud kollisiooninormide loomist Euroopa Liidus on õigustatud sellega, et ühtsed reeglid loovad tugevama Euroopa siseturu. Kui kollisiooninormid oleksid identsed kõikides liikmesriikides, oleks selge ka kohaldatav õigus iga tehingu puhul. Enamgi veel, kui samad kollisiooninormid kohalduvad sõltumata foorumist, kus hagi on esitatud, oleks kohtusse võidujooks vähematraktiivne. Osapooled ei ole sunnitud esitama hagi võimalikult kiiresti liikmesriigi kohtusse, kus kohalduvad kollisiooninormid peaksid soodustama nende hagi.¹³²

Abikaasade poolt abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valikuvõimalus soosib õiguskindlust, mis on oluline kodanike vabal liikumisel Euroopa Liidus¹³³, sest abikaasad teaksid juba ette, milline õigus kohalduks, järelkult liiguksid liidus vabamalt.¹³⁴ Eesti peaks liituma tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas, et pakkuda Eestis viibivatele rahvusvahelises abielus olevatele isikutele õiguskindlust ning vältida kohtusse võidujooksu. Abikaasade poolt abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe

---

¹²⁶ Roheline raamat. (viide 76), lk 5.

¹²⁷ Impact Assessment. (viide 2), lk 6.

¹²⁸ Ibid, lk 7.

¹²⁹ Ibid, lk 6.

¹³⁰ Meeusen, J. System shopping in European Private International Law in Family Matters. *International Family Law for the European Union*. Antwerpen ; Oxford : Intersentia, 2007, lk-d 266-267.

¹³¹ Commission staff working document. Accompanying document to the Report From the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee Of the Regions. SEC(2011) 396 final, 30.3.2011, lk 53.

¹³² Bach, I., Gruber U. P. The Application of Foreign Law. A progress report on a new European Project. *Yearbook of Private International Law*, 2009, lk 158.

¹³³ Rooma III määruse preabula punkt 15.

¹³⁴ Campuzano Díaz, B. (viide 54).

sõlmimise võimalus ning ühtlustatud kollisiooninormid aitaksid abikaasadel muretumalt liikuda rohkemates liikmesriikides, sest abielulahutusele kohaldatav õigus muutuks abikaasadele rohkem ennustatavaks ning neil ei oleks vaja kiirustada teatava liikmesriigi kohtusse paremate tingimuste saavutamiseks.

2.4. Vahekokkuvõte

Eesti peaks liituma tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas, sest Euroopa Liidu liikmesriikide kollisiooninormides valitseb õiguslik ebaselgus, mis omakorda väljendab abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise fragmenteeruvat iseloomu. Kollisiooninormide ülesanne on välja selgitada abielulahutusele kohaldatav õigus, et saavutada lahutusasjas „õige otsus“. Igas liikmesriigis määratakse kollisiooninormide sisu iseseisvalt, mistõttu enne, kui ei ole paigas kindel arusaam kollisiooninormide suhtes, ei tea abikaasad, milline õigus kohaldub nende abielulahutusele.

Lex domicilii, *lex nationalis* ja *lex fori* — väljendavad oma erinevustes kohaldatava õiguse väljaselgitamise keerukust, millega puutuvad kokku ka Eesti kohtud ja Eestis viibivad rahvusvahelise elemendiga abielus olevad isikud. *Renvoi* kasutamine muudab abikaasade olukorra mõnes mõttes veelgi ebaselgemaks, sest peale erinevate abielulahutusele kohaldatava õiguse tuvastamise kollisiooninormide, erinevad riikides ka *renvoi*'d puudutavad reeglid. Sellises olukorras on abikaasadel väga keeruline välja selgitada, millist materiaalõigust nende abielulahutusele kohaldada tuleb. Kuna liikmesriikides kehtivad materiaalõigused on niivõrd erinevad, kergendaks abielulahutusele kohaldatava materiaalõiguse lihtsam tuvastatavus oluliselt abikaasade olukorda.

Brüssel II *bis* määruses sätestatud pooleliolevate kohtuasjade reegel peaks vältima menetluste dubleerimist ja erinevate tulemustega kohtuotsuseid. Samas võib see põhjustada ka kohtusse võidujooksu, mistõttu üks abikaasa võib jääda halvemasse olukorda. Kuna kohtusse võidujooks toimub abikaasa jaoks parema kohaldatava õiguse saavutamiseks, ei ole välistatud ka kohtusse võidujooks Eesti kohtusse, mistõttu on oluline, et Eesti vähendaks kohtusse võidujooksu riski ning liituks nende liikmesriikidega, kelle vahel on sisse seatud tõhustatud koostöö abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas.

3. ABIELULAHUTUSELE KOHALDATAVA ÕIGUSE MÄÄRAMINE

3.1. Abielulahutusele kohaldatava õiguse määramise valikuvõimalused

Kui töö esimeses pooles peatus autor peamiselt tõhustatud koostööl ning abielulahutusele kohaldatavate kollisiooninormide vajalikkusel, siis töö teises pooles analüüsib autor Rooma III määruses sätestatud tingimusi, mille alusel on võimalik kindlaks määrata abielulahutusele kohaldatavat õigust. Samuti püüab autor selgusele jõuda, mis muutuks kohtute ja abikaasade jaoks juhul, kui Eesti otsustaks tõhustatud koostööga liituda.

Rooma III määruse artiklis 5 on sätestatud neli ühendavat faktorit, mille alusel on abikaasadel võimalik abielulahutusele kohaldatav õigus valida. Võimalus lasta abikaasadel teatavas ulatuses kohaldatavat õigust valida pakuks enam õiguskindlust ja etteaimatavust eelkõige abikaasade vastastikusel nõusolekul toimuvate abielulahutuste korral. Pooltele teatava iseseisvuse andmine tagaks suurema paindlikkuse, võrreldes olemasolevate eeskirjadega.¹³⁵ Abikaasade põhjused Rooma III määruse artiklist 5 tulenevate variantide vahel valiku tegemiseks on erinevad. Mõned võivad tugineda valitud õiguse liberaalsetele lahutustingimustele – näiteks ei ole Eesti õiguses vajalik faktiline lahusolek – mis muudab lahutuse saamise lihtsamaks. *Lex fori* valik võib sõltuda aga sellest, kus lahutuse protsess läbi viiakse.¹³⁶

Üldiselt võib öelda, et õiguse valikuvõimalus esindab rohkem paindlikuma rahvusvahelise eraõiguse otsinguid, kus õigussuhte osapooltel on esileküündiv roll. Abikaasade poolt kohaldatava õiguse valikuvõimalus abielulahutuse ja lahuselu valdkonnas tunnustab abikaasasid, kes teavad kõige paremini nende abielu suhtes sobivat lahendust.¹³⁷ Kohtud aga peavad abikaasade poolt valitud abielulahutusele kohaldatavat õigust tunnustama.¹³⁸ Osapooltele piiramatu vabaduse andmine võib aga põhjustada nn “eksootiliste” õiguste kohaldamist, millega osapooltel on vähene või olematu seos.¹³⁹ Vältimaks niinimetatud „lahutusparadiisi“ loomist, kus abikaasad saaksid valida abielulahutusele kohaldatava liikmesriigi õiguse, millega neil ei ole mingit seost, on valikut piiratud alternatiivsete

¹³⁵ Roheline raamat. (viide 76), lk 7.

¹³⁶ Boele-Woelki, K. For Better or for worse. (viide 33), lk 14

¹³⁷ Campuzano Díaz, B. (viide 54).

¹³⁸ Boele-Woelki, K. For Better or for worse. (viide 33), lk 14

¹³⁹ Roheline raamat. (viide 76), lk 7.

ühendavate isikuliste seoste põhjal.¹⁴⁰ Seega on valikut piiratud õigusega, millega abikaasad peaksid olema kõige tugevamalt seotud.

Poolte iseseisvus kohaldatava õiguse valikul on piiratud¹⁴¹ selliselt, et abikaasadel on ainult neli alternatiivset ühendavat faktorit, mille vahel valida. Rooma III määruse artikkel 5 lõike 1 kohaselt võivad abikaasad abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse määramises kokku leppida, tingimusel et selleks on üks järgmistest õigustest:

- selle riigi õigus, kus on kokkuleppe sõlmimise ajal abikaasade harilik viibimiskoht, või
- selle riigi õigus, kus oli abikaasade viimane harilik viibimiskoht, kui üks neist kokkuleppe sõlmimise ajal endiselt seal elab, või
- selle riigi õigus, mille kodanik üks abikaasadest on kokkuleppe sõlmimise ajal, või
- kohtu asukohariigi õigus.

Rooma III määruses sätestatud abielulahutusele kohaldatava õiguse valikuvõimalused baseeruvad abikaasade harilikul viibimiskohal või *lex nationalis*'el ehk kodakondsusriigi õigusel või *lex fori*'l ehk kohtu asukohariigi õigusel. Euroopa integratsiooniprotsessist lähtudes on nende ühendavate isikuliste seoste eeliseks see, et see pakub adekvaatset lahendust Euroopa ühiskondade multikultuursele karakterile. Abikaasad võivad valida selle riigi õiguse, mille elustandardid nad on omaks võtnud. Samuti võivad nad valida abikaasade päritoluriigi, kui nad tahavad säilitada oma õigustraditsioone või nad tahavad olla kindlad abielu lahutamise otsuse tunnustamises, juhul kui nad peaksid oma päritoluriiki naasma.¹⁴²

Kui *lex nationalis*'e ja *lex fori* mõistete sisustamisel peatus töö autor juba alapunktides 2.1.2. ja 2.1.3., siis Rooma III määruses sisalduva hariliku viibimiskoha mõistel tuleks siin pikemalt peatuda, sest hariliku viibimiskoha mõiste kasutamine rahvusvahelises eraõiguses on suhteliselt uus nähtus.¹⁴³ Inglisekeelses Rooma III määruse tekstis on kasutatud väljendit „habitual residence“, mis eesti keelde tõlgituna tähendab „harilik viibimiskoht“. Eestikeelses määruse tekstis on aga kasutatud väljendit „peamine elukoht“, mis võib lugejat eksitada ning jätta mulje, et mõiste sisustamisel tuleks lähtuda siseriiklikest materiaalõiguse normidest, mis Eesti puhul oleks TsÜS-i § 14 lg 1 (isiku elukoht on koht, kus isik alaliselt või peamiselt

¹⁴⁰ Impact Assessment. (viide 2), lk 97.

¹⁴¹ McEleavy, P. Harmonizing The Law Applicable To Divorce. (viide 8), lk 1155.

¹⁴² Yetano, T. M. The constitutionalisation of party autonomy in European family law. Journal of Private International Law, Volume 6, Number 1, April 2010, lk 185.

¹⁴³ Nurmela, I. Rahvusvaheline eraõigus. (viide 63), lk 99.

elab). Hariliku viibimiskoha mõistet kasutatakse ühendava faktorina ka Brüssel II *bis* määruse artikli 3 lõike 1 punktis a, mis eestikeelses määruse tekstis on jällegi ekslikult tõlgitud „alaline elukoht“. Harilik viibimiskoht ühendava faktorina on kasutusel ka Haagi eraõiguse konventsioonides.¹⁴⁴ Selguse huvides tuleks kasutada määruste eestikeelsetes tõlgetes ühtselt väljendit „harilik viibimiskoht“.

Harilik viibimiskoht ei ole siseriiklik mõiste, vaid on rahvusvaheliselt üldtunnustatud mõiste, mille legaaldefinitsioon puudub. Isiku harilik viibimiskoht ei ole pelgalt seal, kus isik „alaliselt või peamiselt“ elab.¹⁴⁵ Mõiste sisustamisel tuleks igal konkreetsel juhul lähtuda konkreetselt faktilisest situatsioonist, järgides asjakohase määruse ja ka Euroopa Kohtu asjakohast praktikat.¹⁴⁶ Arvesse tuleks võtta nii riigis viibimise kestust ja muidu isiku püsivat sidet isiku ning viibimiskoha vahel näitavaid isiklikke ja majanduslikke asjaolusid. Hariliku viibimiskoha määramisel on olulised ka isiku kavatsused ning tulevikuplaanid seoses konkreetses riigis viibimisega.¹⁴⁷

Nagu elukoha puhul võib isik omada mitut harilikku viibimiskohta,¹⁴⁸ sh mitmes riigis samal ajal.¹⁴⁹ Võimalik on ka hariliku viibimiskoha puudumine – kui isik on teel ühest viibimiskohast teise.¹⁵⁰ Harilik viibimiskoht peab olema vabatahtlik¹⁵¹ ning selle olemasolu ei sõltu ühestki avalik-õiguslikust loast või registreeringust, sh elamisloa olemasolust. Kohtupraktikas on leitud, et kolmekuuline periood riigis on piisav, et omandada harilik viibimiskoht.¹⁵² Samas on Euroopa Kohus leidnud, et teatava perioodi jooksul riigis viibimine ei ole oluline hariliku viibimiskoha omandamiseks.¹⁵³ Kui riigis viibimise perioodi pikkus ei oleks oluline perekonnaõiguslikust aspektist vaadates, siis nõrgestaks see harilikku viibimiskohta kui ühendavat faktorit. See tekitaks omakorda kahtlusi, kas harilik viibimiskoht on tõesti riigiga tugeva seose näitaja, mistõttu oleks küsitav selle sobivus ühendava faktorina

---

¹⁴⁴ Haagi eraõiguse konventsioonide kodulehekül. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.hcch.net/index_en.php, 06.05.2012.

¹⁴⁵ Torga, M. Elukoht tsiviilseadustiku üldosa seadises: tähendus rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses. *Juridica VII*, 2010, lk 478.

¹⁴⁶ *Ibid*, lk 477.

¹⁴⁷ *Ibid*, lk 478.

¹⁴⁸ Stone, P. *The Conflict of Laws*. Longman: London, 1995, lk 9.

¹⁴⁹ Morris, J. H. C. (viide 83), lk 33.

¹⁵⁰ Nurmela, I. *Rahvusvaheline eraõigus*. (viide 63), lk 100.

¹⁵¹ *Ibid*, lk 100.

¹⁵² Inner House of the Court of Session (Scotland); Appellate Court, *Cameron v. Cameron* 1996 SC 17, 1996 SLT 306, 1996 SCLR 25. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.hcch.net/incadat/fullcase/0071.htm>, 06.05.2012.

¹⁵³ Case C-90/97 [1999] ECR I-1075 - *Swaddling v Adjudication Officer*.

ka lahutusasjades.¹⁵⁴ Hariliku viibimiskoha kindlakstegemisel ongi üheks problemaatiliseks aspektiks hariliku viibimiskoha omandamiseks vajaminev perioodi kindlaksmääramine. Sellest vaatenurgast vaadates peab tunnistama, et kodakondsuse ühendava faktori kasutamine võib olla lihtsam kui hariliku viibimiskoha ühendava faktori kasutamine.¹⁵⁵ Kuna hariliku viibimiskoha mõiste on suhteliselt uus, siis tulekski Euroopa Kohtul mõistet tõlgendada, et tagada selle ühetaoline kohaldamine kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides.

Tähelepanu tuleb pöörata sellele, et kohaldatav õigus määratakse kokkuleppe sõlmimise ajal kehtivaid asjaolusid arvestades. Näiteks kui abikaasad valivad ühendavaks faktoriks ühe abikaasa kodakondsuse, siis kokkuleppe kohaselt kuulub kohaldamisele selle abikaasa kodakondsusriigi õigus kokkuleppe sõlmimise ajal. Kui abikaasa vahetab abielu jooksul kodakondsust, siis ei muutu automaatselt kokkuleppe alusel kohaldatav õigus. Abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe muutmist käsitleb autor käesoleva töö alapunktis 3.3.

Töö autor on seisukohal, et Rooma III määruse artiklis 5 sätestatud *lex fori* valikuvõimalus jätab siiski võimaluse kohtusse võidujooksuks abikaasale soodsamate lahutustingimuste saavutamiseks, kuna kohtu asukohariigi õiguse valiku puhul ei määrata kohut, mille poole abikaasad tulevikus pöörduma peavad. Samas, kui abikaasad teevad vastava valiku Rooma III määruse artikli 5 alusel, peavad nad ka arvestama, et tulenevalt abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppes on tõenäosus, et abikaasade suhete halvenemisel kiirustab üks abikaasadest endale sobivamat materiaalsoigust kohaldava tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigi kohtu poole. Kohtu asukohariigi õiguse valiku puhul ei hakka kohus välja selgitama abielulahutusele kohaldatavat õigust Rooma III määruses sätestatud ühtlustatud kollisiooninormide alusel, vaid kohaldada tulebki vastava kohtu asukohariigis kehtivat materiaalsoigust. *Lex fori* valik abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppes omab abikaasadele positiivset mõju selles osas, et sellel hetkel, kui on tuvastatud kohtu pädevus vastavas abielulahutuse asjas, on kindel ka abielulahutusele kohaldatav õigus, mis võimaldab kiiremini jõuda selgusele lõplikult kohaldatavas õiguses sisalduvates lahutustingimustes.

Kuna Eestis kehtiva õiguse kohaselt ei ole käesoleval hetkel võimalik sõlmida rahvusvahelisele abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepet, siis tõhustatud koostööga

---

¹⁵⁴ Gaertner, V. (viide 67), lk 134.

¹⁵⁵ Campuzano Díaz, B. (viide 54).

liitumisel oleks abikaasadel vastav võimalus olemas Rooma III määruse kohaselt. Küsimus võib aga tekkida selles, kas Eestile sobiks abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise võimalus? Eesti lahutusõigust võib võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikide lahutusõigustega pidada suhteliselt liberaalseks, kuna Eesti õiguse kohaselt on Eestis elavatel abikaasadel võimalik lahutada abielu kokkuleppel perekonnaseisuametis ning kohtus abielu lahutamisel ei ole vaja tuvastada abikaasa süüd abielukohustuste rikkumises, samuti ei ole vajalik abielu lahutamisele eelnev kohustuslik lahusolekuperiood. Kui abikaasadel ei ole võimalik lahutada abielu kokkuleppel perekonnaseisuametis, tuleb abikaasadel siiski pöörduda kohtu poole, kes kohaldab rahvusvahelise eraõiguse seaduses sätestatud norme abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamiseks. Kuna Eesti rahvusvahelise eraõiguse normid võivad viidata mõne teise riigi rahvusvahelistele normidele, siis on ikkagi suur tõenäosus, et esinevad probleemid, mida autor käsitles käesoleva töö 2. peatükis. Eeltoodust tulenevalt leiab autor, et ka Eestis tuleks lubada sõlmida abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepet nende abielulahutuste puhul, kus tuleks kohaldada rahvusvahelise eraõiguse norme, et tagada abikaasadele õiguskindlus, etteaimatavus ja paindlikkus.

Paraku ei takista Rooma III määruse artiklis 5 sätestatud valikuvõimalused nn kokkulepitud poodlemist abielulahutusele paremate tingimuste kohaldamiseks. Näiteks Malta kodakondsusega abikaasad, kes on alati elanud Maltal, võivad valida, et nende tulevikus läbiviidavat abielulahutust reguleeriks Saksa õigus. Ühel abikaasadest, tuleks lihtsalt minna piisavaks ajaks Saksamaale, et luua seal alaline elukoht. Sellisel viisil oleks abikaasadel võimalik abielu lahutada, sõltumata Maltal kehtivast õigusest, mille kohaselt ei ole võimalik abielu lahutada.¹⁵⁶

Eesti peaks liituma tõhustatud koostööga abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas ning peaks tegema kõik võimaliku tagamaks, et inimeste jaoks juba niigi keerulisi olukordi ei raskendataks veelgi probleemidega, mis on seotud kohaldatava õiguse kindlaksmääramisega kohtus ning mis on isegi paljudele juristidele raskesti mõistetavad.¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ McEleavy, P. Harmonizing The Law Applicable To Divorce. (viide 8), lk 1155.

¹⁵⁷ Nõukogu otsuse eelnõu tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. Seletuskiri. (09898/2010 – C7-0145/2010 – 2010/0066(NLE)). A7-0194/2010, 10.6.2010.

3.2. Poolte valikuvõimaluse kasutamata jätmise korral kohaldatav õigus

Võib oletada, et paljudel juhtudel abikaasad ei kasutakski Rooma III määrusest tulenevat võimalust valida abielulahutusele kohaldatavat õigust. Võimalikud on olukorrad, et abikaasad ei olegi teadlikud sellisest võimalusest või nad ei suuda erimeelsuste tõttu omavahel kokkuleppele jõuda. Sellistel juhtudel, kus abikaasad ei suuda omavahel kokkuleppele jõuda, on kohtutel ühtne valem, mille alusel tuvastada, millise riigi õigus kohaldub.¹⁵⁸

Abielulahutusele kohaldatav õigus määratakse kohtu poolt automaatselt läbi harmoniseeritud kollisiooninormide ning ühendavad isikulised seosed on valitud selliselt, et abielulahutusele kohalduks õigus, millega abikaasad on tihedalt seotud.¹⁵⁹ Tegemist on ühtlustatud kollisiooninormidega, mis tuginevad tähtsusjärjekorda seatud ühendavatele teguritele, mille aluseks on abikaasade tihe seos asjaomase õigusega, et tagada õiguskindlus ja etteaimatavus ning vältida olukorda, kus üks abikaasadest nõuab abielu lahutamist enne teist, et menetlus toimuks sellise õiguse alusel, mida ta peab oma huvide kaitsmise seisukohast soodsamaks.¹⁶⁰ Tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigis välismaise elemendiga lahutusmenetluse alustamisel ei kohalduks liikmesriigi enda kollisiooninormid kohaldatava õiguse väljaselgitamiseks, vaid kohalduks Rooma III määruse artikkel 8.

Abielulahutuse suhtes kohaldab kohus abikaasade poolt valikuvõimaluse kasutamata jätmise korral esiteks selle riigi õigust, kus on kohtusse pöördumise ajal abikaasade harilik viibimiskoht. Selle puudumise korral, kohaldatakse teiseks selle riigi õigust, kus oli abikaasade viimane harilik viibimiskoht, tingimusel et sellest ei ole kohtusse pöördumise ajal möödunud rohkem kui aasta ning kui üks abikaasadest kohtusse pöördumise ajal endiselt selles riigis elab. Selle puudumise korral, kohaldatakse kolmandana selle riigi õigust, mille kodanikud mõlemad abikaasad on kohtusse pöördumise ajal. Kui eelnevate punktide alusel ei olnud võimalik kohaldatavat õigust määrata, kohaldub viimasena kohtu asukohariigi õigus.

Abielulahutusele kohaldatava õiguse kindlakstegemisel jagunevad liikmesriigid kaheks: üks grupp riike teeb kohaldatava õiguse kindlaks isikuliste ühendavate seoste skaala abil, mille hulgas eelistatakse tavaliselt abikaasade ühist kodakondsust, ning teine, väiksem,

¹⁵⁸ SEC(2011) 396 final. (viide 131), lk 53.

¹⁵⁹ Impact Assessment. (viide 2), lk 17.

¹⁶⁰ Rooma III määruse põhjendav punkt 21.

liikmesriikide grupp teeb kohaldatava õiguse kindlaks *lex fori* alusel.¹⁶¹ Rooma III määrus sunnib liikmesriike jätma seni kasutusel olnud traditsioonid ning hakkama saama uue õigusliku olukorraga.¹⁶² Kohaldatava õiguse kokkuleppe puudumisel eelistab Rooma III määrus ühendava isikulise seosena harilikku viibimiskohta, asetades kodakondsuse ja *lex fori* vastavalt kolmandaks ja neljandaks ühendavaks faktoriks.¹⁶³ Kollisiooninormina väljendab harilikul viibimiskohal põhinev ühendav faktor kompromissi erinevate rahvusvahelise eraõiguse traditsioonide vahel. Antud juhul eelistab kompromiss rohkem *lex fori* traditsiooniga liikmesriike, sest hariliku viibimiskoha õigus kattub paljudel juhtudel *lex fori*'ga. Siiski tuleb arvesse võtta, et Rooma III määruse vastuvõtmine tõhustatud koostöös raames on põhjendanud üksmeele puudumine ja enamus liikmesriike, kes on näidanud üles soovi selles osaleda, kuuluvad kodakondsuse traditsiooni kohaldavate riikide hulka.¹⁶⁴

Hariliku viibimiskoha eelistamine ühendava faktorina võib viidata asjaolule, et isikute vaba liikumine on lõdvendanud isikute seotust kodakondsusriigiga. Isikute vaba liikumise kontekstis võiks väita, et isikud soovivad abielu lahutada selle riigi õiguse alusel, kus asub nende harilik viibimiskoht. Eelnevat väidet võib aga kummutada asjaolu, et harilikku viibimiskohta on võimalik suhteliselt kiiresti omandada. Ning abikaasad on enamustel juhtudel siiski seotud oma kodakondsusriigi õigusega. Seega võiks eeldada, et abikaasad eelistaksid oma kodakondsusriigi õiguse kohaldamist, mitte hariliku viibimiskoha riigi õiguse kohaldamist.¹⁶⁵

Võrreldes Rooma III määruse artikli 5 lõiget 1 ja artiklit 8 on valikuvõimaluse kasutamata jätmise puhul ühendavad tegurid rohkem piiratud kui valikuvõimaluse kasutamise korral. Valikuvõimaluse kasutamata jätmise puhul on ühendavate faktorite tunnusjooneks see, et kohaldub õigus, millega mõlemad abikaasad on tugevalt seotud. Näiteks valikuvõimaluse kasutamata jätmise korral kohaldub tähtsusjärjekorras teisena selle riigi õigus, kus oli abikaasade viimane harilik viibimiskoht ning piiravaks tingimuseks on asjaolu, et sellest ei tohi olla möödunud rohkem kui aasta ja üks abikaasadest peab kohtusse pöördumise ajal seal veel elama. Kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise puhul oleks saanud valida abikaasade viimase hariliku viibimiskoha ilma ajalise piiranguta, tingimusel et üks abikaasadest seal veel elab. Tähtsusjärjekorras kolmandana kohaldab kohus selle riigi õigust, mille kodanikud on

¹⁶¹ Campuzano Díaz, B. (viide 54).

¹⁶² Gaertner, V. (viide 67), lk 133.

¹⁶³ Campuzano Díaz, B. (viide 54).

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Gaertner, V. (viide 67), lk-d 132,133.

mõlemad abikaasad kohtusse pöördumise ajal. Samas valikuvõimaluse kasutamise puhul oleksid abikaasad saanud leppida kokku, et kohalduks selle liikmesriigi õigus, mille kodanik on ainult üks abikaasadest.

Ühendavate faktorite eesmärk on välja selgitada õigus, millega isikul on kõige tugevam seos.¹⁶⁶ Töö autor on seisukohal, et Rooma III määruse artiklis 8 sätestatud tähtsusjärjekorda seatud piiravamad ühendavad faktorid kohaldatava õiguse tuvastamiseks on põhjendatud. Kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise puhul teevad mõlemad abikaasad teadliku valiku, et nende abielulahutusele hakkab kohalduma õigus, mis on ühe abikaasaga rohkem seotud kui teisega. Samas kohaldatava õiguse kokkuleppe mittesõlmimise põhjuseks võib olla asjaolu, et abikaasad ei pruugi olla teadlikud kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise võimalikkusest või nad lihtsalt ei ole suutnud selles osas kokkuleppele jõuda, mistõttu tuleb abikaasade õiguste tagamiseks kohaldada õigust, millega mõlemad abikaasad on võimalikult tugevalt seotud.

Rooma III määruse artikli 5 lõike 3 kohaselt võivad abikaasad määrata kohaldatava õiguse ka kohtus menetluse käigus, kui see on kohtu asukohariigi õigusega ette nähtud. Sellisel juhul oleks abikaasadel veel võimalik muuta kokkuleppega kohaldatavat õigust ning vältida lõpptulemust, mis oleks saabunud Rooma III määruse artikli 8 kohaldamise tulemusena.

Kohaldatava õiguse määramise aluseks olevate asjaolude puhul tuleb eristada, kas abikaasad on sõlminud kohaldatava õiguse kokkuleppe või mitte. Kui kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise puhul määratakse abielulahutusele kohaldatav õigus kokkuleppe sõlmimise ajal kehtivate asjaolude alusel, siis poolte valikuvõimaluse kasutamata jätmise korral ja harmoniseeritud kollisiooninormide kohaldamisel lähtutakse kohaldatava õiguse määramisel nendest asjaoludest, mis kehtivad kohtusse pöördumise ajal. Töö autor on seisukohal, et selline eristamine on Rooma III määruuses põhjendatud. Abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimisel teevad abikaasad teadliku valiku konkreetse õiguse kasuks ning nad peavad selle kokkuleppe tagajärgedega arvestama. Sellistel juhtudel, kus kohaldada tuleks ühtlustatud kollisiooninorme abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamiseks, ei pruugi abikaasad olla teadlikud kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise võimalikkusest või abikaasad ei suuda omavahel kokkuleppele jõuda, mistõttu tuleb kohaldada õigust, millega

---

¹⁶⁶ Gaertner, V. (viide 67), lk 133.

mõlemad abikaasad on võimalikult tugevalt seotud, arvestades kohtusse pöördumise ajal kehtivaid asjaolusid.

Uurimustöö autor leidis eelnevas alapunktis, et Eestis tuleks lubada abikaasadel valida abielulahutusele kohaldatav õigus, sellistes olukordades, kus kohaldada tuleks rahvusvahelise eraõiguse norme abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamiseks. Samas tuleks uurida, kas Eestile oleks sobilik ka abielulahutusele kohaldatava õiguse kollisiooninormide asendamine Rooma III määruses sätestatud ühtlustatud normidega sellistel puhkudel, kui abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepet abikaasade poolt sõlmitud ei ole. Eestis kehtiva REÕS-i § 60 lõike 1 ja § 57 kohaselt on kohtu poolt abielu lahutamisele kohaldatava õiguse määramise tingimused järgmised: esiteks kohaldab kohus selle riigi õigus, kus on abikaasade ühine elukoht; teiseks kohaldub ühise kodakondsusriigi õigus; kolmandaks kohaldub selle riigi õigus, kus oli abikaasade viimane ühine elukoht, kui ühe abikaasa elukoht on selles riigis; viimasena kohaldub selle riigi õigus, millega abikaasad on muul viisil kõige tugevamalt seotud. Kui Eesti otsustaks liituda tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas, siis muutuksid kohtu poolt kohaldatava õiguse tuvastamiseks kasutatavate ühendavate faktorite järjekord ja ka sisu. Abikaasade ühise elukoha printsiip asenduks hariliku viibimiskoha printsiibiga ning põhiliseks erinevuseks on tähtsusjärjekorras viimasena kasutatav seos, mis Rooma III määruse kohaselt on kohtu asukohariigi õigus. Kui Rooma III määruses sätestatud kolme esimese seose alusel ei ole võimalik tuvastada kohaldatavat õigust, siis muutub olukord Eesti kohtute jaoks lihtsamaks. Kohtul on võimalik kohaldada kohtu asukohariigi materiaalõiguse norme ning välisriigi materiaalõiguse kohaldamise kohustust kohtule ei teki.

Abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise kollisiooninormide asendamine Rooma III määruse sätetega omaks positiivset mõju selles osas, et Rooma III määruse alusel väljaselgitatud õigus viitab vastava riigi materiaalõigusele, mitte rahvusvahelise eraõiguse normidele. Seega kui Eesti otsustaks liituda tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas, oleks võimalik lihtsamini välja selgitada, millise riigi materiaalõigus lõplikult kohaldamisele kuulub, mis omakorda tagaks abikaasadele suurema õiguskindluse ja etteaimatavuse. Tagasisaate ja edasiviite välistamist käsitleb autor lähemalt käesoleva töö punktis 4.1.

Samas tuleb võtta arvesse, et nende abielupaaride puhul, kes on seotud nii tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigiga kui ka mitteliitunud liikmesriigiga või mõne kolmanda riigiga, jääb siiski püsima teatud õiguslik ebaselgus, samuti jääb püsima kohtusse võidujooksu võimalikkus. Näiteks on ühel abikaasal huvi, et abielulahutusele kohaldataks selle riigi materiaaõiguse norme, mis on tuvastatud Rooma III määruses sätestatud reeglite alusel. Teise abikaasa huvides oleks aga selle riigi materiaaõiguse normide kohaldamine, mis on tuvastatud mitteliikmesriigis kehtivate kollisiooninormide alusel.¹⁶⁷ Samuti tuleb märkida, et Brüssel II *bis* määruse, mis käsitleb kohtuotsuste tunnustamist, artiklis 22 ei ole sätestatud abielulahutuse kohtuotsuse mittetunnustamise põhjusena kollisiooninormide erinevusi.

Seoses võimalusega, et Eesti võib otsustada liituda tõhustatud koostööga abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas, tuleks ka uurida, mis saaks sellisel juhul Eesti, Leedu ja Läti vahel sõlmitud õigusabilepingus¹⁶⁸ sisalduvate abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamist reguleerivate sätetega. Rooma III määruse artikkel 19 reguleerib seost kehtivate rahvusvaheliste konventsioonidega. Töö autor on seisukohal, et eelnevalt nimetatud artikli sisu paremaks mõistmiseks, tuleks tutvuda nii eestikeelse kui ka inglisekeelse määruse tekstiga. Rooma III määrus ei mõjuta artikkel 19 lõike 1 kohaselt selliste rahvusvaheliste konventsioonide kohaldamist, millega sätestatakse abielulahutuse või lahuseluga seotud kollisiooninormid ning mille osaliseks on tõhustatud koostööga liitunud liikmesriik Rooma III määruse vastuvõtmise ajal või käimasoleva tõhustatud koostööga liitumise ajal. Rooma III määrus on artikkel 19 lõike 2 kohaselt siiski ülimuslik tõhustatud koostööga liitunud liikmesriikide vahel sõlmitud konventsioonide suhtes sellisel määral, mil need konventsioonid käsitlevad Rooma III määrusega reguleeritud küsimusi. Töö autor on seisukohal, et kuna Läti on liitunud tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas, siis vastavalt Rooma III määruse artikkel 19 lõike 2 kohaselt tuleb rahvusvahelise abielulahutusele kohaldada ainult Rooma III määruse sätteid ning mitte lähtuda õigusabilepingust. Kuna Leedu on otsustanud tõhustatud koostööga mitte liituda, siis suhetes Leeduga oleks rahvusvahelise abielulahutuse puhul võimalik tugineda kohaldatava õiguse väljaselgitamisel õigusabilepingu artiklis 27 sätestatule.

---

¹⁶⁷ Peers, S. (viide 15), lk 350.

¹⁶⁸ Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping. Vastu võetud 11.11.1992. RT II 1993, 6, 5.

3.3. Kohaldatava õiguse määramise kokkuleppe sõlmimise aeg ning selle sisuline ja vormiline kehtivus

Lepingu sisulist ja vormilist kehtivust reguleerivad eeskirjad tuleb kindlaks määrata, et abikaasadel oleks kergem teha teadlik valik ning et nende nõusolekut austataks. Seoses vormilise kehtivusega on kehtestatud teatavad kaitsemeetmed tagamaks õiguskaitse ja et abikaasad oleksid oma valiku tagajärgedest teadlikud.¹⁶⁹ Miinimumnõudena tuleks Rooma III määruse artikkel 7 lõike 1 kohaselt kohaldatava õiguse valikut käsitlev kokkulepe sõlmida kirjalikult ning sellele peaks olema märgitud kuupäev ja alla kirjutanud mõlemad abikaasad. Rooma III määruse artikkel 7 lõige 1 sätestab abielulahutusele kohaldatava õiguse määramise kokkuleppe vormiks ka elektroonilisel teel edastatud kokkuleppe, mida on võimalik alaliselt säilitada ning mida võrdsustatakse kirjalikult vormistatuga. Elektroonilisel teel edastatud kokkuleppe tingimuseks on Rooma III määruse artikli 7 lõike 1 kohaselt ainult alaliselt säilitamise võimalikkus.

Üks Rooma III määruse peamine põhimõte on, et mõlemad abikaasad peaksid tegema oma valiku teadlikult. Kumbki abikaasa peaks täpselt teadma, millised õiguslikud ja sotsiaalsed tagajärjed kohaldatava õiguse valimisest tulenevad.¹⁷⁰ Töö autor kahtleb, kas artikkel 7 lõikes 1 määratletud minimaalsed vorminõuded tagavad abikaasade poolt teadliku valiku tegemise. Töö autor leiab, et määruses sätestatud minimaalsed nõuded ei kaitse abikaasade õigusi piisavalt. Lihtkirjalik kokkulepe, kuhu on märgitud kuupäev ja mis on mõlema abikaasa poolt allkirjastatud, on esiteks liiga lihtsasti falsifitseeritav ning teiseks võivad osapooled lihtsate vorminõuete tõttu mitte mõista, kui suurt mõju omab sõlmitud kokkulepe abielulahutusele. Rooma III määrust võiks muuta kokkuleppele kohalduvate minimaalsete vorminõuete osas rangemaks. Kui ikkagi soovitakse säilitada samasugused minimaalsed vorminõuded, siis võiksid kokkuleppele kohalduda ajalised kehtivuse piirangud.

Rooma III määruse artikkel 7 lõigetes 2 – 4 on sätestatud täiendavate ametlike nõuete kohaldamise võimalus. Kui selle osaleva liikmesriigi õigusega, kus on mõlema abikaasa harilik viibimiskoht kokkuleppe sõlmimise ajal, on kõnealust liiki kokkulepetele ette nähtud täiendavad ametlikud nõuded, järgitakse nimetatud nõudeid. Kui abikaasade harilik viibimiskoht kokkuleppe sõlmimise ajal on erinevates osalevates liikmesriikides ja nende

¹⁶⁹ Rooma III määruse põhjendav punkt 19.

¹⁷⁰ Rooma III määruse põhjendav punkt 18.

riikide õigusega on ette nähtud erinevad ametlikud nõuded, on kokkulepe vormiliselt kehtiv juhul, kui see vastab nõuetele, mis on sätestatud ühe asjaomase riigi õiguses. Kui kokkuleppe sõlmimise ajal on ainult ühe abikaasa harilik viibimiskoht osalevas liikmesriigis, mille õigusega on ette nähtud täiendavad ametlikud nõuded selliste kokkulepete kohta, tuleb järgida nimetatud nõudeid.

Kuna Eestis kehtivate seaduste kohaselt ei ole käesoleval hetkel võimalik valida abielulahutusele kohaldatavat õigust, ei ole sätestatud ka täiendavaid ametlikke nõudeid, mis kehtiksid kõnealust liiki kokkulepetele. Kui abikaasa harilik viibimiskoht kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise ajal oleks Eestis ning abikaasad sõlmiksid elektroonilisel teel edastatavat kohaldatava õiguse kokkulepet, siis tuleks autori arvates arvestada ka TsÜS § 80 lõigetes 2 ja 3 elektroonilise vormi kohta sätestatud. Esiteks peab tehing olema tehtud püsivat taasesitamist võimaldaval viisil, teiseks sisaldama tehingu teinud isikute nimesid ning kolmandaks peab olema tehingu teinud isikute poolt elektrooniliselt allkirjastatud. Elektrooniliseks allkirjaks on ka digitaalallkiri. Töö autor juba eelnevalt leidis, et lihtkirjalik kokkulepe ja sellega võrdsustatud elektroonilisel teel edastatud kokkulepe ei ole osapoolte õigusi ja huve piisavalt kaitsev, mistõttu oleks parim kokkuleppe sõlmimise kohustuslikuks nõudeks töö autori arvates notariaalne tõestamine. Notariaalse tõestamise käigus lähtub notar tõestamisseadusest, mille kohaselt tuvastab notar osalejad, nende teo- ja otsusevõime, notar selgitab välja osalejate tahte ja õiguslikult korrektseks tehinguks olulised asjaolud. Samuti selgitab notar osalejatele tehingu tähendust, õiguslikke tagajärgi ja tehingu tegemise erinevaid võimalusi. Notar kajastab osalejate tahteavaldused notariaalaktis selgelt ja ühemõtteliselt. Seejuures hoolitseb notar selle eest, et välistataks eksimused ja kahtlused ega kahjustataks kogenematu ja asjatundmatu osaleja huve.¹⁷¹ Tõestamisseaduse § 18 lõikes 2 on sätestatud, et notar ei pea selgitama välismaa õiguse sisu, mis abielulahutusele kohalduva õiguse kokkuleppe sõlmimise kontekstis tähendaks seda, et osapooltel tuleb iseseisvalt või ekspertide abil välja selgitada, milline kokkulepe sõlmida ning notari roll seisneb tahteavalduste väljaselgitamises ja notariaalakti koostamises. Notaril tuleks kontrollida ka kohaldatava õiguse valimise eeldusi, näiteks kas ühel abikaasal on selle riigi kodakondsus, mille õiguse kasuks abikaasad oma otsuse teevad. Probleemsem võib olla abikaasa hariliku viibimiskoha väljaselgitamine.

---

¹⁷¹ Tõestamisseadus. Vastu võetud 14.11.2001. RT I 2001, 93, 564... RT I 2010, 38, 231. Paragrahvid 10, 11 ja 18.

Abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise ajalised piirangud sätestavad Rooma III määruse artikli 5 lõiked 2 ja 3, mille kohaselt võib kohaldatava õiguse määramise kokkuleppe sõlmida ja seda muuta igal ajal, kuid hiljemalt kohtu poole pöördumise ajaks. Abikaasad võivad määrata kohaldatava õiguse ka kohtus menetluse käigus, kui see on kohtu asukohariigi õigusega ette nähtud. Sellisel juhul kannab kohus selliselt määratud kohaldatava õiguse protokollis kooskõlas asukohariigi õigusega.

Abikaasadel peaks olema võimalik valida abielulahutuse või lahusele suhtes kohaldatavaks õiguseks sellise riigi õigus, millega neil on eriline seos.¹⁷² Mis saab aga siis, kui kohaldatava õiguse määramise kokkulepe on sõlmitud juba aastaid varem enne lahutusprotsessi algatamist ning abikaasasid puudutavad asjaolud on muutunud võrreldes kokkuleppe sõlmimisel kehtinud asjaoludega? Kohus peab sellisel juhul hakkama kontrollima kokkuleppe aluseks olevaid asjaolusid, näiteks kas Rooma III määruse artikkel 5 lg 1 punkt a alusel kohaldatava õiguse valimisel oli mõlema abikaasa peamine elukoht vastavas riigis või mitte. Aastaid varem sõlmitud kohaldatava õiguse kokkuleppe alusel valitud õigusega ei pruugigi abikaasadel enam lahutusprotsessi ajaks erilist seost olla. Nimelt võib olla muutunud ühe või mõlema abikaasa harilik viibimiskoht või kodakondus. Sellises olukorras võiks seisneda lahendus Rooma III määruse artikli 5 lõikes 2, mille kohaselt võib kohaldatava õiguse määramise kokkulepet muuta igal ajal, kuid hiljemalt kohtu poole pöördumise ajaks. Eelnevalt nimetatud lahendus kokkuleppe muutmise näol oleks võimalik muidugi siis, kui abikaasad suudavad ja saavad omavahel koostööd teha ning konsensusele jõuda.

Töö autor on seisukohal, et kohaldatava õiguse kokkulepet tuleks lubada sõlmida või muuta ka kohtumenetluse ajal. Abikaasadele oleks liigselt piirav olukord, kus abikaasad leiavad omavahel ühise keele ning soovivad abielulahutuse läbi viia abikaasade vastastikusel nõusolekul neile sobiva õiguse alusel, millega nad oleksid kõige lähedamalt seotud, kuid kuna kohtu asukohariigi õiguse kohaselt ei ole kokkuleppe sõlmimine enam võimalik ning kohaldatav õigus on tuvastatud Rooma III määruse artikli 8 alusel või kui abikaasad on kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlminud aastaid tagasi, kuid asjaolude muutumise tõttu sooviksid nad ka kokkulepet muuta.

Kuivõrd välisriigi õiguse väljaselgitamine on kohustuslik ja üldjuhul kulukas, siis on loomulik, et protsessiosalistele peaks võimaldama kohtus loobuda välisriigi õiguse

---

¹⁷² Rooma III määruse põhjendav punkt 16.

kohaldamisest ning kokku leppida Eesti õiguse kohaldamises.¹⁷³ Rahvusvaheliste lepingute puhul on Riigikohus asunud seisukohale, et protsessiosalised ei pea välisriigi õiguse kohaldamisest loobumiseks ja Eesti õiguse kohaldamisega nõustumiseks sõlmima eraldi kirjalikku lepingut, piisab sellest, kui kohus vastava kokkuleppe protokollib.¹⁷⁴ Rooma III määruse artikkel 5 lg 3 kohaselt võivad abikaasad määrata kohaldatava õiguse ka kohtus menetluse käigus, kui see on kohtu asukohariigi õigusega ette nähtud. Eestis kehtiva rahvusvahelise eraõiguse seadus ei võimalda abielulahutusele kohaldatava õiguse suhtes kokkulepet sõlmida. Arvestades Riigikohtu seisukohta kohtumenetluses kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise kohta ning kulude kokkuhoiu argumenti, tuleks Eestis lubada ka abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimist kohtus menetluse käigus.

Rooma III määruse artikli 6 lõike 1 kohaselt määratakse õiguse valikul saavutatud kokkuleppe või sellega seotud tingimuste olemasolu ja kehtivus kindlaks selle õiguse alusel, mis kehtiks kokkuleppe või tingimuste suhtes Rooma III määruse alusel, kui kokkuleppe või tingimused kehtiksid. Eelnevalt nimetatud säte viitab vastava riigi materiaalõiguse normidele, mitte rahvusvahelise eraõiguse normidele, vastavalt Rooma III määruse artiklile 11. Rooma III määruse artikkel 7 lõige 1 sätestab kokkuleppe sõlmimise minimaalsed tingimused, mille hulgas ei ole kohustust kokkuleppesse märkida abikaasade harilikud viibimiskohad kokkuleppe sõlmimise ajal. Abikaasade harilik viibimiskoht kokkuleppe sõlmimise ajal määrab kokkuleppe sõlmimise vormilise kehtivuse tingimused ja osadel juhtudel ka kokkuleppe sisu õigsuse, mistõttu on oluline, et abikaasade harilikud viibimiskohad kokkuleppe sõlmimise kokkuleppest ka nähtuks. Lihtsam on olukord siis, kui mõlema abikaasa harilik viibimiskoht oli abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise ajal ühes riigis, siis tuleb kokkuleppe ja selle tingimuste olemasolu ja kehtivus määrata kindlaks selle riigi õiguse alusel. Kui kokkuleppe sõlmimise ajal olid abikaasade harilikud viibimiskohad erinevates tõhustatud koostööga liitunud liikmesriikides, kus ei ole sätestatud täiendavaid ametlikke nõudeid, tuleks autori arvates kokkuleppe tingimuste olemasolu ja kehtivust kontrollida selle riigi õiguse alusel, kus kokkuleppe sõlmiti. Kui kokkuleppe sõlmimise ajal olid abikaasade harilikud viibimiskohad erinevates riikides ning mõlemas riigis on sätestatud täiendavad ametlikud nõuded, tuleks kohtul vastavalt nende riikide õigustele selgitada välja, kumma asjaomase riigi õiguse täiendavaid vormilisi tingimusi

---

¹⁷³ Nurmela, I. Rahvusvaheline eraõigus. (viide 63), lk 60.

¹⁷⁴ Riigikohtu 16.02.2005. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-165-04, p 17.

kokkuleppes on järgitud ning vastavalt sellele on kohtul võimalik asjaomase riigi õiguse alusel kontrollida kokkuleppe või sellega seotud tingimuste olemasolu ja kehtivust.

Tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigid pidid Rooma III määruse artikli 17 lõike 1 punkti a kohaselt edastama 21. septembriks 2011. a komisjonile oma siseriiklikud õigusnormid seoses kohaldatava õiguse valiku kokkuleppe sõlmimist puudutavate täiendavate ametlike nõuetega. Komisjon teeb teabe avalikult kättesaadavaks, eelkõige kasutades Rooma III määruse artikli 17 lg 2 kohaselt tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õigusosalase koostöö võrgustiku veebisaiti. Sellisel juhul, kui kohus peab hakkama kontrollima abikaasade vahel sõlmitud abielulahutusele või lahuselule kohaldatava õiguse kokkuleppe kehtivust, on kohtunikul juurdepääs tõhustatud koostööga liitunud liikmesriikide sätetele, mis puudutab vastavat liiki sõlmitud kokkulepete sõlmimist. Keerulisem on kohtul kontrollida abikaasade harilikke viibimiskohti kokkuleppe sõlmimise ajal. Näiteks, kas kokkuleppe sõlmimise ajal oli abikaasade viimane harilik viibimiskoht selles riigis, mille õigus valiti abielulahutusele kohaldatavaks õiguseks ning kas kokkuleppe sõlmimise ajal elas üks abikaasadest endiselt seal.

Rooma III määruse artikkel 6 lõike 2 kohaselt võib abikaasa oma nõusoleku puudumise tõendamiseks siiski tugineda selle riigi õigusele, kus asus tema harilik viibimiskoht ajal, kui kohtu poole pöördui, kui asjaoludest ilmneb, et tema tegevuse tagajärgi ei oleks mõistlik kindlaks määrata selle õiguse alusel, mis kehtiks kokkuleppe või tingimuste suhtes Rooma III määruse alusel, kui kokkuleppe või tingimused kehtiksid.

Abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise eesmärgiks on anda abikaasadele võimalus leppida kokku piiratud valikuvõimaluste alusel, milline õigus hakkab kehtima nende tulevikus asetleidva rahvusvahelise abielulahutuse suhtes. Kuna Rooma III määruse artikli 5 lõike 2 kohaselt võib kokkulepet sõlmida ja muuta igal ajal hiljemalt kohtu poole pöördumise ajaks ning kui kohtu asukohariigi õigusega on ette nähtud kohaldatava õiguse määramine ka kohtus menetluse käigus, siis on võimalik abikaasade ühisel nõusolekul teha ka vastavaid muudatusi kokkuleppes. Näiteks, kui abikaasad on oma esialgses õiguse valikus eksinud või esinevad abielu jooksul asjaolud, mistõttu abikaasad tunnevad suuremat seotust mõne teise riigi õigusega.

Rooma III määruses ei ole reguleeritud olukord, kus abikaasad on sõlminud vorminõudeid järgides abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe, kuid üks abikaasa ei saa täpselt aru, millist mõju kohaldatava õiguse kokkulepe abielulahutusele avaldab. Näiteks on abikaasadel võimalik valida abielulahutusele kohaldatavaks õiguseks Kreeka õigus ning abikaasad teevadki seda. Hiljem, kui üks abikaasadest sooviks abielu lahutada, kuid teine mitte, tuleks abielu lahutada soovival abikaasal tõendada teise abikaasa süüd, mistõttu on põhjust uskuda, et abielusuhte jätkamine on abikaasale võimatu. Kui aga ei ole võimalik tõestada teise abikaasa süüd üheski teos, mis oleks Kreeka õiguse kohaselt aluseks abielu lahutamiseks¹⁷⁵ ning abikaasad ei ole elanud lahus vähemalt neli aastat, mis oleks abielu lagunemise vaidlustamatuks eelduseks, siis ei olekski abikaasa taotluse alusel võimalik Kreeka õiguse kohaselt abielu sellel hetkel lahutada. Kas abikaasa saaks sellisel juhul tugineda mõnele sättele, mille alusel oleks võimalik sõlmitud kokkulepe kohaldatava õiguse kohta tühistada? Töö autor on seisukohal, et sellisel juhul tuleks kohaldada Rooma III määruse artikli 6 lõike 1 kohaselt kokkuleppe või tingimuse suhtes kehtivat õigust, mille alusel tuleks välja selgitada, kas esineb asjaolusid, mille tõttu oleks abikaasal võimalik kokkulepet tühistada (näiteks eksimus kohaldatava õiguse sisus).

3.4. Juurdepääsu tagamine ajakohastatud teabele abielulahutust käsitlevate õigusaktide ja menetluste kohta

Rooma III määruse peamine põhimõte seisneb selles, et abikaasad oleksid teadlikud kohaldatava õiguse valikut käsitleva kokkulepe sõlmimisega kaasnevatest õiguslikest ja sotsiaalsetest tagajärgedest.¹⁷⁶ See põhimõte peaks garanteerima, et kohaldatava õiguse kokkulepe ei piiraks kummagi abikaasa õigusi ega võrdseid võimalusi.¹⁷⁷

On oluline, et abikaasadel oleks enne kohaldatava õiguse määramist juurdepääs ajakohastatud teabele abielulahutust käsitlevate siseriiklike ja Euroopa Liidu õigusaktide põhisisu ja menetluste kohta.¹⁷⁸ Samuti on oluline kohtute ja juristide juurdepääs ajakohastatud teabele. Lahutusasjades kohaldatavat õigust ja kohtualluvust käsitlevas mõjuhinnangus toodi välja kolm võimalikku moodust, mille abil oleks võimalik tagada abikaasadele juurdepääs

¹⁷⁵ Kreeka õiguse kohaselt abielu lahutamise aluseks kostjapoolne kaksikabielu, abielurikkumine, hageja hülgamine või tema elu kallale kippumine.

¹⁷⁶ Rooma III määruse põhjendav punkt 18.

¹⁷⁷ Campuzano Díaz, B. (viide 54).

¹⁷⁸ Rooma III määruse põhjendav punkt 17.

ajakohastatud teabele abielulahutust käsitlevate õigusaktide ja menetluste kohta: erinevate abielulahutusõiguste ekspertide võrgustiku loomine, informeerivate kampaaniate korraldamine ja internetipõhise infosüsteemi täiustamine.¹⁷⁹

Esiteks tuleks üles seada kohtunike ja/või juristide koostöövõrgustik, et võimaldada juurdepääs efektiivsele assisteerimisele ja ekspertnõustamisele, mis puudutaks liikmesriikide õigusi. Käesoleval hetkel ei ole töö autorile teada, et selline Euroopa Liidu liikmesriikide kohtunike ja/või juristide koostöövõrgustik oleks loodud, et abikaasad saaksid efektiivset nõustamist abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise osas. Lisaks pakuti välja, et koostööd ja informatsiooni vahetamist võiksid toetada spetsialiseerunud rahvuslikud institutsioonid. Spetsialiseerunud rahvusliku institutsioonina võiks antud juhul Eesti mõistes käsitleda Justiitsministeeriumi¹⁸⁰ ja SA Õigusteenuste Bürood, mis haldab veebilehte¹⁸¹, kus isikud saavad abi õigusküsimustes. Samuti tuleks ära märkida sihtasutust Iuridicum, mille poolt väljastatavad ajakirjad „Juridica“ ja „Juridica International“ käsitlevad õiguse rakendamise probleeme erinevates valdkondades. Peamine tegur ajakohastatud teabe juurdepääsu tagamisel on nii abielulahutuse osapooltele kui ka juristidele ning kohtunikele vajaliku teabe arusaadavas keeles võimaldamine.

Teiseks tuleks korraldada informeerivaid kampaaniaid, mille eesmärgiks oleks teavitada Euroopa Liidu kodanikke liikmesriikide abielulahutusõiguste erinevustest ja teise liikmesriiki kolimise praktilistest tagajärgedest võimalikele tulevastele lahutustoimingutele. Sarnaste Euroopa Liidu initsiatiivide baasil on arvatud, et Euroopa Liit võiks võimaldada umbes viis miljonit eurot aastas sellise liikmesriikide vahelise tegevuse toetamiseks.¹⁸² Käesoleval hetkel ei ole teada, et ükski selline Euroopa Liidu initsiatiivil korraldatud informeeriv kampaania oleks Eestis läbi viidud.

Kolmandaks ja peamiseks toetavaks meetmeks, mis abistaks muuhulgas ka kohtuid teiste riikide õiguste rakendamisel, on Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusasjades. Nõukogu 28. mai 2001. aasta otsuse nr 2001/470/EÜ, millega luuakse tsiviil- ja

---

¹⁷⁹ Impact Assessment. (viide 2), lk 14.

¹⁸⁰ Justiitsministeeriumi kodulehekülg. Kättesaadav arvutivõrgust: www.just.ee, 06.05.2012.

¹⁸¹ SA Õigusteenuste Büroo poolt hallatav veebileht. Kättesaadav arvutivõrgust: www.juristaitab.ee, 06.05.2012.

¹⁸² Impact Assessment. (viide 2), lk 14.

kaubandusasju käsitlev Euroopa kohtute võrk¹⁸³, artikkel 3 kohaselt on võrgu ülesandeks hõlbustada liikmesriikide vahel tsiviil- ja kaubandusasjades tehtavat õiguslast koostööd, mille hulka kuulub võrgu liikmetele ette nähtud infosüsteemi kavandamine, järkjärguline väljatöötamine ja ajakohastamine ning üldkättesaadava infosüsteemi kavandamine, järkjärgult väljatöötamine ja selle ajakohastamine. Tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku koduleheküljel sisaldab juba informatsiooni liikmesriikides kehtivate abielulahutusele kohaldatavate õiguste kohta. Seda tuleks laiendada ja edasi arendada, et nii kodanikud, kohtunikud kui ka teised praktikud saaksid nõu liikmesriikides kehtivate ja võimalik, et ka teistes riikides kehtivate õiguste kohta.¹⁸⁴ Käesoleval hetkel on abielulahutusi ja lahuselu puudutav informatsioon erinevate liikmesriikide kohta küll kättesaadav, kuid puuduvad viited liikmesriikides kehtivate seaduste tõlgetele. Arusaadavas keeles liikmesriikides kehtivate abielulahutust ja lahuselu reguleerivate seaduste kiire ja mugav kättesaadavus lihtsustaks kindlasti nii abikaasade, juristide ja kohtute tööd. Ebarealistlik näib võimalus, et abikaasad suudavad teha teadiku ja informeeritud otsuse kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimiseks ainult tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku kodulehekülje abil¹⁸⁵, mistõttu oleksid juristide poolt pakutavad teenused õigusnõustamise teel siiski hädavajalikud.

Juurdepäas ajakohastatud teabele abielulahutust käsitlevate õigusaktide kohta peaks olema olema nii enne abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimist kui ka pärast kokkuleppe sõlmimist ning abielulahutusmenetluse ajal. Ajakohastatud teabele juurdepäas on oluline ka siis, kui kohaldatava õiguse kokkuleppe on sõlmitud aastakümneid enne seda, kui abikaasad soovivad abielu lahutama hakata ning vahepeal on muutunud ka kokkuleppes märgitud abielulahutusele kohaldatav õigus. Sellisel juhul oleks abikaasadel vajadusel võimalik teha kokkuleppes vajalikud muudatused.

Eriti oluline on kohtute juurdepäas ajakohastatud infole abielulahutusele kohaldatava materiaalõiguse sisu väljaselgitamisel. Kui Eesti peaks liituma Rooma III tõhustatud koostööga, peaks välismaise elemendiga lahutusasja menetlev Eesti kohus lähtuma Rooma III määruse sätetest ja abikaasade vahel sõlmitud kokkuleppest. Rooma III määrus ei sisalda aga sätteid kohaldatava õiguse sisu väljaselgitamiseks, mistõttu tuleks lähuda kohtu asukohariigi

---

¹⁸³ NÕUKOGU OTSUS, 28. mai 2001, millega luuakse tsiviil- ja kaubandusasju käsitlev Euroopa kohtute võrk. EÜT L 174/25, 27.6.2001.

¹⁸⁴ Impact Assessment. (viide 2), lk 23.

¹⁸⁵ Campuzano Díaz, B. (viide 54).

rahvusvahelise eraõiguse seadusest. Riigikohus on leidnud, et REÕS § 4 normid on oma olemuselt protsessiõiguse normid, sest kirjutavad kohtule ja pooltele ette käitumisjuhiseid tsiviilasjas tekkinud vaidluse lahendamiseks.¹⁸⁶ REÕS § 4 lõike 1 kohaselt on asja menetleval kohtul õigus nõuda välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks poolte kaasabi. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku¹⁸⁷ (edaspidi TsMS) § 234 kohaselt tuleb tõendada väljaspool Eesti Vabariiki kehtivat õigust, rahvusvahelist õigust ja tavaõigust üksnes niivõrd, kui võrd need ei ole kohtule teada. Pooltel on õigus REÕS § 4 lõikes 2 sätestatud alusel esitada kohtule dokumente välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks, kuid kohus ei ole kohustatud poolte esitatud dokumentidest juhinduma.

TsMS § 234 kohaselt võib kohus õiguse väljaselgitamisel kasutada ka teisi teabeallikaid ning teha teabe hankimiseks vajalikke toiminguid. REÕS § 4 lõige 3 täpsustab, et kohtul on õigus pöörduda abi saamiseks Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi või Välisministeeriumi poole, samuti kasutada eksperte. Välisriikide õigusinfo Euroopa konventsioon¹⁸⁸, millega on ühinenud enamik Euroopa riike¹⁸⁹, sätestab konventsiooniga ühinenud riikide kohustust väljastada üksteisele infot oma tsiviil- ja kaubandusõiguse ning tsiviil- ja kaubandusprotsessi ning oma õigussüsteemi kohta. Selle konventsiooni alusel oleks Justiitsministeeriumil või Välisministeeriumil võimalik teha järelepärimine teiste riikide justiitsministeeriumidele või välisministeeriumidele.

REÕS § 4 lõike 1 kohaselt tehakse välisriigi õiguse sisu kindlaks asja menetleva kohtu poolt ja lõike 4 kohaselt, kui välisriigi õiguse sisu ei ole kõigile pingutustele vaatamata võimalik mõistliku aja jooksul kindlaks teha, kohaldatakse Eesti õigust. REÕS-i § 4 lõiked 1 ja 4 loovad koostoimes kohtu hoolsuskohustuse tuvastada vajadusel välisriigi õigus. Välisriigi õiguse väljaselgitamine on kohustuslik ning Eesti õigust saab kohaldada ainult siis, kui välisriigi õigust ei ole õnnestunud tuvastada. Kohtul lasub seega kohustus kohaldada välisriigi õigust poolte taotluseta *ex officio* (ametist lähtuvalt) ja kasutada kõiki pingutusi, et välisriigi õiguse sisu kindlaks teha. REÕS § 4 lõikes 4 sätestatud mõistlik ajapiirang võimaldab kohtul minna menetlusega edasi, kui välisriigi õiguse vaieldamatu tuvastamine osutub võimatuks.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Riigikohtu 16.02.2005. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-165-04, p 19.

¹⁸⁷ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Vastu võetud 20.04.2005. RT I 2005, 26, 197... RT I, 28.12.2011, 1.

¹⁸⁸ Välisriikide õigusinfo Euroopa konventsioon (European Convention on Information on Foreign Law — RT II 1997, 7, 35), mis on sõlmitud 1968. aasta 07. juunil Londonis, jõustus Eesti suhtes 29. juulil 1997.

¹⁸⁹ Välisriikide õigusinfo Euroopa konventsiooniga ühinenud riikide kohta kättesaadav arvutivõrgust: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=062&CM=8&DF=18/04/2012&CL=ENG>, 06.05.2012.

¹⁹⁰ Nurmela, I. Rahvusvaheline eraõigus. (viide 63), lk 59.

Rooma III tõhustatud koostööga liitudes ei oleks Eesti kohtutel aga enam võimalust välismaise elemendiga lahutusasjades kohaldada Eesti õigust välisriigi õiguse kindlakstegemise võimatuse tõttu. Rooma III määrus ei sätesta võimalust kohaldada kohtu asukohariigi õigust juhul, kui kohus ei suuda mõistliku aja jooksul välja selgitada kohaldatava välisriigi õiguse sisu. Kohus peab lähtuma abikaasade vahel sõlmitud kokkuleppest või Rooma III määruse artiklis 8 sätestatud tähts järjekorrast, mille alusel kohaldatav õigus selgitatakse välja abikaasadest tulenevatest asjaoludest tingitult, mitte sellest, kas kohtul on võimalik tuvastada välisriigi õiguse sisu või mitte. Kohus on selles osas pandud keerulisse olukorda, kus ühelt poolt tuleneb kohustus mõistliku aja jooksul selgitada välja välisriigi õiguse sisu ja teiselt poolt ei pruugi olla võimalik seda teha, sest puuduvad arusaadavas keeles välisriigi õigust ja selle sisu selgitavad andmebaasid.

Rooma III määruse artikli 3 lõike 2 kohaselt hõlmab määruses kasutatud mõiste „kohus” tõhustatud koostöös osalevate liikmesriikide mis tahes asutust, millel on pädevus määruse reguleerimisalasse kuuluvates küsimustes. Rahvusvahelise eraõiguse seaduses kohtu kohta sätestatud kohaldatakse REÕS § 5 kohaselt ka ametiasutusele. Kuna Eestis on PKS § 64 kohaselt võimalik abielu lahutada ka perekonnaseisuametis, tuleb tagada informatsiooni kättesaadavus ka vastavatele pädevatele ametnikele. Perekonnaseisuametis abielu lahutamisel võib tekkida probleem seoses välisriigi materiaalõiguse kohaldamisega. Käesoleval hetkel Eestis kehtivate seaduste kohaselt kuulub perekonnaseisuametis abielu lahutamisel kohaldamisele alati Eesti õigus, sest PKS § 64 kohaselt on perekonnaseisuametis võimalik abielu lahutada tingimusel, et mõlemal abilaasal on elukoht Eestis ning REÕS § 57 lõike 1 kohaselt kohaldatakse välismaise elemendiga abielude lahutamisel abikaasade ühise elukohariigi õigust. Eeltoodud asjaoludel tuleb perekonnaseisuametnikul abielu lahutada perekonnaseisutoimingute seaduse¹⁹¹ § 46 lõike 1 kohaselt Eestis kehtivas perekonnaseaduses sätestatud tingimustel. Olukord muutuks keeruliseks aga siis, kui näiteks erinevate kodakondsustega abikaasade ühine elukoht on Eestis ning nad on valinud abielulahutusele kohaldatavaks õiguseks ühe abikaasa kodakondsusriigi õiguse, mis ei ole Eesti õigus. Kui abikaasad sooviksid abielu lahutada ühise avalduse alusel perekonnaseisuametis, siis peaks vastav ametnik austama osapoolte kokkulepet ning kohaldama välisriigi materiaalõigust. Perekonnaseisuametnikel ei pea aga olema juriidilist haridust, mille baasil oleks võimalik välja selgitada välisriigi õiguse sisu selliselt, et saavutada abielu lahutamisel õige otsus. Kui Eesti otsustaks liituda tõhustatud koostööga abielulahutusele ja lahuselule kohaldatav õiguse

---

¹⁹¹ Perekonnaseisutoimingute seadus. Vastu võetud 20.05.2009. RT I 2010, 30, 177... RT I, 28.12.2010, 6.

valdkonnas, siis tuleks kaaluda perekonnaseaduse muutmist selliselt, et välismaise elemendiga abielude puhul oleks perekonnaseisuametis võimalik abielu lahutada tingimusel, et lõplikult kohaldatavaks õiguseks on Eesti õigus.

3.5. Vahekokkuvõte

Rooma III määruse artiklis 5 sätestatud valikuvõimalused kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimiseks on piiratud selliselt, et abielulahutusele lõplikult kohaldatavaks õiguseks oleks selle riigi materiaalõigus, millega abikaasad oleksid kõige tugevamalt seotud. Kuna Eestis kehtiva õiguse kohaselt ei ole käesoleval hetkel võimalik sõlmida rahvusvahelisele abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepet, siis tõhustatud koostööga liitumisel oleks abikaasadel vastav võimalus olemas Rooma III määruse kohaselt. Autor on seisukohal, et ka Eestis tuleks lubada sõlmida abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepet nende abielulahutuste puhul, kus tuleks kohaldada rahvusvahelise eraõiguse norme, et tagada abikaasadele õiguskindlus, etteaimatavus ja paindlikkus.

Kui abikaasad abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepet ei sõlmi, siis kohalduvad tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigides ühtlustatud kollisiooninormid, mis on sätestatud Rooma III määruse artiklis 8. Kui Eesti otsustaks liituda abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas, asenduksid Eesti rahvusvahelises eraõiguses kehtivad abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise normid Rooma III määruuses sätestatud ühtlustatud kollisiooninormidega. Rooma III määruse alusel oleks võimalik lihtsamini välja selgitada, millise riigi materiaalõigus lõplikult kohaldamisele kuulub, mis omakorda tagaks abikaasadele suurema õiguskindluse ja etteaimatavuse.

Kui abikaasad soovivad sõlmida abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepet, siis autor kahtleb, kas Rooma III määruse artikkel 7 lõikes 1 määratletud minimaalsed vorminõuded tagavad abikaasade poolt teadliku valiku tegemise. Seetõttu tuleks tõhustatud koostööga liitumise puhul kaaluda Eestis abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise täiendava ametliku nõudena kokkuleppe sõlmimist notariaalselt tõestatud vormis. Kuigi Rooma III määruuses ei ole sätestatud, mis saab siis, kui abikaasa on eksinud abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppes valitud materiaalõiguses ja abikaasad ei suuda jõuda kokkuleppele kohaldatava õiguse muutmiseks, siis abikaasal oleks võimalik tugineda

kokkuleppe tühistamisele, kui Rooma III määruse artikli 6 lõike 1 kohaselt kokkuleppe või tingimuse suhtes kehtiva õiguse kohaselt on see võimalik.

Kuigi esialgne informatsioon liikmesriikides kehtivate lahutusõiguste kohta on kättesaadav tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õigusosalase koostöö võrgustiku koduleheküljel, puudub seal ligipääs kõikide liikmesriikide vastavate seaduste tõlgetele, mis võib õiguse sisu väljaselgitamist ajaliselt venitada. Kui Eesti peaks liituma tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas, tuleks autori arvates kaaluda perekonnaseaduse muutmist selliselt, et välismaise elemendiga abielude puhul oleks perekonnaseisuametis võimalik abielu lahutada tingimusel, et lõplikult kohaldatavaks õiguseks on Eesti õigus.

4. LISAREGULATSIOONID KOHALDATAVA ÕIGUSE VÄLJASELGITAMISEL

4.1. Üldine kohaldatavus ning tagasisaate ja edasiviite välistamine

Neljateistkümne tõhustatud koostöös osaleva liikmesriigi kollisiooninormid Rooma III määruse poolt reguleeritavas valdkonnas asendatakse Rooma III määruse sätetega.¹⁹² Vastavalt Euroopa Liidu rahvusvahelise eraõiguse instrumentides sügavalt juurdunud printsiibile on Rooma III määruel universaalne kohaldatavus.¹⁹³ Rooma III määrus on üldiselt kohaldatav, mis tähendab, et selle ühtsete kollisiooninormidega peaks abielulahutusele kohaldatavaks õiguseks saama määrata, et kohaldatakse tõhustatud koostöös osaleva liikmesriigi, mitteosaleva liikmesriigi või mõne kolmanda riigi õigust.¹⁹⁴ Rooma III määruse artikli 4 kohaselt kohaldatakse määruse alusel määratud õigust ka juhul, kui tegu ei ole osaleva liikmesriigi õigusega, mis tähendab, et abikaasad võiksid valida kohaldatavaks õiguseks ka selle riigi õiguse, millega nad on tugevalt seotud, kuid mis ei ole ühinenud tõhustatud koostööga abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas. Rooma III määruse alusel mitteosaleva liikmesriigi õiguse kohaldamine ei sea osalevale liikmesriigile mingeid lisakohustusi, kuna mitteosaleva liikmesriigi materiaalõiguse kohaldamise vajadus oleks võinud selguda ka erinevate kollisiooninormide kohaldamise tulemusena.¹⁹⁵

Liidusiseseid ja liiduväliseid situatsioone käsitletakse võrdsetel alustel¹⁹⁶ ehk kohaldatavaks õiguseks võib olla ka mõni Euroopa Liidu mitteliikmesriigi õigus. Näiteks olukordades, kus isikud soovivad kohaldatava õiguse ühendavaks faktoriks valida kodakondsuse ja isikud on mõne Euroopa Liidu välise riigi kodanikud. Kohus peab kohaldama välisriigi õigust, mida tal tuleks teha ka siis, kui ühendava faktori abil tuvastatud kodakondusriigi õigus oleks mõne Euroopa Liidu liikmesriigi õigus. Erinevus võib aga seisneda kohaldatava õiguse sisu väljaselgitamises. Kui Euroopa Liidu liikmesriikide vahel on sisse seatud liikmesriikidevaheline tsiviil- ja kohtuasju käsitlev Euroopa kohtute võrk, mis lihtsustab õiguse sisu kindlakstegemist nii abikaasade, juristide kui ka kohtute jaoks, siis mitteliikmesriikide õiguse sisu väljaselgitamisel võib tekkida probleeme. Kuna kohtul ei ole võimalik Rooma III määruse alusel kohaldada kohtu asukohariigi õigust põhjendusel, et

¹⁹² Boele-Woelki, K. For Better or for worse. (viide 33), lk 14.

¹⁹³ Ibid, lk 14.

¹⁹⁴ Rooma III määruse põhjendav punkt 12.

¹⁹⁵ Peers, S. (viide 15), lk 352.

¹⁹⁶ Boele-Woelki, K. For Better or for worse. (viide 33), lk 14.

välisriigi õiguse sisu väljaselgitamine mõistliku aja jooksul on võimatu (REÕS § 4 lõige 4), siis võib abielulahutus hakata venima kohaldatava õiguse sisu väljaselgitamise tõttu.

Üheks lahenduseks oleks see, kui kohtu asukohariigis oleks Rooma III määruse artikkel 5 lõike 3 kohaselt võimalik abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise kokkuleppe muutmise kohtus menetluse käigus ning ühendava faktori muutmise selliselt, et kohaldatavaks õiguseks oleks hariliku viibimiskoha riigi õigus või kohtu asukohariigi õigus. Kui abikaasad seda teha ei soovi, siis tuleb kohtul kohaldada abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe kohaselt vastava riigi õigust ning abikaasad peavad leppima menetluse pikenedamise võimalusega.

Üldise kohaldatavuse tõttu puutuks Eesti õigus ikkagi kokku Rooma III määruse kohaldamisega isegi siis, kui Eesti otsustaks jätkuvalt mitte ühineda tõhustatud koostööga abielulahutuse ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas. Kuna Eesti osaleb liikmesriikidevahelises tsiviil- ja kohtuasju käsitleva Euroopa kohtute võrgus, siis peaks välisriigi kohtul olema võimalik kohaldatava Eesti õiguse sisu selgitada välja ilma eriliste takistustega. Eestis kehtiv õigus, mis reguleerib abielulahutust, on kättesaadav inglisekeelsena nii tsiviil- ja kaubandusajus käsitleva Euroopa õigusala koostöö võrgustiku koduleheküljel kui ka Riigi Teataja võrguväljaandes¹⁹⁷, mis peaks tagama, et Eestiga tugevalt seotud isikute abielulahutus tõhustatud koostööga ühinenud liikmesriigi kohtus sujuks Eesti õiguse kohaldamisel takistusteta.

Erandiks üldise kohaldatavuse põhimõttest on Rooma III määruse artikkel 13, mille kohaselt ei kohusta miski liikmesriigi kohtuid, mille õiguses ei ole abielulahutust ette nähtud või ei loeta asjaomast abielu abielulahutusega seotud menetluse jaoks kehtivaks, kuulutama välja abielulahutust Rooma III määruse kohaldamise tõttu. Selle sätte alusel ei pea Maltal, kus abielulahutus reguleeritud ei ole, asuv kohus kuulutama abielu välja isegi siis, kui abielulahutusele kohaldatava õiguse kohaselt oleks see võimalik. Eesti kontekstis võib kohus selle sätte alusel keelduda lahutamast samasooliste abielu, sest Eestis kehtiva PKS § 1 lg 1 kohaselt sõlmitakse abielu mehe ja naise vahel. Abielu lahutamine aga eeldab abielu tunnustamist. Kui riik, kus abielu lahutada soovitakse, seda abielu ei tunnusta, ei ole lahutamise selles riigis võimalik.¹⁹⁸ Kuna Eesti õiguses ei ole lahuselu mõistet, siis tekib

¹⁹⁷ Riigi Teataja võrguväljaanne. Kättesaadav arvutivõrgust: www.riigiteataja.ee, 06.05.2012.

¹⁹⁸ Nurmela, I. Rahvusvaheline eraõigus. (viide 63), lk 196.

küsimus, kas Eestis asuv kohus saaks tugineda Rooma III määruse artiklile 13, et mitte olla kohustatud lahuselu välja kuulutama? Käesoleva töö autor on seisukohal, et kohtud ei tohiks olla kohustatud lahuselu välja kuulutama Rooma III määruse kohaldamise tõttu, kui kohtu asukohariigis ei ole kohtu poolt tunnustatavat lahuselu ette nähtud.

Abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimise ja ühtlustatud kollisiooninormide eeliseks Rooma III määrukses on see, et Rooma III määruse artikkel 11 välistab *renvoi*. Rooma III määruse artikli 11 kohaselt, kui Rooma III määruse alusel kuulub kohaldamisele teatava riigi õigus, kohaldatakse selle riigi kehtivaid õigusnorme, välja arvatud rahvusvahelise eraõiguse normid. See tähendab, et kohaldamisele kuuluvad määruse reeglite alusel kindlaksmääratud õiguse materiaalsoiguse normid. Määruse alusel määratud õiguse kollisiooninormid ei kuulu aga kohaldamisele.¹⁹⁹ Vahetegu välisriigi kollisiooninormide ja välisriigi siseriikliku õiguse kohaldamise vahel tuleneb sellest, et kollisiooninormid ei reguleeri õigussuhet, vaid annavad viite õigussuhte reguleerimise jurisdiktsioonilisele kuuluvusele, s.t sätestavad missuguse riigi õigust tuleb kohaldada.²⁰⁰ *Renvoi* välistamine on üks peamistest vahenditest, mis aitab vähendada õiguslikku ebaselgust kollisiooninormides ja see on üks põhjustest, miks käesoleva töö autor leiab, et Eesti peaks liituma tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas.

Rahvusvahelises eraõiguses on *renvoi* tehnika, mida kasutatakse probleemide lahendamiseks, mis tulenevad erinevate riikide kollisiooninormides sisalduvate ühendavate faktorite erinevustest.²⁰¹ *Renvoi*'ga seoses tekkiv probleem seisnebki selles, et kui kohtu asukohariigi kollisiooninormid viitavad välisriigi õigusele ja välisriigi kollisiooninormid viitavad jällegi kohtu asukohariigi õigusele või kolmanda riigi õigusele.²⁰² Kui Rooma III määrukses ei oleks *renvoi* välistatud, siis harmoniseeritud kollisiooninormid ei muudaks abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamist lihtsamaks. Lõplikult kohaldatava õiguse väljaselgitamiseks tuleks ikkagi uurida teises liikmesriikides kehtivaid vastavat valdkonda käsitlevaid kollisiooninorme, mis võib tekitada segadust nii abikaasades kui ka kollisiooninorme kohaldavates kohtutes.

---

¹⁹⁹ Boele-Woelki, K. For Better or for worse. (viide 33), lk 14.

²⁰⁰ Nurmela, I. Välisriigi õiguse kohaldamine. (viide 64), lk-d 254, 258.

²⁰¹ Collier, J. G. Conflict of Laws. Second edition. Cambridge University Press, 1987, lk 21.

²⁰² Dicey and Morris on the Conflict of Laws. Twelfth edition. Volume 1, London, Sweet & Maxwell, 1993, lk 71.

Kui Eesti otsustaks liituda tõhustatud koostööga abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas, siis see lihtsustaks märgatavalt Eestis kohtusse pöörduvate abikaasade ja ka kohtute olukorda, sest Rooma III määruse alusel on kohe võimalik kindlaks teha kohaldatav materiaaõigus ning välisriigi kollisiooninorme ei tule uurima hakata. Käesoleval hetkel tuvastatakse Eestis kehtiva rahvusvahelise eraõiguse kohaselt rahvusvahelisele abielulahutusele kohaldatava õigus vastavalt REÕS-i § 60 ja § 57 kohaselt, milles sätestatud ühendavad faktorid viitavad vastava riigi kollisiooninormidele, mitte materiaaõigusele. REÕS § 6 lg 1 kohaselt kui rahvusvahelise eraõiguse seadus näeb ette välisriigi õiguse kohaldamise (edasiviide), kohaldatakse selle riigi rahvusvahelise eraõiguse norme. See tähendab, et uurima tuleb veel hakata vastava riigi kollisiooninorme, et välja selgitada, millise riigi materiaaõigus kohaldamisele kuulub. Kui vastava riigi rahvusvahelise eraõiguse normid näevad ette Eesti õiguse kohaldamise (tagasisaade), kohaldatakse REÕS § 6 lg 1 kohaselt Eesti materiaaõiguse norme. Kui aga vastava riigi õigus näeb ette kolmanda riigi õiguse kohaldamise, siis seda edasiviidet REÕS § 6 lg 2 kohaselt ei arvestata, sest Eestis tunnustatakse ühekordset *renvoi*'d, mis edasiviidet kolmanda riigi õigusele ei tunnusta. Rahvusvahelises eraõiguse seaduses on terminiga „edasiviide“ tähistatud nii kohtu asukohariigi kollisiooninormi esmast viidet välisriigi õigusele kui ka viidatud välisriigi kollisiooninormi teisest viidet kolmanda riigi õigusele. Kui esmaselt viidatud välisriigi kollisiooninorm viitab kolmanda riigi õigusele, ei tule kohaldada mitte esmaselt viidatud välisriigi siseriiklikku õigust, vaid Eesti siseriiklikku õigust.²⁰³

Eeltoodust tulenevalt selgub, et kui rahvusvahelist abielu soovitakse käesoleval hetkel lahutada Eesti kohtus, on seoses *renvoi*'ga võimalik kaks varianti – kohaldamisele kuulub vastavalt välisriigi kollisiooninormidele välisriigi materiaaõigus või Eesti materiaaõigus ning kolmanda riigi kollisiooninorme uurima ei tule hakata. Abikaasades võib tekitada segadust abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamisel liikmesriikides kehtivad erinevused *renvoi*'d puudutavates normides, eriti selles osas, mitmekordsed edasiviited vastava õiguse kohaselt lubatud on. Seepärast viitavadki Rooma III määruses sätestatud ühtsed kollisiooninormid konkreetse riigi materiaaõiguse sätete kohaldamisele, mitte selle riigi rahvusvahelise eraõiguse sätete kohaldamisele.²⁰⁴

---

²⁰³ Nurmela, I. Rahvusvaheline eraõigus. (viide 63), lk 64.

²⁰⁴ Roheline raamat. (viide 76), lk 9.

4.2. Diskrimineerimise vältimine

Rooma III määruse artikli 10 kohaselt kohaldatakse kohtu asukohariigi õigust kui artiklitest 5 või 8 tulenevalt kohaldatava õiguse kohaselt ei ole abielulahutust ette nähtud või kui see ei taga ühele abikaasadest tema soo tõttu võrdset võimalust abielulahutust või lahusele taotleda. Käesoleva töö autor on seisukohal, et olukorra all, kus abielulahutust ei ole ette nähtud, ei peeta silmas olukorda, kus kohaldatavas õiguses on abielu lahutamiseks sätestatud mingid konkreetset tingimused või eeldused, mille tõttu ei ole abielu võimalik lahutada (näiteks kohustuslik lahusoleku aeg enne abielu lahutamist). Töö autor leiab, et esimesel juhul on silmas peetud seda, et kohaldatava õiguse kohaselt ei ole abielulahutust üldsegi võimalik läbi viia, sest seda ei ole vastavas õiguses reguleeritud. Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas on Malta selline riik.

Näiteks võib tuua Eesti ja Malta kodakondsusega abikaasad, kes on viimased viis aastat elanud Maltal. Abielusuhete halvenemisel otsustab Eesti kodakondsusega abikaasa kolida Eestisse ning pöördub Eesti kohtu poole abielu lahutamiseks. Oletame, et Eesti on liitunud tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas. Kuna abikaasade vahel ei ole sõlmitud abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepet, tuleks Rooma III määruse artikli 8 kohaselt kohaldatav õigus välja selgitada tähtsusjärjekorras teise ühendavat faktori alusel, mille kohaselt kohaldatakse abielulahutuse suhtes selle riigi õigust, kus oli abikaasade viimane harilik viibimiskoht, tingimusel et sellest ei ole kohtusse pöördumise ajal möödunud rohkem kui aasta ning kui üks abikaasadest kohtusse pöördumise ajal endiselt selles riigis elab. Seega peaks antud juhul Eesti kohus kohaldama Malta õigust. Kuna Malta õiguse kohaselt ei ole võimalik abielu lahutada, kohaldab Eesti kohus Rooma III määruse artiklit 10, mille kohaselt on võimalik kohaldada abielu lahutamisele Eestis kehtivat materiaalsoigust.

Teisel juhul on silmas peetud olukorda, kus näiteks abikaasade kodakondsusriigis kehtivast religioonist tulenevate mõjutuste tõttu eristatakse abielulahutusele kohaldatavas õiguses abikaasa soost sõltuvalt võimalust abielu lahutada. Autorile teadaolevalt ei ole Euroopa Liidus selliseid riike, kus abielu on võimalik lahutada abikaasa soost sõltuvalt, sest võrdse kohtlemise printsiip keelab Euroopa Liidul ja liikmesriikidel soolise diskrimineerimise. Diskrimineerimise keelu üks tähtsamatest taotlustest on kohustus kohelda mehi ja naisi

võrdselt.²⁰⁵ Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 10 kohaselt püüab liit oma poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel võidelda diskrimineerimisega soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel. Euroopa Liidu lepingu artikkel 3 lõike 3 kohaselt võitleb liit diskrimineerimise vastu ning edendab naiste ja meeste võrdõiguslikkust. Sooline diskrimineerimise puhul on tegemist ELi sotsiaalpoliitika enim väljatöötatud tahuga ning kaitset soo tõttu toimuva diskrimineerimise eest on pikka aega käsitatud ühe põhiõigusena.²⁰⁶ Võrdse kohtlemise sotsiaalset ja majanduslikku tähtsust kinnistas veelgi sellele antud keskne koht põhiõiguste hartas.²⁰⁷ Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 21 kohaselt on keelatud igasugune diskrimineerimine, sealhulgas diskrimineerimine soo tõttu. Printsip sisaldub ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 23, nimelt tuleb tagada naiste ja meeste võrdõiguslikkus kõikides valdkondades, kaasa arvatud tööhõive, töö ja palk. Ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni kohaselt on kaitse soo tõttu toimuva diskrimineerimise eest põhjalikult välja töötatud.²⁰⁸ Euroopa Kohus on viidanud meeste ja naiste võrdsele kohtlemisele kui ühele põhiõigusele millest kinnipidamist on kohustus tagada.²⁰⁹ Kuigi Euroopa Liidus on sooline diskrimineerimine keelatud, võivad tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigid kokku puutuda sellise mitteliikmesriigi õigusega, kus tehakse vahet, millise soo esindaja on abielulahutust taotlev abikaasa. Kui tõhustatud koostööga liitunud liikmesriik puutub kokku vastava õigusega, on kohtul võimalik kohaldada kohtu asukohariigi õigust, et vältida Rooma III määruse alusel kohaldatava õiguse kohaselt nõrgemas postisioonis oleva abikaasa diskrimineerimist.

Eestis käesoleval hetkel kehtivate kollisiooninormide kohaselt on diskrimineerimine välistatud, nimelt kui abielulahutusele kohaldatava õiguse kohaselt ei ole võimalik abielu lahutada või on lubatud ainult väga rangetel tingimustel. Sellisel juhul kuulub REÕS § 60 lg 2 alusel kohaldamisele Eesti õigus, kui ühel abikaasal on elukoht Eestis või Eesti kodakondsus või kui tal oli abielu sõlmimise ajal elukoht Eestis või Eesti kodakondsus. Kui Eesti peaks liituma tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas, asenduksid Eestis kehtivad abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise kollisiooninormid Rooma III määruse sätetega. Rooma III määruses ei ole sätestatud võimalust kohaldada kohtu asukohariigi õigust siis, kui kohaldatava õiguse kohaselt on abielulahutus lubatud ainult väga

²⁰⁵ Lenaerts, K., Van Nuffel, P. European Union Law, London : Sweet & Maxwell, 2011, lk 164.

²⁰⁶ Euroopa võrdse kohtlemise käsiraamat. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2011, lk 92.

²⁰⁷ Ibid, lk 92.

²⁰⁸ Ibid, lk 92.

²⁰⁹ ECJ, Case C-185/97 Coote (1998) E.C.R. I-5199, punkt 23.

rangetel tingimustel nagu on sätestatud Eesti õiguses. Kui abikaasad on sõlminud kohaldatava õiguse kokkuleppe ja selle kokkuleppe alusel kuulub kohaldamisele sellise riigi õigus, mille kohaselt abielu on lubatud ainult väga rangetel tingimustel, siis eeldatavasti on abikaasa teinud teadliku valiku sellise kokkuleppe sõlmimiseks ning on arvestanud asjaoluga, et sellisel kokkuleppel võivad olla ka tagajärjed. Kui abikaasa leiab, et ta ei oleks sellist kokkulepet sõlminud, kui ta oleks olnud teadlik kõikidest asjaoludest kohaldatava õigusega seoses, siis võiks ta esialgu püüda veenda teist abikaasat kokkuleppe muutmiseks. Teise abikaasa mittenõustumise puhul oleks abikaasal võimalus tugineda eksimusele ning taotlema kohaldatava õiguse kokkuleppe tühistamist. Kohaldatava õiguse tühistamise korral tuleks kohaldatav õigus kohtul tuvastada Rooma III määruse artiklis 8 sätestatud tähtsusjärjekorda seatud ühtlustatud kollisiooninormide alusel. Kui harmoniseeritud kollisiooninormide kohaselt kuuluks kohaldamisele ikkagi sellise riigi õigus, mis lubab abielu lahutada ainult väga rangetel tingimustel, siis ei tohiks see olla põhjuseks kohtu asukohariigi õiguse kohaldamiseks. Rooma III määruse artiklis sätestatud kollisiooninormide alusel tuvastatakse õigus, millega mõlemad abikaasad on tugevalt seotud, seega abikaasad peaksid olema teadlikud kohaldatava õiguse sisust. Kui ühegi ühendava faktori alusel ei ole võimalik kohaldatav õigus välja selgitada, siis kuulub kohaldamisele kohtu asukohariigi õigus.

4.3. Vastuolu avaliku korraga

Võttes arvesse, et Malta ei tunne abielulahutuse mõistet²¹⁰, lisati määruse teksti ka avaliku korra erand²¹¹. Rooma III määruse artikli 12 kohaselt võib Rooma III määruse alusel määratud riigi õiguse sätte kohaldamisest keelduda üksnes siis, kui selle kohaldamine on ilmselgelt vastuolus kohtu asukohariigi avaliku korraga. See tähendab, et välisriigi õiguse sätet võib eirata, kui selle kohaldamine asjaomasel juhul oleks kohtu asukohariigi avaliku korraga ilmselgelt vastuolus²¹² või selle kohaldamine võib kaasa tuua tagajärgi, mis on vastuolus kohtu asukohariigi õiguses sisalduvate põhiprintsiipidega.²¹³ Vastav artikkel peaks tagama abikaasade teadlikkuse oma valiku tagajärgedest ning peaks vältima kuritarvitusi.²¹⁴

---

²¹⁰ McEleavy, P. Harmonizing The Law Applicable To Divorce. (viide 8), lk 1156.

²¹¹ SEC(2011) 396 final. (viide 131), lk 53.

²¹² Rooma III määruse põhjendav punkt 25.

²¹³ Wolff, M. Private international law. Oxford, 1950, lk 84.

²¹⁴ Impact Assessment. (viide 2), lk 15.

Avaliku korra tunnustamine poliitilise erandina rahvusvahelises eraõiguses sai alguse 16. sajandi Prantsuse õigusteadlase Dumoulin'i arvamusest, et Prantsusmaaga sõjaseisukorras olevate riikide õigust ei tuleks Prantsusmaal kohaldada.²¹⁵ Avaliku korra eesmärk on avaliku huvi kaitse.²¹⁶ Eriklauslina on avalik kord raskesti mõistetav, sest avalik kord ei ole mõõdetav²¹⁷ ning selle määratlus on ka riigiti erinev.²¹⁸ Avalik kord on iga riigi siseasi ja hõlmab riigi õiguse olulisi põhimõtteid või võib ka öelda, et moraaliootsustusi või poliitilisi otsustusi.²¹⁹ Tegemist on nn reservprintsüübiga, mida peaks kohaldama vaid erandjuhtudel. Avalikku korda kasutatakse reeglina vaid viimase võimalusena välisriigi õiguse kohaldamise vältimiseks.²²⁰

Töö autorile ei ole teada, et mõne Euroopa Liidu liikmesriigi lahutusõigus võiks olla vastuolus Eesti avaliku korraga, välja arvatud Malta õigus, kus abielulahutust ei ole reguleeritud ning sellega seotud olukorda on võimalik lahendada Rooma III määruse artiklit 10 kohaldades. Malta vaatenurgast on aga abielulahutuse lubamine vastuolus Malta avaliku korraga, kuna Maltal ei ole võimalik abielu lahutada. Erialakirjanduses on arutletud ka selle üle, et avaliku korraga võiks olla vastuolus abikaasa süül põhineva lahutusõiguse kohaldamine, kuna paljudes riikides on see täielikult ja tahtlikult likvideeritud.²²¹ Teiselt poolt on jällegi väidetud, et nendes riikides, kus on sätestatud ranged tingimused abielu lahutamiseks, on avaliku korraga vastuolus sellise välisriigi õiguse kohaldamine, kus abikaasal oleks võimalik ühepoolset lahutust taotleda.²²² Töö autor ei nõustu erialakirjanduses esitatud seiskohtadega, mille kohaselt võiks eelnevalt nimetatud põhjustel jätta välisriigi lahutusõigus kohaldamata. Abielulahutusele tuleb Rooma III määruse alusel kohaldada selle riigi õigust, millega abikaasad on tugevalt seotud, mistõttu abikaasad peavad olema teadlikud, millised tingimused kohalduvad abielulahutusele nendega tugevalt seotud

---

²¹⁵ Jankelevitš, R. Avalik kord ja imperatiivsed sätted rahvusvahelises eraõiguses. *Juridica* 2002, nr 7, lk 9.

²¹⁶ Tillman, C. The Relationship Between Party Autonomy and the Mandatory Rules in the Rome Convention. *Journal of Business Law*, 2002, lk 75-76.

²¹⁷ Carter, P. B. Rejection of foreign law: some private international law inhibitions.- Fentiman, R. *Conflict of Laws*. Aldushot-Syngapore-Syomen: Dartmouth Publishers, 1996, p 125.

²¹⁸ Alaline Rahvusvaheline Kohus (PCIJ) leidis Brasiilia laenude asjas, et avaliku korra definitsioon konkreetses riigis „sõltub suures osas lähenemisest avalikule korrale antud riigis antud hetkel“. Vt *Brazilian Loans Case*, 12. juuli 1929.- PCJI, 1929, seeria A, nr 21, lk 125.

²¹⁹ RAAMAT lk 65.

²²⁰ Tillman, C. The Relationship Between Party Autonomy and the Mandatory Rules in the Rome Convention. *Journal of Business Law* 2002, lk 75-76.

²²¹ M. Jänterä-Jareborg, *Jurisdiction and Applicable Law in Cross-Border Divorce Cases in Europe*, in J. Basedow & H. Baum & Y. Nishitani (eds), *Japanese and European Private International Law in Comparative Perspective*, 2008, pp. 317-343, p. 339.

²²² Boele-Woelki, K. *The Proposal for enhanced cooperation in the area of cross-border divorce (Rome III)*, European Parliament, Brussels, 2010, p 20.

riigi õiguse kohaselt. Kui kohus hakkaks keelduma välisriigi õiguse kohaldamisest sellel põhjusel, et välisriigi õiguses sätestatud lahutustingimused on leebemad või karmimad võrreldes kohtu asukohariigi õigusega, ei austaks kohus enam rahvusvahelises eraõiguses sätestatud põhimõtet, et kõik õigussüsteemid on võrdsed.

Kuna Rooma III määruse alusel tuvastatav õigus on üldiselt kohaldatav ning võimalik on ka Euroopa Liidu mitteliikmesriikide õiguse kohaldamine, tuleb arvestada veel umbes 160ne riigi abielulahutust reguleeriva õigusega, millega abikaasad võivad olla tugevalt seotud näiteks kodakondsuse kaudu. Kuna käesoleva töö eesmärgiks ei ole uurida kõikides maailma riikides kehtivate abielulahutusõiguste vastavust Eesti ja teiste liikmesriikide avaliku korraga, ei peatu töö autor pikemalt võimalike vastuolude analüüsimisel. Töö autor on seisukohal, et Rooma III määruse artikkel 12 on kaitseklausliks sellisteks juhtudeks, kui tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigis tuleks hakata kohaldama mõnda avaliku korraga vastuolus olevat Rooma III määruse alusel tuvastatud õiguse sätet.

Ka Eesti õiguses sisalduvaid avalikku korda puudutavad rahvusvahelise eraõiguse sätted, millest tulenevalt oleks vajadusel võimalik tuvastada vastolu avaliku korraga. REÕS-i § 7 kohaselt ei kohaldata välisriigi õigust, kui selle kohaldamine viiks tulemuseni, mis on ilmselgelt vastuolus Eesti õiguse oluliste põhimõtetega (avaliku korraga). Selline sõnastus vastab maailmas üldtunnustatud ja ka Haagi konventsioonides kasutatavale avaliku korra kontseptsioonile. Välisriigi õiguse kohaldamine peab olema olulises vastuolus siseriikliku õiguse oluliste põhimõtetega. Üksnes sellisel juhul saab välisriigi õiguse normi kohaldamise välistada.²²³ REÕS-i § 7 defineerib Eesti avalikku korda kui Eesti õiguse olulisi põhimõtteid. Seda on võimalik rakendada vastuolu korral hea usu ja heade kommetega või põhiseaduslike printsiipidega²²⁴ või ühiskondliku korra alustalade ohustamisel.²²⁵

Kuna vastuolu avaliku korraga peab olema välisriigi õiguse kohaldamise tulemus²²⁶, hakatakse avaliku korra klausli kohaldamist kaaluma üksnes siis, kui kohaldamisele kuuluv välisriigi õigus ja selle sisu on välja selgitatud. Seega peab kohus esmalt uurima välisriigi õigust.²²⁷ Kui kohus on välja selgitanud, et vastava õiguse säte on vastuolus kohtu

---

²²³ Jankelevitš, R. (viide 215), lk 481.

²²⁴ Moss, G. *International commercial arbitration: Party autonomy and mandatory rules*. Oslo: Tano Aschelong, 1999, lk 135.

²²⁵ Nurmela, I. *Rahvusvaheline eraõigus*. (viide 63), lk 65.

²²⁶ Nurmela, I. *Rahvusvaheline eraõigus*. (viide 63), lk 67.

²²⁷ Jankelevitš, R. (viide 215), lk 481.

asukohariigi avaliku korraga, võib kohus Rooma III määruse artikli 12 kohaselt keelduda vastava sätte kohaldamisest. Avaliku korra klausli kohaldamise tagajärje küsimus on eelkõige küsimus sellest, mis õigusega asendatakse välisriigi õiguse norm siis, kui kohaldatakse avalikku korda.²²⁸ Rooma III määrus ei sätesta, kas avaliku korra klausli alusel välistatud sätte asemel tuleb kohaldada mõnda teist sätet. Lahtiseks jääb ka see, millises riigis kehtivat sätet sellises olukorras kohaldada tuleks. Üldjuhul asendatakse avaliku korraga vastuolus olev välisriigi õigus *lex fori* sätetega.²²⁹ Sama sätestab ka Eestis kehtiv REÕS-i § 7, mille kohaselt avaliku korra tõttu välisriigi õiguse välistamise korral kohaldatakse Eesti õigust. Seega asendatakse Eestis avaliku korra kohaldamisel välisriigi norm Eesti normiga, mis konkreetset õigussuhet reguleerib.²³⁰

Sellest hoolimata ei tohiks kohtutel olla õigust teise riigi õiguse sätet avaliku korra kaalutlustel eirata juhul, kui see on vastuolus Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga, eriti selle artikliga 21, milles keelatakse igasugune diskrimineerimine.²³¹ Euroopa Liidu lepingu artikkel 6 kohaselt tunnustab liit 7. detsembri 2000. aasta Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, nagu seda on kohandatud 12. detsembril 2007. aastal Strasbourgis, sätestatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid, millel on aluslepingutega võrreldes samaväärne õigusjõud. Alates 1. detsembrist 2009. aastal on Euroopa Liidu põhiõiguste harta õiguslikult siduv põhiõiguste allikas.²³² Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 21 kohaselt on keelatud igasugune diskrimineerimine, sealhulgas diskrimineerimine soo, rassi, nahavärvuse, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste omaduste, keele, usutunnistuse või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste, rahvusvähemusse kuulumise, varalise seisundi, sünnipära, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu. Igasugune kodakondsuse alusel diskrimineerimine on aluslepingute reguleerimisalas keelatud, ilma et eelõeldu piiraks nende erisätete kohaldamist.

Eeltoodust tulenevalt selgub, et välisriigi õiguse ehk tugevaima sidemega õiguse kohaldamine on iseenesest aktsepteeritud, kuid arvestada tuleb kohtu asukohariigis kehtiva avaliku korraga. Avaliku korra klausel Rooma III määruses garanteerib, et juhul kui abielulahutusele kohaldatava õiguse kohaselt tuleks kohaldada mõnda sätet, mis on vastuolus avaliku korraga tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigis. See säte peaks vähendama liikmesriikide kartusi

²²⁸ Jankelevitš, R. (viide 215), lk 482.

²²⁹ Ibid, lk 482.

²³⁰ Nurmela, I. Rahvusvaheline eraõigus. (viide 63), lk 67.

²³¹ Rooma III määruse põhjendav punkt 25.

²³² Lõhmus, U. Põhiõiguste kaitse kolmnurgas riik – Euroopa Nõukogu – Euroopa Liit. *Juridica* V/2010, lk 358.

selles osas, et nad peaksid olema kohustatud kohaldama mõne riigi sätteid, mis on vasutolus kohtu asukohariigi avaliku korraga.

4.4. Vahekokkuvõte

Rooma III määruse alusel väljaselgitatud abielulahutusele kohaldatava õiguse üldise kohaldatavuse põhimõtte kohaselt ei tehta vahet, kas kohaldamisele kuulub mõni Euroopa Liidu liikmesriigi õigus või mõne muu riigi õigus. Kui abikaasad on valinud kohaldatavaks õiguseks näiteks oma kodakondsusriigi õiguse, mis ei asu Euroopa Liidus, võib kohtul olla keerulisem vastava õiguse sisu väljaselgitamine, mistõttu võib menetlus hakata venima. Seoses abielulahutusele kohaldatava õiguse üldise kohaldatavusega puutuks Eesti õigus kokku Rooma III määruse kohaldamisega ka siis, kui Eesti otsustaks tõhustatud koostööga mitte liituda.

Renvoi välistamine on üks peamistest vahenditest, mis aitab vähendada õiguslikku ebaselgust kollisiooninormides ja see on üks põhjustest, miks käeosleva töö autor leiab, et Eesti peaks liituma tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas. Kui Eesti otsustaks liituda tõhustatud koostööga abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas, siis see lihtsustaks märgatavalt Eestis kohtusse pöörduvate abikaasade ja ka kohtute olukorda, sest Rooma III määruse alusel on koheselt võimalik kindlaks teha kohaldatav materiaalõigus ning välisriigi kollisiooninorme ei tule uurima hakata.

Kuigi Euroopa Liidus on sooline diksrimineerimine keelatud, võivad tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigid kokku puutuda sellise mitteliikmesriigi õigusega, kus tehakse vahet, millise soo esindaja on abielulahutust taotlev abikaasa. Kui tõhustatud koostööga liitunud liikmesriik puutub kokku vastava õigusega, on kohtul võimalik kohaldada kohtu asukohariigi õigust, et vältida Rooma III määruse alusel kohaldatava õiguse kohaselt nõrgemas postisioonis oleva abikaasa diskrimineerimist. Samuti on kohtul võimalik kohaldada kohtu asukohariigi õigust sellisel juhul, kui kohaldatava õiguse kohaselt ei ole abielu lahutamine võimalik. Rooma III määruse avaliku korra säte on kaitseklausliks sellisteks juhtudeks, kui tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigis tuleks hakata kohaldama mõnda avaliku korraga vastuolus olevat Rooma III määruse alusel tuvastatud õiguse sätet.

KOKKUVÕTE

Alates 21. juunist 2012. aastal hakatakse neljateistkümnes tõhustatud koostööga liitunud liikmesriikides kohaldama ühtlustatud kollisiooninorme abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas ning rahvusvahelise elemendiga abielu puhul on nendes liikmesriikides abikaasadel võimalik sõlmida abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepe. Väide, mille paikapidavust autor uurimustöös kontrollis, oli see, et Eesti peaks liituma neljateistkümne liikmesriigiga, kelle vahel on sisse seatud tõhustatud koostöö abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas.

Autor peatus teiste mitteliitunud liikmesriikide argumentide kõrval pikemalt Eesti poolt esitatud seisukohtade analüüsimise juures. Autor on seisukohal, et juba praegusel hetkel, kui tõhustatud koostöös osaleb neliteist liikmesriiki, on tõhustatud koostöös osalejate arv piisavalt suur, et saavutada tõhustatud koostööst tulenevat lisaväärtust. Välismaise elemendiga abielulahutustele kohaldatava õiguse valdkond on Euroopa Liidus fragmenteeruva iseloomuga ka ilma tõhustatud koostööd sisse seadmata. Eesti liitumine tõhustatud koostööga omaks positiivset mõju nii liidu integratsiooniprotsessile kui ka rahvusvahelistele abielulahutustele kohaldatava õiguse valdkonnas õiguskindluse saamisele.

Eesti peaks liituma tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas, sest Euroopa Liidu liikmesriikide kollisiooninormides valitseb õiguslik ebaselgus, mis omakorda väljendab abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise fragmenteeruvat iseloomu. Kollisiooninormide ülesanne on välja selgitada abielulahutusele kohaldatav õigus, et saavutada lahutusasjas „õige otsus“. Igas liikmesriigis määratakse kollisiooninormide sisu iseseisvalt, mistõttu enne, kui ei ole paigas kindel arusaam kollisiooninormide suhtes, ei tea abikaasad, milline õigus kohaldub nende abielulahutusele.

Lex domicilii, *lex nationalis* ja *lex fori* — väljendavad oma erinevustes kohaldatava õiguse väljaselgitamise keerukust, millega puutuvad kokku ka Eesti kohtud ja Eestis viibivad rahvusvahelise elemendiga abielus olevad isikud. *Renvoi* kasutamine muudab abikaasade olukorra mõnes mõttes veelgi ebaselgemaks, sest peale erinevate abielulahutusele kohaldatava õiguse tuvastamise kollisiooninormide, erinevad riikides ka *renvoi*'d puudutavad reeglid. Sellises olukorras on abikaasadel väga keeruline välja selgitada, millist materiaalõigust nende abielulahutusele kohaldada tuleb. Kuna liikmesriikides kehtivad materiaalõigused on niivõrd

erinevad, kergendaks abielulahutusele kohaldatava materiaalõiguse lihtsam tuvastatavus oluliselt abikaasade olukorda.

Kuna kohtusse võidujooks toimub abikaasa jaoks parema kohaldatava õiguse saavutamiseks, ei ole välistatud ka kohtusse võidujooks Eesti kohtusse, mistõttu on oluline, et Eesti vähendaks kohtusse võidujooksu riski ning liituks nende liikmesriikidega, kelle vahel tõhustatud koostöö on sisse seatud. Kuna Eestis kehtiva õiguse kohaselt ei ole käesoleval hetkel võimalik sõlmida rahvusvahelisele abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepet, siis tõhustatud koostööga liitumisel oleks abikaasadel vastav võimalus olemas Rooma III määruse kohaselt. Autor on seisukohal, et ka Eestis tuleks lubada sõlmida abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepet nende abielulahutuste puhul, kus tuleks kohaldada rahvusvahelise eraõiguse norme, et tagada abikaasadele õiguskindlus, etteaimatavus ja paindlikkus. Kui abikaasad soovivad sõlmida abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkulepet, siis autor kahtleb, kas Rooma III määruises sätestatud minimaalsed vorminõuded tagavad abikaasade poolt teadliku valiku tegemise, seega tuleks kaaluda abielulahutusele kohaldatava õiguse kokkuleppe sõlmimisel täiendava ametliku nõudena kokkuleppe sõlmimist notariaalselt tõestatud vormis.

Eesti rahvusvahelises eraõiguses kehtivad abielulahutusele kohaldatava õiguse väljaselgitamise normid asendatakse Rooma III määruises sätestatud ühtlustatud kollisiooninormidega, mille alusel tuvastatakse kohaldatav õigus sellistel juhtudel, kui abikaasad ei ole omavahel kohaldatavas õiguses kokku leppinud. Rooma III määruse alusel oleks võimalik lihtsamini välja selgitada, millise riigi materiaalõigus lõplikult kohaldamisele kuulub, mis omakorda tagaks abikaasadele suurema õiguskindluse ja etteaimatavuse. Rooma III määruse alusel väljaselgitatud abielulahutusele kohaldatava õiguse üldise kohaldatavuse põhimõtte kohaselt ei tehta vahet, kas kohaldamisele kuulub mõni Euroopa Liidu liikmesriigi õigus või mõne muu riigi õigus. Seoses abielulahutusele kohaldatava õiguse üldise kohaldatavusega puutuks Eesti õigus kokku Rooma III määruse kohaldamisega ka siis, kui Eesti otsustaks tõhustatud koostööga mitte liituda.

Renvoi välistamine on üks peamistest vahenditest, mis aitab vähendada õiguslikku ebaselgust kollisiooninormides ja see on üks põhjustest, miks käesoleva töö autor leiab, et Eesti peaks liituma tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas. Kui Eesti otsustaks liituda, siis see lihtsustaks märgatavalt Eestis kohtusse pöörduvate abikaasade ja ka

kohtute olukorda, sest Rooma III määruse alusel on koheselt võimalik kindlaks teha kohaldatav materiaalõigus ning välisriigi kollisiooninorme ei tule uurima hakata.

Tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigid võivad kokku puutuda sellise mitteliikmesriigi õigusega, kus tehakse vahet, millise soo esindaja on abielulahutust taotlev abikaasa. Kui tõhustatud koostööga liitunud liikmesriik puutub kokku vastava õigusega, on kohtul võimalik kohaldada kohtu asukohariigi õigust, et vältida Rooma III määruse alusel kohaldatava õiguse kohaselt nõrgemas positsioonis oleva abikaasa diskrimineerimist. Samuti on kohtul võimalik kohaldada kohtu asukohariigi õigust sellisel juhul, kui kohaldatava õiguse kohaselt ei ole abielu lahutamine võimalik. Rooma III määruse avaliku korra sätte on kaitseklausliks sellisteks juhtudeks, kui tõhustatud koostööga liitunud liikmesriigis tuleks hakata kohaldama mõnda avaliku korraga vastuolus olevat Rooma III määruse alusel tuvastatud õiguse sätet.

Kuigi esialgne informatsioon liikmesriikides kehtivate lahutusõiguste kohta on kättesaadav tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku koduleheküljel, puudub seal ligipääs kõikide liikmesriikide vastavate seaduste tõlgetele, mis võib õiguse sisu väljaselgitamist venitada. Eesti liitumisel tõhustatud koostööga abielulahutusele kohaldatava õiguse valdkonnas, tuleks autori arvates samuti kaaluda seaduste muutmist selliselt, et perekonnaseisuametis oleks võimalik abielu lahutada tingimusel, et lõplikult kohaldatavaks õiguseks on Eesti õigus.

Rooma III määruse kohaldamise tulemusel on teatavatel juhtudel võimalik kohaldatava õiguse sisu väljaselgitamise tõttu menetluse ajaline venimine, tuleks Eestis siiski autori arvates tõsiselt kaaluda liitumist tõhustatud koostööga abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas. Töö autor on seisukohal, et abikaasadele kohaldatava õiguse valimise võimaluse andmine ja harmoniseeritud kollisiooninormide kohaldamine, mille kaudu on võimalik kiiremini ja kergemini välja selgitada abielulahutusele kohaldav materiaalõigus, suurendaks kodanike etteaimatavust rahvusvaheliste abielude puhul. Kuna alates 21. juunist 2012. aastal hakatakse kohaldama Rooma III määruse sätteid tõhustatud koostööga liitunud liikmesriikides, võib Eesti jälgida, kas määruse kohaldamise pinnalt tekib mingeid probleeme, mis võiks takistada Eesti liitumist. Siiski on töö autor seisukohal, et Eestil tuleks liituda tõhustatud koostööga abielulahutusele ja lahuselule kohaldatava õiguse valdkonnas ning esimese sammuna tuleks Eestil teatada oma vastavasisulisest kavatsusest komisjonile ja nõukogule.

LAW APPLICABLE TO DIVORCE: ENHANCED COOPERATION IN THE EUROPEAN UNION

For the European Union, it is extremely important to ensure the free movement of citizens between all Member States so that they could live, study, work and establish a family in the Member States without feeling insecure. Recently a lot of attention in the area of family law has been turned to the problem of law applicable to international divorces and finding possible solutions. In connection with citizens moving from one country to another, there is a situation where spouses live in different Member States, they have different citizenships or they are living in a Member State that is not the country of their citizenship. In the case of international marriages, difficulties arise when specifying the law applicable to divorce, because different conflict of laws rules are valid in every Member State and this may significantly affect the end result of the divorce. Citizens need to have a sense of security, that the legal position achieved in one Member State would not be impaired by circumstances, which would give the marriage an international scale.

On 12 July 2010, the Council of the European Union made a decision, pursuant to which the Kingdom of Belgium, Republic of Bulgaria, Federal Republic of Germany, Kingdom of Spain, Republic of France, Republic of Italy, Republic of Latvia, Grand Duchy of Luxembourg, Republic of Hungary, Malta, Republic of Austria, Republic of Portugal, Romania and the Republic of Slovenia were allowed to establish enhanced cooperation in the area of law applicable to divorce and separation. On 20 December 2010, the Council of the European Union enacted regulation No. 1259/2010 of implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation (Rome III regulation). Pursuant to this regulation, starting from 21 June 2012, it is possible in the Member States who have joined the enhanced cooperation to specify the law applicable to international divorce under unified conflict of laws rules. Also the spouses can conclude an agreement of law applicable to divorce, which the courts of the Member States having joined the enhanced cooperation shall honour.

Unfortunately Estonia is not among the Member States, who have established enhanced cooperation in the area of law applicable to divorce and separation. In this thesis, the author states that Estonia should join the 14 Member States, who have established enhanced cooperation in the area of law applicable to divorce and separation. The arguments that

Estonia has given for not joining the cooperation were primarily based on enhanced cooperation being the process of establishing rules between the Member States. The standpoint stated by Estonia gives minimal information on whether implementing measures to unify the area of law applicable to divorce and separation is necessary and what would justify Estonia joining this.

The need for harmonising conflict of laws rules applicable to divorce is based on three main problems: firstly the conflict of laws rules are legally unclear, secondly it is difficult for the spouses to foresee the state the law of which will finally be applicable to international marriage and thirdly there is the danger of racing to the court. As in every country, the content of the norms of international private law are decided upon independently, also the joining factors of specifying the law applicable to an international divorce are different. In Estonia, *lex domicilii*, i.e. the law of the common country of residence of the spouses is preferred. However, in Germany, Spain and Italy the *lex nationalis*, i.e. the law of the common country of citizenship of the spouses is preferred. Latvia, Finland and Belgium represent those countries, where strictly only *lex fori*, i.e. the law of the country of location, is applicable to international divorce. Regulating the status of a natural person in different countries with different joining factors increases the probability of a conflict of laws rules, the regulation of which in turn requires the application of *renvoi*.

Considering the difference and complexity of national conflict of laws rules applicable in divorce matters, it is often difficult to foresee, which national law should be applicable to a specific divorce matter. Due to differences in material rights, the conditions of a divorce may alter greatly depending on the applicable law. The law applicable to divorce gives answers as to whether the marriage can be divorced and how it can be done. In some Member States, divorce requires the court to identify irreversible failure of the marriage, in some a wrongful violation of marital obligations needs to be identified. In some Member States, the causes of divorce are not taken into consideration at all and the spouses can divorce because it's their fundamental right. Contrary to the aforementioned countries, in Malta a marriage cannot be divorced at all. The Member States differ also as to whether the law of the Member State acknowledges the concept of separation or not. The aforementioned shows how different are the principles of divorce in different Member States, wherefore it is important that the spouses would have an option of making their choice in a way that the finally applicable law would be the law of the country, with which the spouses feel most connected to.

Racing to the court and therefore making a judgement unfair to one of the spouses may be justified by Article 19 of the Brussels II *bis* regulation, pursuant to which jurisdiction over divorce is given to the court of the Member State, which is approached by one of the parties first. The court of another Member State has to waive in favour of the court approached first and any following petition by the other spouse shall be rejected. As jurisdiction over a married couple with international element probably belongs to the court of more than one Member State, the rule of pending cases may prompt one spouse to file a divorce application before the other to impede the court of another Member State from getting the appropriate competence. Racing to the court would be less beneficial to one party if all Member States would apply the same conflict of laws rules.

For these aforementioned primary reasons, fourteen Member States of the European Union have established enhanced cooperation in the area of law applicable to divorce and separation, and for those reasons, Estonia should also join the enhanced cooperation. Pursuant to Article 5 of the Rome III regulation, spouses have four options, pursuant to which it is possible to agree on the law applicable to divorce. The selections of law applicable to divorce provided in Rome III regulation are based on the usual location of the spouses or *lex nationalis* or *lex fori*. The spouses may select the law of the country, the standards of living of which they have accepted. Also they may select the country of origin of the spouses, if they which to preserve their legal traditions. Although Estonian law is considered to be relatively liberal especially with regard to divorce law, according to the author, the parties of an international marriage should have the option of making a joint decision as to which law they prefer to be applicable.

If the parties do not use the possibility of concluding an agreement stipulated in the –Rome III regulation, Article 8 of the Rome III regulation will still be applicable to specifying the law applicable to international divorce. The conflict of laws rule of the Member States having joined the enhanced cooperation in the area will be replaced with the provisions of the Rome III regulation, wherefore the law applicable to divorce shall be specified according to unified joining factors that have been ranked, with the aim of specifying the law of the country, to which the spouses are most strongly connected to.

Pursuant to the generally acknowledged rules in international private law, Article 11 of Rome III regulation excludes renvoi, which means that if the law of a certain country is to be

applicable under the Rome III regulation, the valid legal norms of that country will be applicable, except for the international private law norms. If Estonia would decide to join the enhanced cooperation in the area of law applicable to divorce and separation, this would significantly simplify the situation of spouses approaching courts in Estonia and also the situation of the courts, as the applicable material law can be specified immediately under the Rome III regulation and there is no need to examine the conflict of laws rules of a foreign country.

The spouses can find information on the material rights valid in different Member States from the webpage of the European legal cooperation network handling civil and commercial matters. As specifying the law applicable under the Rome III regulation entails a high probability that the court has to apply the law of a foreign country, it is also important that the courts have access to information, pursuant to which the content of the foreign law applicable can be specified. Unfortunately at the moment the webpage of the European legal cooperation network handling civil and commercial matters does not include translations of laws valid in Member States, wherefore specifying the content of the applicable law may take time.

It may also be problematic to apply the law of a country which is not a Member State of the European Union. Firstly there may be a problem in specifying the content of the law of the foreign country and secondly applying the law of another country may be unacceptable for the Member State due to a conflict with the public order in the Member State. However a provision of avoiding discrimination has been provided, pursuant to which the law of the country of location of the court shall be applicable if pursuant to the applicable rights, the spouses have different options as to divorcing the marriage.

Estonia should join the cooperation in the area of law applicable to divorce in order not to be isolated in a situation where more than a half of the Member States of the European Union are moving on in the area of law applicable to divorce and the spouses are given the option of choosing the applicable law or having the court make the decision under harmonised conflict of laws rules. The situation of the spouses is also simplified by the fact that the applicable law specified under Rome III regulation is the finally applicable material law, not the conflict of laws rules of the respective country. The author of the thesis is on the opinion, that Estonia should pay closer attention on how the Rome III regulation will be applicable in the Member

States having joined the enhanced cooperation starting from 21 June 2012 and then submit an application to join the enhanced cooperation to the Commission and Council.

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. Allarousse, V. A Comparative Approach to the Conflict of Characterization in Private International Law. Case Western Reserve Journal of International Law; Summer 91, Vol. 23, Issue 3.
2. Antokolskaia, M. Objectives and Values of Substantive Family Law. International Family Law for the European Union. Antwerpen ; Oxford : Intersentia, 2007.
3. Bach, I., Gruber U. P. The Application of Foreign Law. A progress report on a new European Project. Yearbook of Private International Law, 2009.
4. Boele-Woelki, K. For Better or for worse: The Europeanization of International Divorce Law. Yearbook of Private International Law, Volume 12 (2010).
5. Boele-Woelki, K. Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe. Antwerp [etc.] : Intersentia, 2003.
6. Boele-Woelki, K. To Be, or Not To Be: Enhanced Cooperation in International Divorce Law Within The European Union. Victoria University Of Wellington Law Review, Volume: 39 (2008).
7. Campuzano Díaz, B. Latest Developments in EU Private International Law. Uniform Conflict of Law Rules on Divorce and Legal Separation via Enhanced Cooperation. Kättesaadav arvutivõrgust: http://centro.us.es/cde/justicia_civil_2011/mod_003.html, 06.05.2012.
8. Carter, P. B. Rejection of Foreign Law: Some Private International Law Inhibitions.- Fentiman, R. Conflict of Laws. Aldusht-Syngapore-Syomen: Dartmouth Publishers, 1996.
9. Closa, C. Differentiated Integration and Flexibility in the EU under the Lisbon Treaty: challenges for the Trio Presidency (ARI), Real Instituto Elcano, 26.04.2010. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari77-2010, 06.05.2012.
10. Collier, J. G. Conflict of Laws. Second edition. Cambridge University Press, 1987.
11. Dicey and Morris on the Conflict of Laws. Twelfth edition. Volume 1, London, Sweet & Maxwell, 1993, lk 71.

12. Euroopa võrdse kohtlemise käsiraamat. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2011.
13. Fiorini, A. Rome III– Choice Of Law In Divorce: Is The Europeanization Of Family Law Going Too Far? *International Journal Of Law, Policy And The Family*, 22, (2008).
14. Gaertner, V. *European Choice of Law Rules in Divorce (Rome III): an Examination of the Possible Connecting Factors in Divorce Matters Against the Backgrounds Of Private International Law Developments. Journal of Private International Law*, 2006
15. Henderson, T. From Brussels to Rome: The Necessity of Resolving Divorce Law Conflicts Across the European Union. *Wisconsin International Law Journal* vol. 28, no. 4.
16. Jankelevitš, R. Avalik kord ja imperatiivsed sätted rahvusvahelises eraõiguses. *Juridica* VII/2002.
17. Jänterä-Jareborg, M. Jurisdiction and Applicable Law in Cross-Border Divorce Cases in Europe.-Basedow, J., Baum, H., Nishitani, Y., (eds). *Japanese and European Private International Law in Comparative Perspective*, 2008.
18. Lenaerts, K., Van Nuffel, P. *European Union Law*, London : Sweet & Maxwell, 2011.
19. Lõhmus, U. Põhiõiguste kaitse kolmnurgas riik – Euroopa Nõukogu – Euroopa Liit. *Juridica* V/2010.
20. Magnus, U., Mankowski, P., (eds). *Brussels I Regulation*. Sellier, European Law Publishers, 2007.
21. McEleavy, P. Current Developments. *Private International Law. Harmonizing The Law Applicable To Divorce And Legal Separation—Enhanced Cooperation As The Way Forward? International And Comparative Law Quarterly*, vol 59, October 2010.
22. McEleavy, P. Free Movement of Persons and Cross-border Relationships. *International Law FORUM du droit international* 7 (2005).
23. McEleavy, P. The Brussels II Regulation: How the European Community has moved into family law. *International and Comparative Law Quarterly*, vol 51, October 2002.
24. Meeusen, J. System shopping in European Private International Law in Family Matters. *International Family Law for the European Union*. Antwerpen ; Oxford : Intersentia, 2007.
25. Meeusen. *System Shopping in European Private International Law in Family Matters. International Family Law for The European Union*. 2001.

26. Morris, J. H. C. *The Conflict of Laws* by the late J. H. C. Morris. 4thed. London: Sweet Maxwell, 1993.
27. Moss, G. *International Commercial Arbitration: Party Autonomy and Mandatory Rules*. Oslo: Tano Aschelong, 1999.
28. Nurmela, I. Välisriigi õiguse kohaldamine. *Juridica* IV/2002.
29. Nurmela, I., Almann, L., Punison, B., Pöldvere, P., Tuulas, V., Vainomaa, M. *Rahvusvaheline eraõigus*, Tallinn 2008.
30. Peers, S. Divorce, European Style: The First Authorization Of Enhanced Cooperation. *European Constitutional Law Review*, 6, 2010.
31. Piip, A. *Rahvusvaheline eraõigus*. Tartu Ülikooli I semestri loengute kokkuvõte. Tartu: Chr. Jurgensi kirjastus, 1923.
32. Pisuke, H. *Rahvusvahelise eraõiguse sätted*. *Juridica* VIII/1994.
33. Stark, B. *International Family Law – An Introduction*. Ashgate, 2005.
34. Stone, P. *The Conflict of Laws*. Longman: London, 1995.
35. Tillman, C. *The Relationship Between Party Autonomy and the Mandatory Rules in the Rome Convention*. *Journal of Business Law*, 2002.
36. Torga, M. Elukoht tsiviilseadustiku üldosa seades: tähendus rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses. *Juridica* VII/2010.
37. Wolff, M. *Private international law*. Oxford, 1950.
38. Yetano, T. M. The constitutionalisation of party autonomy in European family law. *Journal of Private International Law*, Volume 6, Number 1, April 2010.

Kasutatud normatiivsed allikad

39. Amsterdami leping, millega muudetakse Euroopa Liidu lepingut, Euroopa Liidu asutamislepinguid ja teatavaid nendega seotud akte. OJ C 340, 10.11.1997.
40. Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping. Vastu võetud 11.11.1992. RT II 1993, 6, 5.
41. Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon. ELT C 83/13, 30.3.2010.
42. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. ELT C 83/391, 30.3.2010.
43. Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon. ELT C 83/47, 30.3.2010.
44. Kodakondsuse seadus. Vastu võetud 19.01.1995. RT I 1995, 12, 122...RT I 2010, 12, 65.

45. NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) nr 1259/2010, 20. detsember 2010, tõhustatud koostöö rakendamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. ELT L 343/10, 29.12.2010.
46. NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 1347/2000, 29. mai 2000, abieluasjade ja vanemliku vastutusega abikaasade ühiste laste eest seotud asjade kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta. EÜT L 160/19, 30.6.2000.
47. NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 2201/2003, 27. november 2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000. ELT L 338/1, 23.12.2003.
48. NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades. EÜT L 12/1, 16.1.2001
49. NÕUKOGU OTSUS, 12. juuli 2010, tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. ELT L 189/12, 22.7.2010.
50. NÕUKOGU OTSUS, 28. mai 2001, millega luuakse tsiviil- ja kaubandusasu käsitlev Euroopa kohtute võrk. EÜT L 174/25, 27.6.2001.
51. Perekonnaseadus. Vastu võetud 18.11.2009. RT I 2009, 60, 395...RT I, 29.12.2011, 1.
52. Perekonnaseisutoimingute seadus. Vastu võetud 20.05.2009. RT I 2010, 30, 177...RT I, 28.12.2010, 6.
53. Rahvusvahelise eraõiguse seadus. Vastu võetud 27.03.2002. RT I 2002, 35, 217... RT I 2009, 59, 385.
54. Roheline raamat, mis käsitleb lahutusajades kohaldatavat õigust ja kohtualluvust. KOM(2005) 82 lõplik, 14.3.2005.
55. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Vastu võetud 20.04.2005. RT I 2005, 26, 197... RT I, 28.12.2011, 1.
56. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Vastu võetud 27.03.2002. RT I 2002, 35, 216... RT I, 06.12.2010, 1.
57. Tõestamise seadus. Vastu võetud 14.11.2001. RT I 2001, 93, 564... RT I 2010, 38, 231.
58. Välisriikide õigusinfo Euroopa konventsioon (European Convention on Information on Foreign Law). RT II 1997, 7, 35.

Kasutatud Euroopa Liidu institutsioonide avalikud dokumendid

59. Boele-Woelki, K. The Proposal for enhanced cooperation in the area of cross-border divorce (Rome III), European Parliament, Brussels, 2010.
60. Commission staff working document. Accompanying document to the Report From the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee Of the Regions. SEC(2011) 396 final, 30.3.2011.
61. Declaration of Finland to the COREPER of 5 July 2010, 11429/10, JUSTCIV 128 JAI 583
62. Ettepanek. NÕUKOGU MÄÄRUS millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2201/2003 seoses kohtualluvusega ning abieluasjades kohaldatavat õigust käsitlevate eeskirjade kehtestamisega. KOM(2006) 399 lõplik, 17.7.2006.
63. Ettepanek: NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) tõhustatud koostöö rakendamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. KOM(2010) 105 lõplik, 24.3.2010.
64. Ettepanek: NÕUKOGU OTSUS nr .../2010/EL, tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. KOM(2010) 104 lõplik, 24.3.2010.
65. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu määrus tõhustatud koostöö rakendamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas”. ELT C 44/167, 11.2.2011.
66. European Parliament, Hearing with Viviane Reding, 7 January 2010, CM 800797EN.
67. Nõukogu otsuse eelnõu tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. Seletuskiri. (09898/2010 – C7-0145/2010 – 2010/0066(NLE)). A7-0194/2010, 10.6.2010.
68. Proposal for a COUNCIL REGULATION on jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes and the Proposal for a COUNCIL REGULATION on jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions regarding the property consequences of registered partnerships Brussels. SEC(2011) 327 final, 16.3.2011.
69. Questionnaire concerning the law applicable to divorce (ROME III) - Compilation of the replies of the delegations. 8839/00, JUSTCIV 67, 5.07.2000.

70. Study to inform a subsequent Impact Assessment on the Commission proposal on jurisdiction and applicable law in divorce matters, Draft Final Report to the European Commission, DG Justice, Freedom and Security (2006).
71. Tõhustatud koostöö lubamine abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas. Euroopa Parlamendi 16. juuni 2010. aasta õigusloomega seotud resolutsioon nõukogu otsuse eelnõu kohta tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas (09898/2/2010 – C7-0145/2010 – 2010/0066(NLE)). ELT C 236 E/179, 12.8.2011.

Muud allikad

72. Brazilian Loans Case, 12. juuli 1929.- PCJI, 1929, seeria A, nr 21.
73. Case C-90/97 [1999] ECR I-1075 - *Swaddling v Adjudication Officer*.
74. ECJ, Case C-185/97 Coote (1998) E.C.R. I-5199.
75. Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku kodulehekül. Kättesaadav arvutivõrgust: http://ec.europa.eu/civiljustice/index_et.htm, 06.05.2012.
76. Haagi eraõiguse konventsioonide kodulehekül. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.hcch.net/index_en.php, 06.05.2012.
77. Inner House of the Court of Session (Scotland); Appellate Court, Cameron v. Cameron 1996 SC 17, 1996 SLT 306, 1996 SCLR 25. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.hcch.net/incadat/fullcase/0071.htm>, 06.05.2012.
78. Justiitsministeeriumi kodulehekül. Kättesaadav arvutivõrgust: www.just.ee, 06.05.2012.
79. Lang, R. Seletuskiri. Vabariigi Valitsuse istungi päevakorrapunkti „Eesti seisukohad Euroopa Liidu Komisjoni eelnõude „Euroopa Liidu Nõukogu otsus tõhustatud koostöö lubamise kohta abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas“ ja „Euroopa Liidu Nõukogu määrus tõhustatud koostöö rakendamisest abielulahutuse ja lahuselu suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas“ suhtes“ kohta. Arvutivõrgust. Kättesaadav: www.riigikogu.ee, 10.02.2012.
80. New Community rules on applicable law and jurisdiction in divorce matters to increase legal certainty and flexibility and ensure access to court in "international" divorce proceedings. MEMO/06/287, 17.07.2006.

81. PRESS RELEASE 2873rd Council meeting Justice and Home Affairs Luxembourg, 5-6 June 2008. 9956/08 (Presse 146).
82. PRESSITEADE, Nõukogu 2887. istung, Justiits- ja siseküsimused, Brüssel, 24.-25. juuli 2008. 11653/08 (Presse 205).
83. PRESSITEADE, Nõukogu 3018. istung, Justiits- ja siseküsimused, Luxembourg, 3.-4. juuni 2010. 10630/10 (Presse 161).
84. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States, Study JLS/C4/2005/03. Final Version September 2007.
85. Riigi Teataja võrguväljaanne. Kättesaadav arvutivõrgust: www.riigiteataja.ee, 06.05.2012.
86. Riigikohtu 16.02.2005. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-165-04
87. Riigikohtu 16.02.2005. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-165-04.
88. SA Õigusteenuste Büroo poolt hallatav veebileht. Kättesaadav arvutivõrgust: www.juristaitab.ee, 06.05.2012.
89. Välisriikide õigusinfo Euroopa konventsiooniga ühinenud riikide kohta kättesaadav arvutivõrgust: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=062&CM=8&DF=18/04/2012&CL=ENG>, 06.05.2012.

LISA 1

Abielud Euroopa Liidu liikmesriikides (2007)²³³

	Abielusid kokku		Siseriiklikud		Rahvusvahelised	
Austria	35,996	1%	27,689	1%	8,295	3%
Belgia	45,561	2%	35,110	2%	10,451	3%
Bulgaaria	29,640	1%	27,227	1%	2,413	1%
Tšehhi	57,157	2%	52,188	2%	4,969	2%
Küpros	13,422	1%	3,532	0%	9,890	3%
Taani	36,576	2%	30,821	1%	5,753	2%
Eesti	7,022	0%	4,536	0%	2,486	1%
Soome	29,497	1%	27,050	1%	2,447	1%
Prantsusmaa	273,833	11%	228,864	11%	44,969	15%
Saksamaa	368,922	15%	318,082	15%	50,840	17%
Kreeka	61,377	3%	53,952	3%	7,425	2%
Ungari	40,842	2%	38,990	2%	1,852	1%
Iirimaa	22,544	1%	19,096	1%	3,448	1%
Itaalia	250,360	10%	215,801	10%	34,559	11%
Läti	15,486	1%	14,579	1%	907	0%
Leedu	23,065	1%	20,339	1%	2,726	1%
Luksemburg	1,969	0%	837	0%	1,132	0%
Malta	2,479	0%	1,582	0%	881	0%
Holland	72,485	3%	61,848	3%	10,637	3%
Poola	248,777	10%	244,732	12%	4,045	1%
Portugal	46,329	2%	39,648	2%	6,681	2%
Rumeenia	189,240	8%	183,803	9%	5,437	2%
Slovakkia	27,437	1%	23,778	1%	3,659	1%
Sloveenia	6,373	0%	5,299	0%	946	0%
Hispaania	208,057	9%	173,834	8%	34,223	11%
Rootsi	47,898	2%	38,043	2%	9,855	3%
Suurbritannia	268,386	11%	232,154	11%	36,232	12%
Kokku	2,430,730	100%	2,123,414	87%	307,158	13%

²³³ Proposal for a COUNCIL REGULATION on jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes and the Proposal for a COUNCIL REGULATION on jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions regarding the property consequences of registered partnerships Brussels. SEC(2011) 327 final, 16.3.2011, p 67.

LISA 2

Abielulahutused Euroopa Liidu liikmesriikides (2007)²³⁴

	Abielulahutused kokku		Siseriiklikud		Rahvusvahelised	
Austria	20,516	2%	15,390	2%	5,111	4%
Belgia	29,881	3%	24,546	3%	5,535	4%
Bulgaaria	16,347	2%	15,656	2%	691	1%
Tšehhi	31,129	3%	28,978	3%	2,151	2%
Küpros	1,648	0%	954	0%	694	1%
Taani	14,066	1%	11,728	1%	2,337	2%
Eesti	3,809	0%	2,483	0%	1,311	1%
Soome	13,224	1%	11,819	1%	1,405	1%
Prantsusmaa	152,954	15%	132,611	15%	20,343	15%
Saksamaa	187,072	18%	152,972	17%	34,100	25%
Kreeka	13,500	1%	11,678	1%	1,823	1%
Ungari	25,160	2%	24,649	3%	511	0%
Iirimaa	3,684	0%	2,689	0%	995	1%
Itaalia	49,003	5%	47,536	5%	3,133	2%
Läti	7,403	1%	6,418	1%	985	1%
Leedu	11,336	1%	10,579	1%	753	1%
Luksemburg	1,106	0%	574	0%	532	0%
Malta	0	0%	0	0%	0	0%
Holland	31,983	3%	26,269	3%	5,714	4%
Poola	66,586	6%	57,730	6%	8,856	6%
Portugal	25,255	2%	23,915	3%	1,235	1%
Rumeenia	36,308	3%	35,900	4%	408	0%
Slovakkia	12,174	1%	11,918	1%	256	0%
Sloveenia	2,617	0%	2,343	0%	269	0%
Hispaania	125,777	12%	111,472	12%	14,305	10%
Rootsi	20,669	2%	15,019	2%	5,650	4%
Suurbritannia	144,220	14%	124,750	14%	19,470	14%
Kokku	1,047,427	100%	910,577	87%	136,850	13%

²³⁴ SEC(2011) 327 final. (viide 223), lk 71.

LISA 3

Tõhustatud koostööga liitunud ja mitteliitunud liikmesriigid²³⁵

Sinine/tume: osalevad liikmesriigid

Kollane/hele: mitteosalevad liikmesriigid

²³⁵ Boele-Woelki, K. The Proposal for enhanced cooperation. (viide 222), lk 12.